

Faunabeheereenheid Fryslân
't Hou 8
8480GH LANGEZWAAG

Leeuwarden, 19 december 2023

Verzonden, **19 DEC. 2023**

Ons kenmerk : 02175217
Afd./Opgave : Groene regelgeving
Behandeld door : Team Groene Regelgeving / (058) 292 89 95 of wmb@fryslan.nl
Uw kenmerk :
Bijlage(n) : 3

Onderwerp : PF-2023/270649: Ontheffing Wet natuurbescherming voor het vangen en doden van de steenmarter ter bescherming van weidevogels

Geachte heer/mevrouw,

Op 12 november 2023 heb ik uw verzoek ontvangen voor een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) ten behoeve van het vangen en doden van steenmarters (*Martes foina*) ter bescherming van weidevogelnesten- en jongen in de gebieden Harlingen (Hegewiersterfjild) en Jutrijp-Hommerts.

U vraagt een ontheffing aan voor de periode van 1 december tot en met 30 juni daaropvolgend, voor de jaren 2024 tot en met 2026.

De ontheffing wordt aangevraagd ter bescherming van flora en fauna als bedoeld in artikel 3.8, vijfde lid, sub b, onder 1, Wnb. Een ontheffing is nodig voor het vangen en aansluitend doden met een luchtdrukwapen of kogelgeweer van steenmarters gedurende het gehele etmaal in de periode van 1 december t/m 30 juni daaropvolgend, te starten per 1 januari 2024.

De aanvraag heeft betrekking op:

- a) het verbod om steenmarters gedurende het gehele etmaal opzettelijk te vangen en te doden;
- a) het gebruik van de vangmiddelen kastval, vangkooi, vangstok en vangnet, zowel binnen als buiten gebouwen en zowel binnen als buiten de bebouwde kom;
- b) het gebruik van het wettelijk middel luchtdrukwapen of kogelgeweer voor het doden van steenmarter tussen zonsondergang en zonsopkomst.

De door u aangevraagde ontheffing ziet op de gebieden Hegewiersterfjild e.o. ten zuiden van Harlingen en Jutrijp-Hommerts. Uit cameramonitoring blijkt dat in dit gebied de steenmarter

een belangrijke predator van weidevogel(legsel)s is. Een overzicht van de gebieden met bijbehorende kaarten vindt u in bijlage 4 bij deze ontheffing.

Besluit

Verlening ontheffing

Op basis van uw aanvraag en de daarbij behorende stukken hebben wij besloten de gevraagde ontheffing te verlenen voor:

- b) het verbod om steenmarters opzettelijk te vangen en te doden;
- c) het gebruik van kastval, vangkooi, vangtok en vangnet, zowel binnen als buiten gebouwen en zowel binnen als buiten de bebouwde kom;
- d) het gebruik van het wettelijk middel kogelgeweer (getrokken loop met kaliber 0.22 inch of 5.58 mm) alsook het geweer op luchtdruk (kaliber 5,5 mm), inclusief gebruikmaking van een kunstmatige lichtbron op het geweer, gedurende het gehele etmaal;
- e) het verbod op het gebruik van een geweer zonder geldige jachtake, voor zover het een luchtdrukgeweer betreft en de betreffende persoon in bezit is van een geldig draagverlof op grond van de Wet wapens en munitie.

Het geweer mag uitsluitend buiten de bebouwde kom en buiten de onmiddellijk aan de bebouwde kom grenzende terreinen worden toegepast.

De ontheffing wordt verleend voor het doden van maximaal 17 steenmarters per aansluitende periode vanaf 1 december tot en met 30 juni. Indien dit aantal vóór 1 juni bereikt is, kunt u uitbreiding aanvragen voor een maximaal aantal van 5 extra te vangen steenmarters.

Het maximale aantal van 17 zal zo nodig naar beneden worden bijgesteld om te voorkomen dat het totaal aantal te vangen steenmarters in Friesland wordt overschreden (zie Steenmarter ontheffing d.d. 2 december 2022 en voorlopige voorziening).

Periode geldigheid ontheffing

De ontheffing is geldig vanaf 1 januari 2024 tot 30 juni 2024, en van 1 december tot 30 juni voor de jaren 2024-25, 2025-26. De ingangsdatum van 1 januari 2024 is met u besproken en door u akkoord bevonden.

Steenmarter ontheffing d.d. 2 december 2022 en voorlopige voorziening

Er is samenhang tussen onderliggende ontheffing en de ontheffing voor het vangen en doden van de steenmarter zoals deze is verleend op 2 december 2022 (hierna: de originele ontheffing). Middels de originele ontheffing is het toegestaan om jaarlijks een maximum aantal van 429 steenmarters te vangen en te doden. Door de voorzieningenrechter is op 24 november 2023 echter een maatregel getroffen die inhoudt dat het slechts is toegestaan om maximaal 200 steenmarters te vangen en uitsluitend te doden, te verdelen over de verschillende ontheffingsgebieden. Deze maatregel geldt tot uitspraak is gedaan in de beroepsprocedure.

Hoewel wij middels dit besluit ontheffing verlenen voor het vangen en doden van maximaal 17 steenmarters dient verzekerd te worden dat het maximum aantal te vangen dieren in totaal het getal van 200 niet overschrijdt. Dit geldt in ieder geval tot de uitspraak in de beroepsprocedure. Daarnaast zal het getal van 429 in de originele ontheffing worden aangepast naar 412 zodat het maximum aantal te vangen steenmarters van 429 ook daarna niet zal worden overschreden.

Voorschriften en beperkingen bij ontheffing

In bijlage 1 vindt u de bij dit besluit horende voorschriften en beperkingen. Deze voorschriften en beperkingen maken onlosmakelijk deel uit van deze ontheffing. Dit geldt ook voor het bij deze ontheffing opgenomen kaartmateriaal en de overige bijbehorende stukken.

U dient de activiteiten uit te voeren conform deze ontheffing met bijbehorende bijlagen. Wij zijn hierbij uitgegaan van de informatie zoals die door u in uw aanvraag en bijbehorende stukken is verstrekt. Als u hiervan wilt afwijken, dient u eerst schriftelijke toestemming te vragen. Dit kunt u doen door contact op te nemen met het Team Groene Regelgeving door een e-mail te sturen naar: wnb@fryslan.frl of door te bellen naar: 058 292 8995.

Motivering

Voor de motivering van dit besluit verwijzen wij u naar bijlagen 2 en 3. Alle bij deze ontheffing horende bijlagen maken hiervan onlosmakelijk deel uit.

Informatie

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met het Team Groene Regelgeving door een e-mail te sturen naar: wnb@fryslan.frl of door te bellen naar: 058 292 8995.

Uw aanvraag is geregistreerd onder nummer PF-2023/270649. Ik verzoek u dit nummer te vermelden bij verdere correspondentie.

Vragen?

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben dan kunt u terecht bij het team Groene Regelgeving van de provincie Fryslân. De contactgegevens vindt u bovenaan deze brief. Wilt u daarbij het zaaknummer vermelden?

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

drs. ing. J.J. Algra, secretaris

Bezwaar

Degene wiens belang rechtstreeks bij dit besluit is betrokken kan tegen dit besluit binnen zes (6) weken na de verzending daarvan een bezwaarschrift indienen bij Gedeputeerde Staten, Postbus 20120, 8900 HM in Leeuwarden.

Het bezwaarschrift moet worden ondertekend en moet ten minste bevatten:

- a. de naam en het adres van de indiener;
- b. de dagtekening;
- c. een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht;
- d. de gronden van het bezwaar.

Meer informatie over de bezwaarschriftenprocedure vindt u op www.fryslan.nl onder "Contact", of u kunt bellen met het secretariaat van de bezwaarschriftencommissie: tel. (058) 292 51 57.

Kennisgeving

Van dit besluit zal, conform artikel 3:42, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht door mij kennis worden gegeven door publicatie in de Leeuwarder Courant, het Friesch Dagblad en in het provinciaal blad op www.overheid.nl, zie hiervoor de link: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/zoeken/provinciaal_blad.

Bijlagen

- Bijlage 1: Voorschriften en beperkingen
- Bijlage 2: Motivering van het besluit
- Bijlage 3: Motivering/toetsing per gebied
- Bijlage 4: Overzicht gebied ontheffing met kaart
- Bijlage 5: Overzicht ingediende stukken
- Bijlage 6: Beheerprotocol
- Bijlage 7: Advertentie

Afschriften e-mail

- Gemeenten, vermeld in bijlage 4 bij de ontheffing
- Adviseur: Boerema & Van den Brink, Eelerwoude t.a.v. Bob van den Brink
- FUMO

Bijlage 1: Voorschriften en beperkingen

A. Verantwoordelijkheid en bevoegdheid

1. De ontheffing is aangevraagd door en staat op naam van Faunabeheereenheid Fryslân (hierna: FBE). De FBE is als ontheffinghouder te allen tijde verantwoordelijk voor het naleven van de voorschriften waaronder de ontheffing is verleend. De FBE dient daarom de gemachtigden nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een gewaarmerkte kopie van dit ontheffingsbesluit met bijbehorende bijlagen te verstrekken en hen te wijzen op de bepalingen t.a.v. de Wet natuurbescherming. Hetzelfde geldt voor de agrarisch collectieve vereniging Westergo (hierna: Collectief) in geval van het verlenen van toestemming voor het gebruik van de ontheffing aan een feitelijke uitvoerder. De verantwoordelijkheid van de ontheffinghouder laat elke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van de individuele feitelijke gemachtigde voor het naleven van genoemde voorschriften en andere wettelijke bepalingen onverlet.
2. De FBE is bevoegd het gebruik van deze ontheffing op een door de FBE te bepalen wijze over te dragen aan uitvoerders, zijnde een jachtaktehouder of 'overige uitvoerder', op voordracht van het Collectief. Een uitvoerder kan een jachtaktehouder zijn (die is dan gemachtigd om te vangen en gevangen steenmarters met een kogelgeweer te doden) of iemand zonder jachtakte ('overige uitvoerder', die mag wel vangen en, als deze beschikt over een geldig draagverlof Wet wapens en munitie, doden met luchtdrukgeweer buiten zijn eigen erf).
3. Een machtiging van de FBE ten behoeve van deze ontheffing is gedurende de looptijd van de huidige ontheffing geldig. Aan de machtiging dient een kopie van dit ontheffingsbesluit inclusief de bijbehorende bijlagen 1 en 6 (voorschriften/beperkingen en beheerprotocol) te zijn toegevoegd. Een machtiging kan worden verleend mits de voorwaarden van de ontheffing in acht genomen worden door de gemachtigde uitvoerder.

B. Gebruik ontheffing

1. Van deze ontheffing mag slechts gebruik worden gemaakt nadat de grondgebruiker van de percelen waarop de maatregel plaatsvindt de feitelijke uitvoerder hiertoe toestemming heeft gegeven, en slechts in de periode van 1 december tot en met 30 juni.
2. Het gebruik van de ontheffing is alleen toegestaan in de ontheffingsgebieden zoals aangegeven bij de ontheffing, bijlage 4, waarbij de volgende uitgangspunten gelden:
 - a. Indien zich binnen het gebied, waarop de ontheffing betrekking heeft, bevindende (soortspecifieke) ganzenfoeragegebieden bevinden, dan mag gedurende de periode dat deze gebieden als zodanig functioneren, het gebruik van de ontheffing slechts plaatsvinden onder voorwaarde dat de daar aanwezige beschermde trek ganzen en de slaapplekken daarvan niet worden verstoord.
 - b. Gebruik van de ontheffing binnen de afpalingskring van een geregistreerde eendenkooi is toegestaan onder voorwaarde dat de kooiker van deze kooi daarvoor schriftelijk toestemming heeft verleend.
3. De personen die op grond van deze ontheffing belast zijn met het doden van de dieren met de in deze ontheffing vermelde middelen, dienen in het bezit te zijn van een geldige jachtakte (voor gebruik kogelgeweer) en/of een geldig draagverlof op grond van de Wet wapens en munitie (voor gebruik van het luchtdrukgeweer) en dienen tevens in het bezit te zijn van een grondgebruikersverklaring als bedoeld in voorschrift 1 (B). Het is niet toegestaan om de toestemming voor het gebruik van de ontheffing door te machtigen aan andere personen.

4. De uitvoerders dienen over aantoonbare en specifieke kennis te beschikken de vang- en dodingshandelingen op de juiste wijze te kunnen uitvoeren. Deze kennis kan bestaan uit opgedane ervaring bij de uitvoering van de afgeronde pilot steenmarterbeheer in de voorgaande jaren (2017-2022), en/of het vooraf gevolgd of bestudeerd hebben van de door de ecologisch begeleider aangeboden instructies of (digitale) werkhandreikingen.

C. Middelen en methoden

1. Het vangen en doden van steenmarters vindt plaats conform het beheerprotocol (bijlage 6 bij de ontheffing). Dit beheerprotocol kan op grond van veldervaringen tussentijds worden aangepast. Indien aanpassing nodig is, dient dit eerst aan het bevoegd gezag te worden voorgelegd voor instemming.
2. Het vangen van steenmarters vindt plaats met gebruikmaking van kastvallen. De andere aangevraagde middelen, vangkooi, vangstok en/of vangnet kunnen slechts worden gebruikt onder toezicht van de betrokken ecologisch begeleider. In het beheerprotocol (bijlage 6) is opgenomen wanneer vangkooi, vangstok en vangnet worden ingezet. Daarbij dient redelijkerwijs te zijn vastgesteld dat het steenmarters betreffen die hun leefgebied binnen het weidevogelgebied hebben.
3. De gebruikte kastvallen en/of vangkooien zijn allen voorzien van een werkend valalarm waarbij het signaal wordt gezonden naar zowel de uitvoerders alsmede de coördinator, wanneer de val in werking is getreden.
4. Tot 1 maart dient de val binnen 10 uur na het afgaan van het valalarm te zijn bezocht en gecontroleerd door de uitvoerende uitvoerders en/of onafhankelijke onderzoekers, na 1 maart wordt dit beperkt tot binnen 8 uur na het ontvangen van een valalarmmelding.
5. Gevangen zogende/lacterende moertjes moeten onverwijld worden vrijgelaten teneinde onnodig lijden van steenmarterpups te voorkomen.
6. Alle vangsten worden geregistreerd conform het beheerprotocol. Deze gegevens worden toegevoegd aan de rapportage aan het bevoegd gezag.
7. Alle andere gevangen diersoorten dienen onverwijld te worden vrijgelaten tenzij het een diersoort betreft die anderszins mag worden gedood. In dat geval geldt de verplichting tot onmiddellijke vrijlating niet. Uiteraard dienen te allen tijde aan de van toepassing zijnde (bij of krachtens de wet) geldende verplichtingen en voorwaarden te worden voldaan. Van deze bijvangsten wordt een logboek bijgehouden welke onderdeel uitmaakt van de rapportage aan het bevoegd gezag.
8. Gebruik van het geweer op grond van deze ontheffing blijft beperkt tot een kogelgeweer kaliber .22 inch en 0.58 mm en een luchtdrukgeweer kaliber 5,5 mm, waarbij gebruik van het geweer gedurende het gehele etmaal door gemachtigde uitvoerders mag plaatsvinden. Bij nachtelijk gebruik is een kunstmatige lichtbron toegestaan.
9. Het geweer op luchtdruk kan enkel van een minimaal/maximaal kaliber van 5.5 mm zijn. Daarnaast moet de schotkracht minimaal 28 Joules en maximaal 80 Joule zijn. Er mag enkel gebruik worden gemaakt van een type kogel welke voorzien is van een kop, met een verharde punt in de vorm van een polymeer, koper of messing of een mantel van koper of messing. Onder geen beding mogen kogeltypen worden gebruikt die enkel zijn ontworpen of bedoeld zijn voor hobbymatig sportschieten.
10. Indien het gebruik van een geweer op luchtdruk ook wenselijk is, dan dienen de uitvoerders te beschikken over een geldig verlof op grond van de Wet wapens en munitie voor het dragen, voorhanden hebben of gebruiken van een geweer op luchtdruk.
11. Het doden van steenmarters is alleen toegestaan bij daadwerkelijk in kastvallen, vangkooien en/of met vangnet of vangstok gevangen dieren. Alleen dan kan met zekerheid worden vastgesteld of een steenmarter is gevangen en of niet onverhoopt sprake is van

een zogend of lacterend moertje. In dat geval is doden niet toegestaan en geldt voorschrift (C)5.

12. Er mag per gebied maximaal het in genoemde aantal steenmarters worden gedood (zie bijlage 4). Indien in april dit aantal reeds is behaald en vanuit de aan het bevoegd gezag overgelegde gegevens bekend is dat er meer steenmarters in het gebied aanwezig zijn, kan dit na overleg met en schriftelijke instemming van het bevoegd gezag worden verhoogd.
13. Vervoer of onder zich hebben van gedode steenmarters is vrijgesteld voor zover degene die deze dieren vervoert of onder zich heeft, beschikt over een afschrift van deze ontheffing en het dode dier op een correcte wijze is voorzien van het in deze ontheffing voorgeschreven unieke merkteken (tag).

D. Ontheffingsgebied

1. Aan de ontheffing binnen een gebied kan slechts uitvoering worden gegeven binnen de begrenzing van het betreffende gebied in bijlage 4.

E. Bescheiden

1. De feitelijke, gemachtigde uitvoerder van de ontheffing is verplicht bij zich te houden:
 - a. Een (digitale) kopie van deze ontheffing.
 - b. Een kopie van de schriftelijke machtiging van de ontheffing houder.
 - c. Indien diegene op grond van deze ontheffing doodt met een geweer, een geldige jachtakte en/of geldig draagverlof op grond van de Wet wapens en munitie (zie overige voorschriften).
 - d. In het bezit te zijn van een grondgebruikersverklaring.

Deze bescheiden moeten op een eerste verzoek van een daartoe bevoegde toezichthoudende ambtenaar ter inzage worden afgegeven.

F. Rapportage

1. De FBE is verplicht elk kalenderjaar, vóór 1 januari, een digitale rapportage uit te brengen aan de provincie Fryslân, Afdeling Omgevingszaken, Team Groene Regulering, over het gebruik van de ontheffing en het aantal gedode steenmarters in de voorgaande periode (1 december tot en met 30 juni). De eerste rapportage dient vóór 1 januari 2025 te worden aangeleverd en ziet op de periode 1 januari 2024 tot en met 30 juni 2024.
2. De FBE houdt een overzicht bij van de verleende machtigingen, alsmede van de aanvraaggegevens die daaraan ten grondslag liggen. Dit overzicht dient terstond op een mondeling dan wel schriftelijk verzoek van een daartoe bevoegde toezichthoudende ambtenaar ter inzage te worden afgegeven.

G. Overige voorschriften

1. Voor het op plaats lokken is het niet toegestaan slachtafval van dode (landbouw)dieren te gebruiken.
2. Gedode dieren dienen te worden geregistreerd, voorzien van een tag, meegenomen en bewaard conform het beheerprotocol (bijlage 6).
3. De FBE kan een verleende machtiging voor het gebruik van de ontheffing terstond intrekken. Deze intrekking dient te geschieden door de betreffende gemachtigde uitvoerder hiervan schriftelijk op de hoogte te stellen en het Collectief hierover schriftelijk te informeren. Het bevoegd gezag wordt terstond van de intrekking in kennis gesteld.
4. Indien Gedeputeerde Staten constateren dat voorwaarden uit deze ontheffing niet worden nageleefd door degene aan wie een machtiging is verleend, trekt de FBE op

verzoek van Gedeputeerde Staten terstond de machtiging in. Deze intrekking dient te geschieden door de betreffende gemachtigde uitvoerder hiervan schriftelijk op de hoogte te stellen en het Collectief hierover schriftelijk te informeren.

Bijlage 2: Motivering van het besluit

A. Weergave van de feiten

A1. Ontheffingaanvraag

Op 12 november 2023 ontvingen wij de door u ingediende aanvraag voor een ontheffing voor het vangen en doden van maximaal 17 steenmarters ten behoeve van predatiebeheer in weidevogelkerngebied Harlingen (I legewiersterfjild) en Jutrijp-Hommerts. Uw aanvraag staat geregistreerd onder zaaknummer PF-2023/270649.

Het beoogde doel is om met het wegvangen van de genoemde aantallen steenmarters per gebied de predatiedruk op weidevogel(legsels) zodanig te verlagen dat het nestsucces en de dagelijkse overleving van weidevogels verbeterd wordt. De predatiedruk wordt verlaagd door zo veel mogelijk steenmarters vóór hun zoogperiode en vóór de aanvang van (en tijdens) het broedseizoen van weidevogels uit het weidevogelkerngebied te verwijderen. Het doel is om de staat van instandhouding van de in Fryslân voorkomende weidevogels te verbeteren.

A1.1. Beschrijving van het project of andere handeling

De ontheffing wordt aangevraagd ter bescherming van flora en fauna als bedoeld in artikel 3.8, vijfde lid, sub b, onder 1, Wnb en heeft betrekking op het verkrijgen van een ontheffing:

- a. op het verbod om steenmarters opzettelijk te vangen en/of te doden, gedurende het gehele etmaal;
- b. het gebruik van kastval, vangkooi, vangstok en vangnet zowel binnen als buiten gebouwen als binnen en buiten de bebouwde kom;
- c. het gebruik van het wettelijk middel geweer (kogelgeweer, getrokken loop met kaliber .22 inch of 0.58 mm als ook het geweer op luchtdruk kaliber 5,5 mm), gedurende het gehele etmaal. Hierbij kan een kunstmatige lichtbron op het geweer worden gebruikt.

De ontheffing wordt gevraagd voor het doden van in totaal 17 steenmarters per aansluitende periode vanaf 1 januari 2024 tot 30 juni 2024, en van 1 december tot 30 juni in de daaropvolgende jaren 2024-25 en 2025-26, ter voorkoming van schade aan de weidevogelstand in het algemeen en in het bijzonder de in het Friese weidevogelbeleid genoemde vogelsoorten. Er wordt gewerkt volgens de voorschriften en beperkingen in bijlage 1 en het beheerprotocol in bijlage 6.

De ontheffingsaanvraag komt mede voort uit het Faunabeheerplan predatie 2022-2026, welke op 21 december 2021 door Gedeputeerde Staten gedeeltelijk is goedgekeurd. De goedkeuring heeft onder meer betrekking op het onderdeel 'Steenmarter'.

A1.2. Periode

De ontheffing is aangevraagd voor de periode van 1 januari 2024 tot 30 juni 2024, en van 1 december tot 30 juni voor de jaren 2024-25, 2025-26.

A1.3. Relevante stukken

Op 12 november 2023 heeft u de volgende stukken bij ons ingediend:

- Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter Harlingen (ingediend op 12 november 2023 door ANC Westergo).
- Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter Jutrijp-Hommerts (ingediend op 12 november 2023 door ANC Westergo).

- Aanvulling kruidenrijkland onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter Jutrijp-Hommerts (ingediend op 29 november 2023 door ANC Westergo).

A1.5. Uw aanvraag en overige onderdelen Wet natuurbescherming

Natura 2000-gebieden

Uw project of handeling vindt mogelijk plaats in of nabij een Natura 2000-gebied. U dient rekening te houden met de (niet) toegestane activiteiten zoals aangegeven in de beheerplannen van de betreffende gebieden. Daarnaast mag de ontheffing alleen worden gebruikt indien de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied niet in gevaar komen. Indien nodig, dient een ecologische beoordeling plaats te vinden in overeenstemming met de betreffende gebiedspartijen. Als blijkt dat er effecten zijn te verwachten op de instandhoudingsdoelstelling dient u een Wnb-vergunning aan te vragen bij het bevoegd gezag, zijnde de Gedeputeerde Staten van Fryslân.

Houtopstanden

Er worden geen houtopstanden geveld in het kader van de ontheffing.

A2. Bevoegdheid

Het project of de andere handeling is niet op grond van artikel 1.3, vijfde lid, Wnb aangewezen in het Besluit natuurbescherming (verder: Bnb). Gelet op artikel 1.3, eerste lid, Wnb, zijn Gedeputeerde Staten van Fryslân bevoegd op deze aanvraag te beslissen.

A3. Procedure

De ontheffingprocedure is uitgevoerd in overeenstemming met het bepaalde in hoofdstuk 5 van de Wnb en de hiervoor relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

A3.1. Verlengen beslistermijn

Van de mogelijkheid om de beslistermijn te verlengen is geen gebruik gemaakt.

A3.2. Coördinatie met andere wetgeving

Ten overvloede wijs ik erop dat er mogelijk andere wettelijke verplichtingen op uw activiteit/handeling kunnen rusten waarvoor de Gedeputeerde Staten van Fryslân niet het bevoegd gezag zijn. Dit besluit is enkel gebaseerd op de bepalingen van de Wnb, het Bnb, de Regeling natuurbescherming en de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017.

A4. Ontheffingsplicht

1. Op basis van de aanvraag en de daarbij behorende rapporten en tekeningen heb ik beoordeeld of het door u aangevraagde project en/of handeling overtreding van de verbodsbepalingen tot gevolg heeft op de beschermde soorten, zoals bedoeld in paragraaf 3.1, 3.2 en/of 3.3 Wnb, die op de locatie voorkomen.
2. Ik stel vast dat:
 - a. het onder A1, omschreven project en/of handeling in strijd is met de verbodsbepaling in:
 - artikel 3.10, lid 1, sub a, Wnb: 'Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen';
 - Artikel 3.24, tweede lid, Wnb: 'Het is verboden zich buiten gebouwen te bevinden met bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen

die geschikt zijn voor het doden of vangen van dieren, of met materialen ter onmiddellijke vervaardiging van die middelen, indien redelijkerwijs moet worden aangenomen dat die middelen of materialen zullen worden gebruikt voor het doden of vangen van dieren.⁷

- Artikel 3.26, eerste lid, aanhef en sub a en sub b, Wnb: 'Het is verboden een geweer te gebruiken ter uitoefening van het bepaalde bij of krachtens deze wet zonder geldige jachtakte en op gronden, niet zijnde een jachtveld dat voldoet aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur gestelde regels.'
 - Artikel 3.13, vierde lid. Bnb: 'Een geweer als bedoeld in artikel 3.26, eerste lid, van de wet is niet voorzien van een geluiddemper, een kunstmatige lichtbron, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker of enig ander instrument om in de nacht te schieten.'
 - Artikel 3.16, eerste lid, aanhef en onder a, Bnb: 'Het is verboden een geweer ter uitoefening van het bepaalde bij of krachtens de wet te gebruiken voor zonsopgang en na zonsondergang.'
- b. het onder A.1. omschreven project en/of de handeling weliswaar gevolgen heeft voor de betreffende diersoort "Steenmarter", maar dat het de gunstige staat van instandhouding van deze soort niet in gevaar brengt, afzonderlijk noch in combinatie met andere projecten of plannen, zodat het niet kan worden beschouwd als een project dat significante gevolgen kan hebben voor de betreffende (dier)soort;
- c. er gelet op onderdeel 2a ontheffing nodig is op grond van artikel 3.10, tweede lid jo. 3.8, eerste lid, artikel 3.17, eerste lid, artikel 3.25, vierde lid, onder a en artikel 3.26, derde lid Wnb en dat de mogelijkheid daartoe, gelezen onderdeel 2b, niet is uitgesloten.

Ik verwijs voor de motivering van dit oordeel naar mijn overwegingen onder B. (Toetsing)

B. Toetsing

B1. Wettelijk kader

B1.1. Wnb

1. Artikel 3.8, vijfde lid bepaalt dat een ontheffing of een vrijstelling uitsluitend wordt verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:
 - a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing
 - b. zij is nodig:
 - 1°. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.
 - <..>
 - c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.
2. Artikel 3.10, eerste lid, onder a bepaalt dat, onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, het verboden is in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen.
3. Artikel 3.10, tweede lid bepaalt dat artikel 3.8, met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing is op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel b, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen <..>
4. Artikel 3.17, eerste lid bepaalt dat ten behoeve van de beperking van de omvang van een populatie van vogels als bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, of van dieren van soorten als bedoeld in artikel 3.5, eerste lid, of 3.10, eerste lid, verlenen gedeputeerde staten ontheffing als bedoeld artikel 3.3, eerste, vierde en vijfde lid, 3.4, tweede lid, 3.8, eerste en vijfde lid, 3.9, tweede lid, of 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, tweede lid, indien deze beperking nodig is:
 - c. ingeval dieren van soorten als bedoeld in 3.10, eerste lid, met uitzondering van soorten als bedoeld in artikel 3.5, eerste lid:
 - 1°. om de redenen genoemd in onderdeel 1b; ter bescherming van de wilde flora en fauna en van de instandhouding van de natuurlijke habitats.
 - <..>
5. Artikel 3.17, vijfde lid bepaalt dat in afwijking van artikel 3.12, eerste lid, en het tweede lid een ontheffing kan worden verleend voor handelingen die niet op grond van een faunabeheerplan worden verricht, indien de noodzaak ontbreekt voor een faunabeheerplan, gelet op de specifieke kenmerken van de desbetreffende diersoort dan wel de aard of omvang van te verrichten handelingen.
6. Artikel 3.24 bepaalt:
 1. Een ieder die een in het wild levend dier doodt of vangt voorkomt dat het dier onnodig lijdt.
 2. Het is verboden zich buiten gebouwen te bevinden met bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen die geschikt zijn voor het doden of vangen van dieren, of met materialen ter onmiddellijke vervaardiging van die middelen, indien redelijkerwijs moet worden aangenomen dat die middelen of materialen zullen worden gebruikt voor het doden of vangen van dieren.
 3. Bij een aanwijzing krachtens het tweede lid wordt mede rekening gehouden met het voorkomen van onnodig lijden bij het te doden of te vangen dier.

4. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden ter uitvoering van het bepaalde bij of krachtens de Benelux-overeenkomst regels gesteld over het gebruik van middelen.
<..>
8. In artikel 3.25, eerste lid bepaalt dat bij het verlenen van een ontheffing of vrijstelling als bedoeld in de artikelen 3.3, eerste, onderscheidenlijk tweede lid, 3.4, tweede lid, 3.8, eerste, onderscheidenlijk tweede lid, 3.9, tweede lid, of 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, eerste of tweede lid, en met artikel 3.9, tweede lid, en bij het geven van een opdracht als bedoeld in artikel 3.18, eerste lid, worden de middelen aangewezen die voor het vangen en doden van de aldaar bedoelde vogels en dieren mogen worden gebruikt.
9. Artikel 3.25, vierde lid bepaalt dat vrijstelling, onderscheidenlijk ontheffing kan worden verleend van:
 1. het verbod, bedoeld in artikel 3.24, tweede lid. Op deze vrijstelling of ontheffing is artikel 3.24, derde lid van overeenkomstige toepassing.
 2. regels als bedoeld in artikel 3.24, vierde lid, voor zover deze vrijstelling of ontheffing in overeenstemming is met de bij of krachtens de Benelux-overeenkomst gestelde regels.
10. Artikel 3.26 bepaalt:
 1. het is verboden een geweer te gebruiken ter uitoefening van het bepaalde bij of krachtens deze wet:
 - a. zonder een geldige jachttakte;
 - b. op gronden, niet zijnde een jachtveld dat voldoet aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur gestelde regels;
 - c. indien de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor schade waartoe het gebruik van het geweer ter uitoefening van het bepaalde bij of krachtens deze wet aanleiding kan geven, niet is gedekt door een verzekering, overeenkomstig bij of krachtens de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 3.29, eerste lid, gestelde regels, of
 - d. voor andere handelingen dan:
 - 1°. de jacht;
 - 2°. de uitvoering van handelingen waarvoor een ontheffing of vrijstelling als bedoeld in de artikelen 3.3, eerste, onderscheidenlijk tweede lid, of derde lid, 3.8, eerste, onderscheidenlijk tweede lid, of derde lid, 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, eerste, onderscheidenlijk tweede lid, of derde lid, of 3.15, tweede en vierde lid, in voorkomend geval in samenhang met het zevende lid, of 3.16, tweede en vierde lid, of 3.17, eerste lid, is verleend;
 - 3°. de uitvoering van artikel 3.18, eerste lid, in voorkomend geval in samenhang met het vierde lid, of 3.19, tweede lid, in samenhang met artikel 3.18, vierde lid;
 2. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kan het gebruik van het geweer, bedoeld in het eerste lid, worden uitgesloten of beperkt en kunnen regels worden gesteld over:
 - a. het geweer;
 - b. de munitie, waarbij ook rekening wordt gehouden met belangen van veiligheid, volksgezondheid, welzijn en milieu;
 - c. het gebruik van middelen op, aan of bij het geweer;
 - d. de diersoorten waarop het gebruik van het geweer betrekking heeft, of
 - e. de vaardigheden waarover de gebruiker van het geweer beschikt.
 3. Gedeputeerde staten kunnen ontheffing en provinciale staten kunnen vrijstelling verlenen van het eerste lid, onderdeel a of b, en de krachtens het tweede lid gestelde

regels, met dien verstande dat bij het verlenen van ontheffing of vrijstelling van regels als bedoeld in het tweede lid, onderdeel b, ook rekening wordt gehouden met belangen van veiligheid, volksgezondheid, welzijn en milieu.

B1.2. Besluit natuurbescherming

1. In artikel 3.10 van het Besluit natuurbescherming worden de middelen aangewezen als bedoeld in artikel 3.24, tweede lid, van de wet:
<..>
c. vallen, met uitzondering van kastvallen:
<..>
e. vangkooien, met uitzondering van vangkooien geschikt en bestemd voor het vangen van verwilderde katten en verwilderde duiven binnen de bebouwde kom;
2. Artikel 3.13, vierde lid, bepaalt dat een geweer als bedoeld in artikel 3.26, eerste lid, van de wet is niet is voorzien van een geluiddemper, een kunstmatige lichtbron, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker of enig ander instrument om in de nacht te schieten.
3. Artikel 3.16, eerste lid bepaalt dat het verboden is een geweer ter uitoefening van het bepaalde bij of krachtens de wet te gebruiken:
 1. voor zonsopgang en na zonsondergang;
 2. binnen de bebouwde kom of op terreinen als bedoeld in artikel 3.21, derde lid, van de wet;
 3. binnen de afpalingskring van een eendenkooi als bedoeld in artikel 3.21, eerste lid, onderdeel d, van de wet;
 4. vanaf of vanuit een rijdend motorrijtuig dan wel een ander voertuig.

B1.3. Regeling natuurbescherming

Artikel 3.22 verleent aan een ieder vrijstelling van het verbod,

1. bedoeld in artikel 3.25 van het Besluit natuurbescherming, voor het onder zich hebben of verhandelen van een dood dier.
2. Aan een ieder wordt vrijstelling verleend van het verbod, bedoeld in artikel 3.25 van het Besluit natuurbescherming, voor het onder zich hebben van een levend dier.
3. De vrijstellingen, bedoeld in het eerste en tweede lid, gelden uitsluitend, indien het dier:
 - a. aantoonbaar is verkregen:
 - 1°. in Nederland overeenkomstig een ontheffing of vrijstelling als bedoeld in de artikelen 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, eerste of tweede lid, van de wet, een vrijstelling als bedoeld in de artikelen 3.15, tweede of vierde lid, of 3.16, tweede of vierde lid, van de wet, een ontheffing als bedoeld in 3.17, eerste lid, van de wet, een opdracht als bedoeld in artikel 3.18, eerste lid, van de wet of op grond van artikel 3.20, eerste lid, van de wet, of
 - 2°. buiten Nederland overeenkomstig de aldaar geldende regelgeving, of
 - b. indien het een dood dier betreft, aantoonbaar in het wild is gestorven buiten schuld of medeweten van degene die zich het dier heeft toegeëigend.

B2. Beleidscriteria

Het toetsingskader voor uw aanvraag is in beginsel de Wet natuurbescherming (Wnb), de daarop gebaseerde wet- en regelgeving, de Nota Weidevogels 2021-2030, het Faunabeheerplan Predatie 2022-2026 en de Nota Faunabeleid Fryslân.

Nota Weidevogels 2021-2030

Ons beleid met betrekking tot de weidevogelbescherming is vastgelegd in de Nota Weidevogels 2021-2030. Op grond van dit beleid worden gerichte maatregelen genomen om het

biotoop te verbeteren in specifiek aangeduide gebieden binnen Fryslân. Het gaat daarbij om 'weidevogelkerngebieden' alsmede 'parels'.

Weidevogelkerngebieden liggen binnen weidevogelkansgebieden, en zijn gebieden van tenminste 250 ha, waarbinnen inrichting en beheer optimaal zijn afgestemd op de weidevogels. Ze bestaan uit natuurgebieden, gebieden met agrarisch mozaïekbeheer of combinaties van beide.

Eveneens vermeldt de Nota Weidevogels 2021-2030 dat, binnen de wettelijke mogelijkheden, al het mogelijke zal worden gedaan om weidevogels in relevante gebieden te beschermen tegen predatoren. Dit betekent dat de provincie meewerkt aan het bestrijden van onder meer de steenmarter met de best beschikbare middelen.

Met de vaststelling van deze nota is het reeds daarvóór ingezette beleid gecontinueerd.

Faunabeheerplan predatie 2022-2026

Het Faunabeheerplan Predatie houdt de volgende maatregelen - volgorde aan:

1. Biotoop voldoende op orde. Dit is het geval als er aan een aantal ecologische eisen op het vlak van inrichting en beheer wordt voldaan, zoals vermeld in het Ecologisch Toetsingskader voor weidevogels of akkervogels. De jaarlijkse voortgangsrapportages van de Collectieven en de TBO's kunnen dienen om dit aan te tonen.
2. Het treffen van preventieve maatregelen, inclusief het zo nodig opruimen van ruigte en rommelbulten, het verwijderen van bosopslag en het maaien van riet.
3. Het goed regelen van het wettelijk toegestane beheer, waaronder de landelijke vrijstelling voor vos en zwarte kraai (afschot overdag en verwijderen oude kraaiennesten);
4. Het vragen van ontheffingen.

Nota Faunabeleid Fryslân

In de Nota Faunabeleid Fryslân wordt de visie op het beheer en de bestrijding van (schadelijke) fauna nader toegelicht. In deze nota staat – voor zover hier relevant – welke stappen dienen te worden doorlopen voordat wordt toegekomen aan derogatie. Deze stappen staan schematisch weergegeven op pagina 23 van het beleidsdocument en behelzen kortgezegd het toepassen van de eisen die volgen uit de Wnb.

B3. Inhoudelijke beoordeling

B3.1 Overwegingen

De Provinciale Staten van Fryslân hebben het beleid voor het behoud van weidevogels vastgelegd in de Nota Weidevogels 2021-2030. Beleidsdoel is het realiseren van een vitale weidevogelpopulatie in Fryslân. In de nota is de ambitie vastgesteld van het bereiken van een nestsucces van 80% (maar ten minste 70%), en verlies van nesten door predatie van maximaal 20%. In de periode 2017-2022 is daarom op initiatief van de provincie Fryslân een pilotonderzoek uitgevoerd naar de rol van de steenmarter als predator, en naar het effect van de inzet van dodelijke middelen bij steenmarterbeheer op het nestsucces van weidevogels.

De conclusie van dit onderzoek wordt in het onderzoeksrapport 'Analyse ten behoeve van de evaluatie van de pilot steenmarterbeheer in Fryslân'¹ als volgt omschreven:

¹ Dekker, J.J.A. & B. Jonge Poerink. 2022. Analyses ten behoeve van de evaluatie van de pilot steenmarterbeheer in Fryslân. Jasje Dekker Dierecologie & Ecosensys, Amhem/Zuurdijk.

"In de pilotgebieden (weidevogelkansgebieden met hoge predatiedruk door steenmarter) nemen zowel het nestsucces (percentage uitgekomen nesten) als de dagelijkse nestoverleving significant toe, wanneer het steenmarterbeheer (en beheer van vos en zwarte kraai) optimaal is uitgevoerd. Dit was in 18 van de 43 jaar-gebiedscombinaties het geval. Het nestsucces is gemiddeld 78% wanneer het predatorenbeheer optimaal is verlopen, tegen 50% in het jaar voorafgaand aan beheer. Het aandeel van steenmarter in het totale nestverlies is in een groot deel van de gebieden significant lager bij beheer van voor aanvang van de pilot, zelfs als het beheer niet optimaal verlopen is. Het aandeel dat steenmarters hebben in het nestverlies is gemiddeld 3,5% bij optimaal predatorenbeheer en 17,7% in de jaren voorafgaand aan het beheer."

In gebieden waar de pilot meer dan een jaar liep, bleek dat elk jaar weer een (soms gelijk) aantal steenmarters wordt weggevangen. Er is dus jaarlijkse influx in 'leeggevangen' territoria. Daarnaast is niet gebleken dat er sprake is van zogeheten *competitive release*. Dit laatste betekent dat de 'ruimte' die het vangen en doden van steenmarters mogelijk achterlaat, niet (significant) wordt ingevuld door één of meer andere predatoren.

Bestaande maatregelen

Biotoop broedgebied op orde

Biotoopverbetering kan beschouwd worden als de belangrijkste maatregel voor het realiseren van een vitale weidevogelpopulatie. In de ontheffingsgebieden wordt gewerkt aan het optimaliseren van de weidevogelbiotoop, zodat er voldoende voedsel en dekking is voor de jongen nadat ze uit het ei zijn gekropen. Alleen in (voldoende) optimaal weidevogelbiotoop kan het verhoogde nestsucces ook daadwerkelijk leiden tot een grotere weidevogelpopulatie. In Fryslân wordt conform de Nota Weidevogels 2021-2030 ingezet op weidevogelbeheer in weidevogelkerngebieden. Elk ontheffingsgebied voor het steenmarterbeheer omvat weidevogelkerngebied, waarvan het beheer is getoetst aan de Nota Weidevogels 2021-2030. De toetsing en motivering per gebied is opgenomen in bijlage 3.

Landschap minder aantrekkelijk voor predatoren

Ruigtevegetaties en rommelbulten bieden een schuilplaats aan steenmarters. De aanwezigheid van steenmarters kan indirect worden beïnvloed door het verwijderen van de ruigtes en rommelbulten. De agrarische collectieven zetten zich actief in om de gebieden zo minder aantrekkelijk te maken voor predatoren.

Beperken stand van de vos en de zwarte kraai

In weidevogelkansgebieden bestaat de mogelijkheid om vos en zwarte kraai te bestrijden. Deze soorten zijn met de steenmarter de belangrijkste predatoren van weidevogelnesten.² Het beperken van de aantallen zwarte kraai en vos blijkt echter niet voldoende om een nestsucces van 70%, en daarmee een levensvatbare populatie, te bereiken. Wanneer het beheer van de vos en zwarte kraai op orde is, kan nog steeds een aanzienlijk nestverlies door de steenmarter optreden.

Andere predatoren

Andere predatoren kunnen wel lokaal en jaarlijks wisselend een (grote) rol spelen. Dit betreft echter niet-bejaagbare soorten zoals hermelijn en bunzing.

² Oosterveld, E.B. 2022. Predatie bij weidevogels en betekenis van Vos en Zwarte kraai. A&W-notitie 22-288. Altenburg & Wynenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

B3.2 Wettelijk belang

Predatiebeheer van de steenmarter in de betreffende gebieden staat ten dienste van de uitvoering van het provinciaal weidevogelbeleid, zoals is opgenomen in de Nota Weidevogels 2021-2030.

Het doel van het predatiebeheer van de steenmarter is het voorkomen of beperken van schade door de steenmarter aan flora en fauna, in het bijzonder aan weidevogellegfels.

Fryslân heeft nationaal en internationaal een belangrijke functie voor weidevogels. Het grootste deel van de West-Europese grutto populatie broedt in ons land, waarvan ongeveer 40% in Fryslân. Het is echter slecht gesteld met de weidevogels in Fryslân: jaarlijks loopt populatie van grutto, scholekster, tureluur en Kievit met 10-15% terug.³ Door de slechte staat van weidevogels zijn ingrijpende maatregelen nodig.

Om deze neergaande trend te keren wordt gestreefd naar een nestsucces van ten minste 70% in weidevogelkerngebieden. Voor instandhouding van de populatie van weidevogels geldt als vuistregel dat minimaal een uitkomstpercentage van legfels van 50 à 60 % nodig is⁴. Voor deze vuistregels geldt dat de kuikenoverleving daarna op minimaal 25% moet liggen. De kuikenoverleving voor grutto ligt in Nederland echter veel lager, namelijk op circa 7-14%⁵. Aangezien het kuikenpercentage afneemt dient het uitkomstpercentage dan ook beduidend hoger dan 50 à 60 % te liggen⁶. De Nota Weidevogels 2021-2030 houdt daarom een uitkomstpercentage van ten minste 70% aan als maatstaf om de neerwaartse trend van de populatie te kunnen ombuigen in een opwaartse. Zie hiervoor ook het Faunabeheerplan predatie Fryslân 2022-2026, p. 28.

Uit de Evaluatie Pilot Steenmarter blijkt dat het vangen en doden van de steenmarters leidt tot minder steenmarters in weidevogelkerngebieden (oftewel een lager aandeel van de steenmarter in nestpredatie) én dat het verminderen van steenmarters leidt tot een significant hoger nestsucces. Tevens is door voornoemde pilot aangetoond dat de dagelijkse nestoverleving, de berekende kans dat een nest een etmaal overleeft, significant toeneemt. In de gebieden waarin tevens het beheer van de vos op orde is en predatie door de zwarte kraai (zeer) laag is, wordt het doel van ten minste 70% nestsucces gehaald. Hierdoor kan de neerwaartse trend van de weidevogelpopulaties worden gekeerd.

De conclusie is dat het wettelijk belang van het beschermen van fauna, in het bijzonder weidevogels, voldoende is aangetoond. Eveneens is voldoende aangetoond dat hiervoor bestrijding van de steenmarter noodzakelijk is.

B3.3. Andere bevredigende oplossing

Alternatieve locatie

De ontheffing wordt aangevraagd voor weidevogelkerngebieden weidevogelparels met een middels cameramonitoring aangetoonde lage nestoverleving (<70%) en een hoge

³ Provincie Fryslân, Nota weidevogels 2021-2030.

⁴ MacDonald, M.A. & M. Bolton. 2008. Predation on wader nests in Europe. *Ibis* 150 (suppl. 1):54-73.

⁵ Schekkerman, H., W. Teunissen & E. Oosterveld. 2009. Mortality of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* and Northern Lapwing *Vanellus vanellus* chicks in wet grasslands: influence of predation and agriculture. *Journal of Ornithology* 150: 133-145.

⁶ Van der Velde, E., R. Kentje, T. Piersma, E. Rakhimberdiev & J.C.E.W. Hooijmeijer, 2020. De Grutto Monitor 2012-2019. Onderzoeksrapport Conservation Ecology Group, Groningen Institute for Evolutionary Life Sciences (GELIFES), Rijksuniversiteit Groningen.

predatiedruk (>20% van de gevolgte nesten), waarin de steenmarter een significant aandeel heeft. De gebieden voldoen aan de normen voor optimaal weidevogelbeheer.

Hierdoor is geen alternatieve locatie voorhanden.

Alternatieve maatregelen

Plaatsen rasters

Het uitrasteren van een gebied met een elektrisch raster kan leiden tot aanzienlijke verbetering van het uitkomstsucces van weidevogellegfels, vooral doordat predatieverliezen van de vos worden beperkt. De kleinere grondpredatoren, zoals de steenmarter, worden echter niet geweerd door het raster, zo is gebleken uit telemetriegegevens. Er is nauwelijks verschil in activiteit binnen en buiten het raster.⁷

Daarnaast wordt opgemerkt dat het rasteren, gezien de omvang van de gebieden waarvoor ontheffing wordt gevraagd, geen realistische optie is.⁸ Deze onhaalbaarheid zit hem in verschillende factoren. Deze factoren zullen wij kort omschrijven.

Allereerst zouden vele verschillende grondeigenaren toestemming moeten geven voor het plaatsen van een raster op hun grond. De vraag is ook hoe de erven binnen het ontheffingsgebied zouden moeten worden betreden. Indien erven worden uitgerasterd wordt de benodigde lengte van een raster ook langer, en daarmee tevens duurder.

Dan met betrekking tot de kosten. De aanleg van een dergelijk raster zou enorme kosten met zich meebrengen. De verwachting is dat dit voor een enkel ontheffingsgebied, waarbij wordt uitgegaan van een relatief klein gebied, een bedrag van in ieder geval € 70.000,- zal kosten. Daarnaast zou het raster voor een goede werking continu onder stroom moeten staan. Op het moment dat gras over het raster heen groeit kan dit kortsluiting veroorzaken. Het gras rondom het raster zal derhalve dagelijks moeten worden gemaaid. Er zijn (bij lange na) niet voldoende vrijwilligers deze werkzaamheden uit te voeren. Indien deze werkzaamheden worden uitgevoerd tegen een vergoeding zullen de kosten vanzelfsprekend nog verder oplopen.

Daarnaast brengt het continue moeten betreden van de ontheffingsgebieden en het maaien rondom het raster mogelijk ook verstoring met zich mee voor de weidevogels en zou het rasteren van een ontheffingsgebied gevolgen hebben voor andere fauna. Waarbij kan worden gedacht aan reeën maar ook aan bunzingen, hermelijnen en boommarters.

Tot slot zou zowel de aanlegfase van de rasters als de gebruiksfase daarvan significant negatieve gevolgen kunnen hebben, onder andere door uitstoot van stikstof.

Derhalve wordt het uitrasteren van één of meerdere gebieden niet haalbaar en bovenal niet doeltreffend geacht en biedt daarmee geen andere, bevredigende oplossing.

NB. De voorzieningenrechter komt in de uitspraak van 24 november 2024 tot de conclusie dat door GS niet voldoende is onderbouwd waarom het uitrasteren (dan wel de onderwaterdammen) geen bevredigend alternatief zou kunnen zijn. Hierbij wordt benoemd dat door HS

⁷ Jonge Poerink B. & J.J.A. Dekker, 2020. Terreingebruik steenmarters in weidevogelgebieden in Fryslân en Groningen – 2020. Frosensys / Jasja Dekker Dierecologie, Zuudijk / Arnhem

⁸ Oosterveld, E. 2022. Nieuwste inzichten uitrasteren weidevogelgebied, Aftenburg en Wymonga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

geen concrete aantallen/bedragen zijn genoemd. Er wordt naar aanleiding daarvan nader onderzoek verricht naar de exacte aantallen dan wel bedragen.

De voorzieningenrechter komt voorts tot de conclusie dat niet is onderbouwd waarom rasters of dammen niet in kleinere gebieden kunnen worden aangebracht. De redenering daarachter komt grotendeels overeen met de redenering zoals in voorgaande tekst is omschreven. De kosten zullen naar alle waarschijnlijkheid lager uitvallen maar daar staat tegenover dat de ontheffingsgebieden, dan wel het ontheffingsgebied, kleiner zullen (/zal) zijn. Echter, de ontheffingsgebieden moeten wel van voldoende grootte zijn om te kunnen worden aangemerkt als belangrijk gebied voor weidevogels. Er zou daarmee afbreuk worden gedaan aan het uiteindelijk, wettelijke doel van de ontheffing.

Onderwaterdammen

De verwachting was dat onderwaterdammen wellicht een belemmering konden opwerpen tegen steenmarters. Want, hoewel steenmarters goed kunnen zwemmen, zwemmen ze niet graag en houden ze vaak water aan als grens van hun homerange.⁹

Deze maatregel is echter erg kostbaar en bovendien lang niet overal te realiseren. Ook voor deze maatregel geldt dat toestemming zou moeten worden gevraagd van vele verschillende grondeigenaren. Het uitgraven van de watergangen zal daarnaast hoge kosten met zich meebrengen en ook de mogelijke impact op andere fauna dan steenmarters vormt een belemmering. Wij verwijzen hierbij verder op de onderbouwing onder NB, van de vorige alinea.

Daar komt nog bij dat er een gevalideerde observatie is van een steenmarter die naar een broedeiland zwemt op zoek naar voedsel.¹⁰ De verwachting dat een onderwaterdam een belemmering zal vormen tegen predatie wordt daardoor in twijfel getrokken.

Afleidend voeren

Afleidend voeren is niet bewezen succesvol bij predatie van eieren door zoogdieren. Bovendien kan afleidend voeren juist leiden tot een aantalstoename van predatoren, waardoor ze in een volgend jaar extra predatiedruk veroorzaken.

Vangen en uitzetten

Vanuit dierwelzijnsoogpunt wordt het niet haalbaar geacht om de dieren enkel te vangen om vervolgens elders los te laten. Het is bekend dat steenmarters die opzettelijk ergens worden weggevangen en op een andere plek worden vrijgelaten, dan vrijwel zeker worden vrijgelaten in een territorium van een andere steenmarter. Dit leidt tot conflicten waarbij de vrijgelaten steenmarter veelal van territorium naar territorium wordt gejaagd en uiteindelijk of in het verkeer omkomt of zelfs verhongert. Ook bestaat de kans dat steenmarters proberen direct weer terug te keren naar hun eigen territorium.

⁹ Jonge Poerink B. & J.J.A. Dekker. 2020. Terreingebruik steenmarters in weidevogelgebieden in Fryslân en Groningen – 2020. Ecosensys / Jasja Dekker Dierecologie, Zuurdijk / Arnhem

¹⁰ Jonge Poerink et. al. (2023, in preparation) Eindrapportage terreingebruik predatoren in broedgebieden kustvogels vastelandskust Waddengebied - onderzoeksjaren 2020 – 2022 NB. De onderzoeksdata zijn in voorbereiding van deze ontheffing inhoudelijk toegelicht door de door Dhr Jonge Poerink. Het desbetreffende onderzoek is afgerond, de onderzoeksgegevens worden naar verwachting eind januari gepubliceerd. Wij zullen deze gegevens op zo kort mogelijke termijn toevoegen aan het dossier.

B3.4. Aangevraagde middelen en maatregelen

Beheerprotocol

Om de praktische invulling van de pilot op een zorgvuldige wijze te laten plaatsvinden is een beheerprotocol (bijlage 6) opgesteld waar de personen die de daadwerkelijke beheeracties uitvoeren zich strikt aan dienen te houden. In dit protocol wordt aandacht besteed aan de juiste wijze van het gebruik van vang- en dodingsmiddelen (veiligheid, welzijn en voorkomen onnodig lijden) en aan rapportage en vastlegging van de uitgevoerde beheerhandelingen.

Periode ontheffing

De ontheffing is aangevraagd voor een terugkerende periode vanaf 1 januari 2024 tot en met 30 juni 2024, en van 1 december tot en met 30 juni voor de jaren 2024, 2025 en 2026. Deze periode is voldoende gerechtvaardigd. De ingangsdatum is gekozen vanwege het optimaal wegvangen en doden van steenmarters vóór de broedperiode en voordat zij jongen krijgen en gaan zogen. De einddatum van (tot en met) 30 juni is gekozen vanwege de overlap met het broedseizoen. Deze periode zorgt voor effectief beheer dat gericht is op het voorkómen van het toenemen van de in de kerngebieden aanwezige steenmarters en het vangen van zogende moertjes, en is eveneens gericht op de bescherming van weidevogels in een voor hen kwetsbare periode. Deze periode sluit tevens aan bij de huidige ontheffing voor bestrijding van de vos.

Daarnaast kan worden ingestemd met de duur van de ontheffing, te weten tot en met 30 juni 2026. De looptijd van het huidige Faunabeheerplan predatie 2022-2026 achten wij een logisch aanknopingspunt. Tevens is duidelijk dat de steenmarter jaarlijks bestreden dient te worden voor het behalen van het beoogde (wettelijke en beleidsmatige) doel, waarbij mede wordt gewezen op de jaarlijkse influx van steenmarters. Tot slot wordt een stabiele doorlooptijd van belang geacht om het beoogde doel, het voldoende verbeteren van de staat van de weidevogels, te behalen.

Gebruik geweer al dan niet met kunstmatige lichtbron gedurende het gehele etmaal

Voor het doden van de gevangen dieren wordt enkel gebruik gemaakt van het geweer. Doden met gebruikmaking van het geweer is een proportioneel middel, gezien de betrokken belangen en vanwege het feit dat er geen andere bevredigende maatregel bestaat. Andere dodingsmiddelen hebben het nadeel dat de dieren daadwerkelijk eerst moeten worden vermoord of door de mens in de hand moet worden genomen en leiden veelal niet direct tot de dood, waardoor het dier blootgesteld wordt aan onnodige stress. Voor een in het wild levend dier leidt fysiek contact met de mens tot een hoge stressreactie.

Deskundig gebruik van het geweer voorkomt daadwerkelijk fysiek contact en is daarbij direct dodelijk. Vanuit welzijnsoverweging is deze aanpak het meest wenselijk. Dit volgt onder andere uit standpunten, richtlijnen op nationaal en internationaal niveau, bijvoorbeeld de EU¹¹, Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en AVMA¹². Vanuit veiligheidsoverweging wordt volgens het beheerprotocol (bijlage 6) bij voorkeur gebruik gemaakt van geweer op luchtdruk, met het kaliber 5,5 mm. Verder kunnen de beheerders ook gebruik maken van een vuurwapen. Daarbij is het gebruik van het geweer beperkt tot gebruik van kogelgeweren met kaliber ,22 inch of 0.58 mm (geweer met getrokken loop). Aangezien bij voorkeur gebruik wordt gemaakt van een luchtdrukgeweer kan hiervan ook zonder jachtakte hiervan gebruik worden gemaakt. De voorschriften bij deze ontheffing bepalen dat iedere

¹¹ Richtlijn 93/119/EG.

¹² AVMA Guidelines for the Euthanasia of Animals: 2013 Edition.

uitvoerder aantoonbaar over voldoende kennis dient te hebben voordat van deze ontheffing gebruik mag worden gemaakt.

Het kan noodzakelijk zijn om het geweer te gebruiken tussen zonsondergang en zonsopgang. De kastvallen worden geplaatst op locaties waar steenmarters tijdens hun (nachtelijke) jachttochten langs kunnen lopen. Dit zijn veelal randen van percelen, langs watergangen of dammen. Het verdient ook aanbeveling om, zodra er een signaal wordt ontvangen dat een val is dichtgeslagen, op zo kort mogelijke termijn deze kastval te inspecteren. In het beheerprotocol is voorgeschreven dat de controle van de vallen binnen 10 uur of 8 uur moet gebeuren. Dit kan dus ook plaatsvinden gedurende de periode tussen zonsondergang en zonsopgang. Verder kan op voorhand niet in redelijkheid worden vastgesteld of de locaties waar de handelingen met het geweer plaats gaan vinden voldoen aan de eisen van een jachtveld.

Het kan noodzakelijk zijn om tezamen met het geweer een kunstmatige lichtbron te gebruiken tussen zonsondergang en zonsopgang. Gebruik van een kunstmatige lichtbron blijft daarbij beperkt tot het toepassen van een - al dan niet op het geweer gemonteerd(e) - (zak)lamp(je). Zonder gebruik van een kunstmatige lichtbron zal het gebruik van het geweer mogelijk tot onveilige situaties leiden en ook het risico dragen dat dieren niet direct dodelijk kunnen worden geraakt en hierdoor onnodig lijden.

Vangmiddelen

In uw aanvraag heeft u tevens verschillende vangmiddelen opgenomen, die u wilt gebruiken binnen en buiten gebouwen en binnen en buiten de bebouwde kom. Hierover schrijft u:

"Kastvallen en vangkooien zijn er in verschillende uitvoeringen en met verschillende benamingen, waaronder de kofferval, de inloopval en de vangbuis. Alle vangmiddelen moeten voorzien zijn van een ontsnappingsopening voor wezel en hermelijn en, vanuit oogpunt van dierenwelzijn, worden uitgerust met een elektronisch valalarm dat een sms stuurt naar de beheerder zodra een dier gevangen is. Een vangnet is bruikbaar bij rommelbulten waar een steenmarter vaak overdag schuilt. Aan een vangstok is een kleiner net bevestigd aan het uiteinde van een stok dat gebruikt kan worden om een steenmarter in een gebouw uit zijn schuilplaats te halen."

en:

"Gevraagd wordt om alle vangmiddelen zowel binnen als buiten gebouwen te mogen toepassen en zowel buiten als binnen de bebouwde kom, voor zover die deel uitmaakt van een ontheffingsgebied. De vangmiddelen worden in verband met beheer en toezicht geplaatst op erven. De weidevogelkerngebieden liggen weliswaar alle buiten de bebouwde kom, maar de steenmarters die daar weidevogels prederen hebben vaak hun schuilplaats in aangrenzende bebouwing welke soms binnen de bebouwde kom ligt. De situaties waar dit het geval is zijn toegelicht in de Beschrijving ontheffingsgebied met onderbouwing per aangevraagd gebied (...)."

Kastval en vangkooi

Het staat in zijn algemeenheid vast dat het vangen nodig is voor effectieve bestrijding van de steenmarter, waarbij rekening wordt gehouden met het onnodig lijden van het dier. Het vangen vindt plaats door middel van kastvallen of vangkooien, voorzien van een ontsnappingsopening voor wezel en hermelijn, en voorzien van een elektronisch valalarm dat een sms stuurt naar de uitvoerder en de coördinator wanneer er een dier gevangen is. Er dient gehandeld te worden conform de voorschriften in bijlage 1 'voorschriften en beperkingen' en

conform bijlage 6 'beheerprotocol'. In het beheerprotocol is bepaald dat in principe gebruik wordt gemaakt van een kastval. Een vangkooi wordt alleen in uitzonderlijke situaties gebruikt en hiervoor is afstemming nodig met en gebeurt onder toezicht van de ecologische begeleiding.

Door het gebruik van deze middelen wordt voorkomen dat lacterende steenmartermoertjes worden gedood. Daarnaast kan de gevangen steenmarter (niet zijnde lacterend moertje), na te zijn overgebracht in een dwangkooi, gericht worden gedood. Hierdoor wordt de kans op ernstige verwondingen, en daardoor ernstig en langdurig lijden, tot een minimum teruggebracht. Om de hiervoor genoemde redenen en gelet op de werkwijze worden de kastval en vangkooi toelaatbaar geacht.

Vangnet en vangstok

Zowel het vangnet als de vangstok kunnen slechts na afstemming met en onder toezicht van de betrokken ecologisch begeleider en conform de voorschriften en het beheerprotocol bij deze ontheffing worden gebruikt. Het vangnet dient met name om steenmarters te vangen die zich overdag in rommelbulten verschuilen. De vangstok dient met name om steenmarters die zich ophouden in gebouwen uit hun schuilplaats te kunnen halen. Deze beide middelen worden slechts ingezet wanneer een betreffende steenmarter zich (redelijkerwijs) niet op een andere wijze laat vangen. De middelen zijn in een voorkomend geval nodig voor effectieve bestrijding van de steenmarter in een bepaald gebied. Eveneens worden de middelen zeer gericht toegepast. Gelet op het voorgaande is het middel in specifieke gevallen nodig voor effectieve bestrijding en is tevens rekening gehouden met het voorkomen van onnodig lijden van het dier. Het gebruik van deze middelen wordt toelaatbaar geacht.

Conclusie alternatieven en aangevraagde middelen en maatregelen

Wij zijn van mening dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Daarnaast komen wij tot de conclusie dat de aangevraagde middelen nodig zijn voor en in verhouding staan tot het beoogde doel. Tot slot is de gevraagde terugkerende periode van 1 december tot en met 30 juni een geschikte periode.

B3.5 Geen afbreuk om de populaties in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan

De steenmarter is een nationaal beschermde soort. Uitgangspunt is dat ingrijpen in de omvang van een populatie alleen mogelijk is als voldoende zekerheid bestaat dat de soort op zichzelf hierdoor niet in haar 'gunstige staat van instandhouding' wordt bedreigd.

Door Arcadis is een analyse uitgevoerd naar de staat van instandhouding van de steenmarter in Fryslân¹³. De staat van instandhouding van de steenmarter is als 'gunstig-verbeterend' beoordeeld. Daarnaast is door Jasja Dekker & Bob Jonge Poerink een analyse uitgevoerd van het effect van beheer op de populatiedynamiek van steenmarters in Fryslân.¹⁴ Hieruit komt naar voren dat, indien er in de ontheffingsperiode van vier jaar jaarlijks 495 steenmarters worden gedood, de Friese populatie zich volgens het model goed kan herstellen. Hierdoor is het voldoende aannemelijk dat de steenmarter, met het vangen en doden van maximaal 429 steenmarters per jaar gedurende de ontheffingsperiode, niet in zijn gunstige staat van instandhouding wordt aangetast.

¹³ Arcadis. 2022. Staat van instandhouding Fryslân, beoordeling steenmarter. Arcadis Nederland B.V., Arnhem.

¹⁴ Dekker, J.J.A. & B. Jonge Poerink. 2022. Populatieomvang en effect van beheer op populatiedynamiek van steenmarters in Fryslân. Jasja Dekker Dierecologie, Arnhem.

Hierbij merken wij nog het volgende op.

Er is samenhang tussen onderliggende ontheffing en de originele ontheffing voor het vangen en doden van de steenmarter zoals deze is verleend op 2 december 2022. Met betrekking tot deze originele ontheffing is door de voorzieningenrechter op 24 november 2023 een maatregel getroffen die inhoudt dat het slechts is toegestaan om maximaal 200 steenmarters te vangen en uitsluitend te doden, te verdelen over de verschillende ontheffingsgebieden (inclusief Harlingen en Jutrijp-Hommerts). Deze maatregel geldt tot uitspraak is gedaan in de beroepsprocedure.

Hoewel wij middels dit besluit ontheffing verlenen voor het vangen en doden van maximaal 17 steenmarters dient verzekerd te worden dat het maximum aantal te vangen dieren in totaal het getal van 200 niet overschrijdt tot de uitspraak van de beroepsprocedure (zie eerder genoemde Steenmarter ontheffing d.d. 2 december 2022 en voorlopige voorziening).

Los daarvan zal het totaal aantal te vangen steenmarters als vastgesteld in de originele ontheffing van 2022 worden aangehouden. Het getal van 429 in de originele ontheffing zal dan ook worden aangepast naar 412, zodat het maximum aantal van 429 totaal in Friesland te vangen steenmarters niet zal worden overschreden.

C. Conclusie

De ontheffing voor het jaarlijks doden van 17 steenmarters in de jaren 2024, 2025 en 2026 kan worden verleend voor de gebieden Harlingen (Hegewiersterfjild) en Jutrijp-Hommerts, is gebleken dat sprake is van een wettelijk belang, er geen alternatieven zijn en met het verlenen van de ontheffing de gunstige staat van instandhouding van de steenmarter niet in het gedrang komt.

Bijlage 3: Motivering/toetsing per gebied

A. Algemeen

Het gebied Harlingen (Hegewiersterfjild waarvoor ontheffing is verleend, inclusief de begrenzing van dit gebied, is te vinden in bijlage 4.

Bij het toetsen of een gebied voldoet aan de wettelijke voorwaarden zoals aangegeven onder B3 (Bijlage 2) is een aantal voorwaarden opgesteld. Daarnaast dient het gebied te voldoen aan het weidevogelbeleid. De gebieden zijn hierdoor op de volgende onderdelen beoordeeld:

1. Het aangevraagde gebied ligt in weidevogelkansgebied zoals aangegeven in het natuurbeheerplan Fryslân 2023¹⁵.
2. De weidevogelpopulatie in het gebied moet onder druk staan. Dit houdt in dat het broedsucces van grutto, Kievit, tureluur en scholekster onvoldoende is om de populatie op langere termijn in het gebied te behouden.
3. Het gebied is meer dan 100 hectare in omvang en herbergt nu of in het recente verleden (minder dan 5 jaar) een weidevogeldichtheid van tenminste 10 broedparen grutto/100 hectare en/of tenminste 50 broedparen steltlopers/100 hectare.¹⁶
4. Het beheer in het gebied is op orde. Hierbij wordt gekeken naar het opgroeihabitat van kuikens zodat er voldoende aandeel kuikenland en kruidenrijk grasland aanwezig is. Het gebied moet hierbij voldoen aan de criteria in de Nota Weidevogels 2021-2030, dan wel een grondige motivering hebben dat het habitat en voedselaanbod voor kuikens in het gebied niet limiterend zijn voor een voldoende hoge kuikenoverleving.
5. Het uitkomstpercentage van de nesten is lager dan 70%. Gezien de huidige situatie van de populatie is een broedsucces van tenminste 70% nodig om de populatie in stand te houden.
6. Het aandeel predatie van nesten door de steenmarter is tenminste 20%. Met dit percentage wordt vastgesteld dat de predatie door de steenmarter significant is en de predator een belangrijke rol speelt in het doel de weidevogelpopulatie te behouden.
7. Het onderzoek in het gebied om de punten 4 en 5 te bepalen, kent een goede ruimtelijke spreiding en een voldoende aantal gevolgdde nesten (tenminste 10 stuks nesten gevolgd dan wel tenminste 10% van het aantal nesten).
8. De reeds aanwezige mogelijkheden om predatoren als vos en zwarte kraai te bestrijden worden goed benut. Hiervoor is een predatiebeheerplan aanwezig waarin wordt aangegeven op welke wijze predatoren worden ontmoedigd in het gebied.

¹⁵ <https://www.fryslan.nl/natuurbeheerplan2023/>

¹⁶ <https://www.fryslan.nl/subsidieregeling-natuur-en-landschapsbeheer-srnl-2022>

B. Motivering gebieden

Harlingen (Hegewiersterfjild)

Het weidevogelgebied Harlingen is 140 hectare groot en gelegen tussen Harlingen en Kimsward met daarin het natuurgebied Hegewiersterfjild. Zie voor het ontheffingsgebied bijlage 4.

Harlingen (Hegewiersterfjild) herbergt een hoge dichtheid aan voor wad- en weidevogels welke in het gebied broeden en kuikens groot brengen. In 2023 waren in het totale gebied alleen al 90 broedparen grutto (*Limosa limosa*) aanwezig, dit betekend een dichtheid van 64,3 broedparen grutto per 100 hectare kuiken- en kruidenrijkgrasland. In het gebied is dan ook 1,4 hectare kuikenland, en 1,4 hectare kruidenrijkgrasland per gruttopaar aanwezig.

Het beheer is volledig ingericht op de aanwezige wad- en weidevogel broedparen waarbij maatregelen worden getroffen om het terrein open te houden en zo bomen en struwelen geen kans te geven. In de afgelopen jaren is er hard gewerkt het gebied nog geschikter te maken voor doelsoorten door middel van aankoop van landbouwgronden en het afgraven van de rijke top laag. In het voorjaar worden er hoge waterpeilen gehanteerd en zijn er veel plasdrassen, zowel tijdelijk als permanent. Er wordt beperkt gewerkt met ruige stalmest in het voorjaar en in het gebied komt geen drijf- of kunstmest op de graslanden.

Door de aanwezigheid van kolonies visdieven, kluten en kokmeeuwen (luchtmacht) krijgen luchtpredatoren vrijwel geen kans. Door de hoge dichtheid aan broedvogels heeft het gebied een sterke aantrekkingskracht op grondpredatoren. Uit de nestmonitoring 2023 is gebleken dat de steenmarter met zekerheid is vastgesteld in het gebied. In totaal werden in 2023 28 nesten gevolgd, waarvan 10 gepredeerd werden. Hiervan was 20% door toedoen van een steenmarter. Het beheer van overige predatoren als de vos en de kraai wordt al ingezet om de wad- en weidevogels de beste kans op een hoger broedsucces te geven. In totaal kwam het uitkomstpercentage uit op 64% in 2023. Het vangen en doden van steenmarters in het gebied Harlingen is noodzakelijk voor het behalen van een uitkomstpercentage van weidevogellegels van ten minste 70%.

Jutrijp-Hommerts

Het weidevogelgebied Jutrijp-Hommerts heeft een oppervlakte van 2144 hectare groot. Het word in tweeën gesplitst door de N354 waar het tweelingdorp Jutrijp-Hommerts aan zijn gelegen. Zie voor het ontheffingsgebied bijlage 4.

Het mozaïek Jutrijp-Hommerts ligt ingesloten tussen het Natura 2000 gebied "de witte en swarte brekken" (ten oosten), "de Gouden Boaium" (ten zuidwesten) en aanvalsplan grutto gebied "Idzegea" (ten westen) waar al steenmarterbeheer plaatsvindt. In het gebied Jutrijp-Hommerts ligt 132 hectare aan ANLB beheerd land, waarvan 86 hectare kuikenland. Hiervan is momenteel 13 hectare kruidenrijkland. Met 44 grutto broedparen voldoet het gebied aan de eis betreffende aantal gruttoparen per 100 hectare ANLB land, met 33 grutto's per 100 hectare. Ook is er voldoende kuikenland met 2 hectare per gruttopaar. Het oppervlak kruidenrijkland onder ANLB beheer komt uit op 0,3 hectare per gruttopaar. Wenselijk is dat dit toch minimaal 0,7 hectare betreft. Echte kijkend naar het management van nog 40 hectare aanvullend kruidenrijkland welke niet onder ANLB beheer valt maar wel beschikbaar is voor opgroeiende kuikens, zien wij dit niet als een reden voor afwijzing van dit gebied. Er is aanvullende beschrijving geleverd aangaande de gebieden die niet onder ANLB beheer vallen maar wel worden beheerd om weidevogels een zo geschikt mogelijke habitat

aan te bieden met ruimschoots voldoende voedsel voor opgroeiende kuikens. In combinatie met ANLB land is er dan in werkelijkheid een gebied van 168 hectare kuikenland beschikbaar, met 53 hectare aan kruidenrijk land, waardoor er toch nog 3,8 hectare kuikenland en 1,2 hectare kruidenrijkland beschikbaar is per gruttopaar.

De landschapsstructuur van het gebied is open, met oude greppelstructuren in veel van de percelen. Er is de afgelopen jaren al een goed begin gemaakt om in de kleine gebiedjes met ANLB-beheer plasdrassen te creëren of uit te breiden. In samenwerking met Wetterskip Fryslân wordt al veel gedaan aan het toepassen van hoog waterpeil en hier komen jaarlijks nieuwe peilvakken bij waar met een hoger waterpeil geëxperimenteerd wordt. Boeren in het gebied zijn bereidwillig en enthousiast hier hun bijdrage aan te leveren. Voor 2024 zijn er concrete plannen voor meer vernatting en het toevoegen van ANLB land (nu al kruidenrijkland).

Preventieve maatregelen tegen predatiekansen wordt al uitgevoerd waar mogelijk, en jaarlijks verder aangescherpt door meer geschikte land voor kuikens en het ophogen van het waterpeil in samenwerking met Wetterskip Fryslân (project HAKLAM). Ook maatregelen tegen predatoren door de omgeving zo ongeschikt mogelijk te maken door verwijdering van mogelijke schuilplaatsen en voedselbronnen. Er wordt daarnaast al actief aan aantalsregulatie gedaan wat betreft zwarte kraai en vos. In 2023 was een groot aandeel van de predatie (67%) te wijten aan de steenmarter. Het vangen en doden van steenmarters in het gebied Jutrijp-Hommerts is noodzakelijk voor het behalen van een uitkomstpercentage van weidevogellegfels van ten minste 70%.

Bijlage 4: Overzicht gebied ontheffing met kaart

Tabel 1.

<i>Nr.</i>	<i>Naam gebied + beheer</i>	<i>Hectare</i>	<i>Verleend max aantal te do- den steenmar- fers per jaar</i>	<i>Gemeente(s)</i>
1.	Harlingen (Hegwiersterfjild) ANC Westergo	140	5	Harlingen
2.	Jutrijp-Hommerts ANC Westergo	2144	12	Súdwest-Fryslân

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

Figuur 2: Natuurgebiet Hegewiersterfjild Natuurmonumenten met de verschillende typen beheertypes. Bron Natuurbeheerplan Fryslân 2023-2024.

Bijlage 5: Overzicht ingediende stukken

Datum ontvangst	Naam bestand	Versie
12-11-2023	Brief aanvraag ontheffing steenmarter voor aanvullend gebied Harlingen <ul style="list-style-type: none"> Onderbouwing aanvraag ontheffing steenmarter Harlingen 	
	Brief aanvraag ontheffing steenmarter voor aanvullend gebied Jutrijp- Hommerts <ul style="list-style-type: none"> Onderbouwing aanvraag ontheffing steenmarter Jutrijp-Hommerts 	
29-11-2023	Aanvullende informatie – onderbouwing kruidenrijk-graslandnorm Jutrijp-Hommerts n.a.v. VAG	
30-11-2023	Ontheffing steenmarter aanvullende gebieden voor 2024-2026	Versie 1
07-12-2023	Ontheffing steenmarter aanvullende gebieden voor 2024-2026	DEF. versie
	Rapporten behorende bij aanvraag: <ul style="list-style-type: none"> 2023 Evaluatie eerste jaar steenmarter-beheer 2023 Nestmonitoring fryslân Brief: Verzoek aanvullende informatie ter onderbouwing kruidenrijkgraslandnorm Jutrijp-Hommerts, d.d. 24-11-2023 2021 Nestpredatie Fryslân 2021-Definitief 2022.18 Evaluatie-beheer-steenmarter 2017-2022 13-09-2022 AW-notitie 22-288_Predatie bij weidevogels en betekenis Vos en Zwarte kraai Terreingebruik steenmarters in weidevogelgebieden in Fryslân en Groningen Bijlage 2. Evaluatie pilot beheer steenmarter 2017-2022 13-09-2022 Nieuwste inzichten uitrasteren weidevogelgebied Rapportage_onderzoek_steenmarters Súdwestkust Svi Steenmarters in Fryslân 	

Bijlage 6: Beheerprotocol

BEHEERPROTOCOL PREDATIEBEHEER STEENMARTER FRYSLÂN 2022-2023

1. Inleiding en achtergrond

Dit beheerprotocol beschrijft de werkwijze, handelingen en de vereiste registratie ter uitvoering van de 'Ontheffing predatiebeheer steenmarter 2022-2023' ter bescherming van de weidevogelstand.

Te allen tijde geldt dat de voorschriften vermeld in de ontheffing Wet natuurbescherming (Wnb), moeten worden nageleefd. Mocht er enige twijfel of onduidelijkheid bestaan over de toepassing van voorschriften, of de inhoud van dit protocol dan kunnen de betreffende coördinator/uitvoerders contact opnemen met de ecologische begeleiding.

2. Organisatie

Alle betrokken personen (Coördinator en uitvoerders) krijgen toegang tot de besloten website www.predatorbeheer.nl. Deze website wordt gedurende de ontheffingsperiode regelmatig geactualiseerd.

Ontheffinghouder

Ontheffinghouder is de Faunabeheereenheid Fryslân. De ontheffinghouder zorgt voor machtigingen (zie voorschriften ontheffing). De ontheffinghouder is bekend welke personen per ontheffing zijn aangesteld als 'Coördinator' (zie hierna).

Coördinator

Onder coördinator wordt verstaan degene die - per te onderscheiden vang- (of ontheffing-) gebied, in opdracht van de ontheffinghouder (De Faunabeheereenheid), de beheeracties voor het vangen en doden van steenmarters in dit betreffende gebied coördineert.

Uitvoerder

Onder uitvoerder wordt verstaan; een jachtaktehouder of 'overige uitvoerder', op voordracht van het betreffende Collectief. De FBE gebruikt voor het afgeven van machtigingen FRS. Een uitvoerder kan een jachtaktehouder zijn (die is dan gemachtigd om te vangen en gevangen steenmarters met een kogelgeweer te doden) of iemand zonder jachtakte ('overige uitvoerder'; die mag wel vangen en, als deze beschikt over een geldig draagverlof Wet wapens en munitie, doden met luchtdrukgeweer buiten zijn eigen erf). Daar waar in dit document wordt gesproken over uitvoerder wordt uitgegaan van voornoemde definitie.

Ecologische begeleiding

Gedurende de ontheffingsperiode 2022-2023 is Bob van den Brink (Boerema & Van den Brink b.v.) opnieuw aangewezen als ecologische begeleiding. Op de website www.predatorbeheer.nl is beschreven voor welke handelingen/acties afstemming met de ecologische begeleiding nodig is en op welke manier contact met de ecologische begeleiding kan worden opgenomen.

3. Vastleggen locaties kastvallen en vangstregistratie

De volgende te onderscheiden registraties moeten gedurende de gehele looptijd van de ontheffing worden bijgehouden.

Registratie locaties (kast)vallen in het gebied

De coördinator houdt gedurende de ontheffingsperiode een overzicht bij van de locaties van de vallen in het vanggebied. Op verzoek van bevoegde toezichthouders of op verzoek van de ecologische begeleiding wordt inzage gegeven in deze registratie.

TrapMaster vangstmeldingen

Via de Trapmaster App worden de vangstmeldingen vastgelegd en gedurende de looptijd van de ontheffing bewaard. Op verzoek van bevoegd gezag of de ecologische begeleiding wordt inzage gegeven in het moment van de melding en het bijbehorende valnummer/nummer Trapmaster. Dit nummer moet corresponderen met de registratie van de locaties kastvallen (zie hiervoor).

WhatsAppgroep (per vanggebied)

De coördinator én de uitvoerders staan gedurende de ontheffingsperiode met elkaar in contact via een specifiek daarvoor aangemaakte WhatsApp groep. Ook de aangewezen ecologisch begeleiding is deelnemer aan deze groep. In deze WhatsApp groep wordt enkel informatie gedeeld en vastgelegd welke voortvloeien uit dit protocol. Bij een vangst worden de volgende zaken digitaal (dat wil zeggen in elk geval in de WhatsAppgroep) vastgelegd.

- De locatieaanduiding van de val (valnummer/nummer Trapmaster)
- Indien het een ander dier is (zogenaamde bijvangst) of een zogend/lacterend steenmartermoertje een foto van het gevangen dier;
- Bij een steenmarter (geen zogend moertje) een foto van (een deel van) het gedode dier met leesbaar het aangebracht - uniek - merkteken (Tag).

Digitaal afmeldformulier

Na de afhandeling van de vangstmelding wordt gebruik gemaakt van een digitale vangstregistratie. De uitvoerders en coördinator ontvangen bij afgifte van de ontheffing informatie om toegang te krijgen tot deze registratie. Met het invullen van dit formulier wordt de afhandeling van de vangstmelding afgemeld. Dit afmelden moet minimaal binnen 24 uur na de daadwerkelijke afhandeling van de vangst plaatsvinden.

De coördinator controleert regelmatig (minimaal twee wekelijks) of de informatie zoals deze gedeeld wordt in de WhatsApp groep, overeenkomt met de informatie zoals deze voor het betreffende vanggebied is ingevoerd in het digitale afmeldformulier. Deze controle en bevindingen wordt gedeeld met de ecologische begeleiding.

4. Vallen en valalarm

Er worden kastvallen gebruikt, die zijn voorzien van een ontsnappingsopening voor de kleine marterachtigen wezel en hemelijn. De vallen zijn allen uitgerust met een werkend elektronisch valalarm; dit apparaat stuurt een SMS (of WhatsApp bericht) als de val dichtslaat. Dit bericht wordt ontvangen door de coördinatoren/uitvoerders van de ontheffing en wordt door hun (digitaal) geregistreerd.

Het valalarm staat automatisch op scherp als ook de val op scherp staat. De vallen sturen daarnaast automatisch meerdere malen per etmaal een statusupdate, waarmee de werking van het valalarm wordt gecontroleerd. In de statusupdate wordt gemeld dat het systeem

actief is, of de batterijen leeg dreigen te raken of het beltegoed op is. De coördinatoren/uitvoerders van de ontheffing zorgen dat het systeem goed blijft werken.

5. Controle kastvallen en afhandeling vangsten

Valalarm ontvangen Er wordt afgestemd welke van de coördinatoren/uitvoerders op welke dagen dienst heeft en op alarmen reageert, zodat gegarandeerd kan worden dat de dienstdoende coördinator/uitvoerder binnen de hieronder gestelde tijd bij een val kan zijn. Een valalarm wordt ontvangen door alle coördinator/uitvoerders. Bij een alarm wordt de val zo spoedig mogelijk bezocht, gecontroleerd en geleegd. Dit moet plaatsvinden uiterlijk binnen de volgende tijden:

- Periode tot 1 maart; binnen 10 uur na melding valalarm.
- 1 maart en later: binnen 8 uur na het ontvangen van een melding valalarm

Via een (afsluitbare) kijkopening in de val wordt bekeken wat er is gevangen. Er kunnen daarbij drie situaties optreden:

SITUATIE A. *Vals alarm*

De val is dichtgeslagen maar er is geen dier gevangen. De val wordt weer op scherp gezet. Registreer dit digitaal via het [digitaal afmeldformulier](#). Vergeet niet hier het betreffende kastvalnummer/nummer Trapmaster te vermelden.

SITUATIES B. *Bijvangst*

Er is een andere soort dan een steenmarter gevangen.

Gaat het om een bijvangst (dier, bijvoorbeeld bruine rat) dat anderszins dan onder deze ontheffing op de locatie en binnen de tijdstippen of perioden van de vanglocatie mag worden gedood, dan kan de uitvoerder die daartoe bevoegd is, conform de (bij of krachtens de wet) geldende verplichtingen en voorwaarden, het dier met wettelijk toegestane middelen doden. Gaat het om een andere (beschermde) diersoort dan wordt het gevangen dier onmiddellijk ter plaatse vrijgelaten door de val open te zetten. Registreer elke bijvangst digitaal (met foto van het gevangen dier) via de WhatsAppgroep (zie hiervoor) en via het [digitaal afmeldformulier](#).

SITUATIE C. *Vangst steenmarter*

Er is een steenmarter gevangen. In dat geval worden de volgende stappen doorlopen: Het dier wordt overgebracht in een dwangkooi.

Bepaling mannelijk dier- vrouwelijk dier, niet lacterend - vrouwelijk dier, lacterend. Als het dier is overgelopen in de dwangkooi wordt het dier gefixeerd zodat kan worden gekeken of het om een mannelijk of vrouwelijk dier gaat, en of er tekenen zijn van lactatie.

Afhankelijk van of het al dan niet een lacterend vrouwtje betreft wordt als volgt gehandeld:

A. Lacterend vrouwtje

Als het inderdaad gaat om een lacterend dier, kan het dier met een niet-toxische haarverf gemarkeerd worden op de bef en de achterzijde van de kop (niet verplicht). Zo kan bij vervolgvangsten worden bepaald of het om een eerder gevangen dier gaat. Hierna wordt het dier

per ommegeande vrijgelaten door de dwangkooi te openen. Registreer dit digitaal via de WhatsAppgroep (zie hiervoor) en via het [digitaal afmeldformulier](#).

B. Mannelijk dier, of niet-lacterend vrouwelijk dier

Het dier wordt geëuthanaseerd door middel van een schot in de kop - of als dit niet mogelijk is - een schot door het hart - met het (lucht)geweer. De steenmarter wordt voorzien van een leesbaar - en uniek - merkteken (Tag) die om de achterpoot wordt bevestigd. Het nummer van de tag en de overige informatie (zie hiervoor) wordt geregistreerd via de WhatsAppgroep (zie hiervoor), inclusief een foto van het gehele dier en een close-up van het aan het dier bevestigde tag, waarbij het nummer leesbaar in beeld wordt gebracht. Daarnaast ook hier de vangst vastleggen via het [digitaal afmeldformulier](#).

In geval van gebruik van het geweer het volgende: Het verdient de voorkeur om het doden met een geweer op luchtdruk uit te voeren in verband met veiligheid. Dit kan alleen indien de coördinator/uitvoerder beschikt over een verlot Wet wapens en munitie. Indien dit verlot niet is verkregen, of niet kan worden verkregen, dan wordt gebruik gemaakt van het vuurwapen.

Het is aan de coördinator/uitvoerder om in alle gevallen zelf de veiligheid voor hemzelf en zijn omgeving te bewaken. Het vuurwapen wordt echter, om veiligheidsredenen van zowel de coördinator/uitvoerder zelf als ook de omgeving, nooit gebruikt binnen gebouwen, op erven met verharding of bij andere harde onder-(of achtergrond waar ricochet kan optreden.

Wanneer er aanleiding bestaat om het geweer niet op de locatie waar het dier gevangen is te hanteren wordt het gevangen dier in de dwangkooi naar een locatie gebracht waar afschot wel veilig kan plaatsvinden. Dit wordt ook vastgelegd in de rapportage. Het doden wordt buiten het zicht van derden uitgevoerd.

6. Gebruik van vangkooi, vangnet en/of vangstok

Het gebruik van vangmiddelen in de vorm van een vangkooi, vangnet en/of vangstok is alleen toegestaan in uitzonderlijke situaties. Voor gebruik van vangkooi, vangnet en/of vangstok is vooraf afstemming nodig met de ecologische begeleiding.

Gebruik van een vangkooi wordt alleen toegepast indien het noodzakelijk wordt geacht om steenmarters te vangen binnen gebouwen en indien het gebruik van de kastval (als beschreven onder 4) niet mogelijk is. Te denken valt aan een te beperkte ruimte voor het gebruik van een kastval. Voor de plaatsing en locatie dient vooraf afstemming te hebben plaatsgevonden met de ecologische begeleiding. Voor het gebruik van de vangkooi en de vangprocedure wordt verder dezelfde aanpak gevolgd als beschreven onder de punten 3, 4 en 5.

Vangnetten worden alleen ingezet voor het afdekken van een eventuele vluchtopening om, tijdens een vangactie als hiervoor beschreven, een wegvluchtend dier te kunnen vangen. Gebruik van een vangstok dient om volwassen dieren op een veilige manier tijdelijk - en slechts voor een heel korte termijn- te kunnen immobiliseren.

Indien een steenmarter als hiervoor beschreven wordt gevangen, dan dient vervolgens dezelfde procedure te worden gevolgd als beschreven onder 5, situatie C.

7. Bewaarplicht gedode steenmarters

Alle onder de ontheffing gedode steenmarters dienen te worden verzameld en ingevroren worden bewaard. Deze dieren worden ter beschikking gesteld van de Universiteit van Utrecht voor wetenschappelijk onderzoek of worden op een later tijdstip onderzocht door of namens de ecologische begeleiding.

8. Melden afwijkingen

Afwijkingen van de hierboven omschreven werkwijze worden onverwijld gemeld aan de ecologische begeleiding en aan de coördinator van het vanggebied.

7. Vertrouwelijkheid

De informatie die gedeeld wordt binnen de groep van coördinator, uitvoerders, ecologisch begeleiding en eventueel andere bij de uitvoering van de ontheffing betrokken personen is vertrouwelijk en wordt niet gedeeld met andere personen of organisaties, waaronder ook wordt verstaan 'de media'. Namen en contactgegevens van de deelnemende personen blijven intern en worden niet bekend gemaakt aan andere personen of organisaties.

Bijlage 7: Advertentie

Leeuwarder Courant / Friesch Dagblad

Gemeente Súdwest-Fryslân en Harlingen

Kennisgeving ontheffing Wet natuurbescherming

Gedeputeerde Staten hebben op 22 december 2023 een ontheffing verleend ten behoeve van steenmarterbeheer in weidevogelgebied Jutrijp-Hommerts en Harlingen. De ontheffing is geldig van 1 januari 2024 tot en met 31 december 2026.

Voor inzien van de ontheffing, zie kader. Vermeld hierbij zaaknummer 270649.

Belanghebbenden kunnen **tot en met 6 weken na publicatie** een gemotiveerd bezwaarschrift indienen bij Gedeputeerde Staten.

Westergo

**Agrarische Natuur
Coöperatie**

Secretariaat: Postbus 186
9200 AD Drachten
KvK: 62695835
IBAN: NL31RABO0302193685

Datum: 29 november 2023
Betreft: Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden steenmarter Jutrijp-Hommerts in 2024

Geachte heer/mevrouw,

In het afgelopen jaar heeft ons collectief inspanningen gepleegd op het inventariseren van de oorzaken van het nestverlies onder weidevogels en de rol van verschillende predatorsoorten daarin. In de monitoring van nesten in een aantal onderzoeksgebieden kwam naar voren dat een aanzienlijk deel van de weidevogelnesten werd gepredeerd door steenmarters.

Zo ook in het ANLb-mosaiek Jutrijp-Hommerts is zo'n inventarisatie uitgevoerd. Ook daar werd vastgesteld dat een belangrijk deel van de nesten door steenmarters werd gepredeerd. Het succes van het weidevogelbeheer wordt hierdoor in deze gebieden voor een deel teniet gedaan.

Om de weidevogels tegen een overmatige predatie te beschermen vragen wij u om aan ons een ontheffing te verlenen voor het vangen en doden van steenmarters. Bijgevoegd treft u de onderbouwing hiervoor aan.

Met vriendelijke groet,

Johannes van Stralen

Medewerker ANC Westergo

Onderbouwing ontheffingsaanvraag
vangen en doden Steenmarter
Jutrijp-Hommerts (versie 2)

Datum: 29 november 2023
Mozaïek: Jutrijp-Hommerts
Door: Agrarische Natuur Coöperatie Westergo
Contactpersoon: Johannes van Stralen
Tel. Nr.: 06 15482832
E-mail: johannesvstralen@gmail.com

Inhoudsopgave

1	Gewenst gebied	4
1.1	Jutrijp-Hommerts.....	4
1.2	Aantal steenmarters.....	8
2	Beheer	9
2.1	Motivatie	9
2.2	Beheer Jutrijp-Hommerts 2023	10
3	Monitoringsgegevens	12
4	Percentage monitoringsonderzoek 2023	13
6	Predatiebeheer	16
6.1	Inleiding	16
6.2	Methoden tot beperking predatie.....	16
6.3	Preventieve maatregelen tegen predatiekans	16
6.4	Preventieve maatregelen tegen predatoren.....	17
6.5	Aantalsregulatie van predatoren.....	18
6.6	Maatregelen en afschotcijfers.....	19
7	Betrokkenen	20
8	Bronnen	20

1 Gewenst gebied

Geef op kaart het gewenste gebied aan met logische grenzen (wegen, vaarten, bebouwing e.d.). Het oppervlak van minimaal 100 hectare mag inclusief een bufferzone zijn om het beheerde gebied. Hou hierbij wel rekening met het feit dat er een aantoonbaar verband moet zijn met de verblijfplaats van de steenmarter en het beheerde weidevogelgebied. Hierbij kan een zone van maximaal 1 kilometer worden aangehouden zonder barrières. Tip: Hou het gebied ook behapbaar voor de piloot.

1.1 Jutrijp-Hommerts

In de onderstaande afbeelding is het gewenste gebied voor de ontheffing voor het vangen en doden van de Steenmarter in Jutrijp-Hommerts aangegeven.

Figuur 2: Ontheffingsgebied Jutrijp-Hommerts

Binnen dit mozaïek bevinden zich de weidevogels geconcentreerd in een aantal kleine gebiedjes met ANLb. De broedsuccessen zijn de laatste jaren wisselend waarbij met name predatie een belangrijke rol speelt. Er zijn plannen om meer beheersmaatregelen te treffen en het bestaande beheer verder te optimaliseren, onder andere door vernatting: plasdras, greppel-plasdras, kruidenrijk grasland en beweiding.

Het gebied is meer dan 1000 ha groot en heeft landschappelijk een open structuur. Het wordt in tweeën gesplitst door de N354 waar het tweelingdorp Jutrijp-Hommerts aan zijn gelegen. Veel percelen hebben nog de oude greppelstructuur waarbij we gemakkelijk greppelplasdrassen kunnen realiseren.

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

De verwachting is dan ook dat vernatting van de greppels in combinatie met de uitgestelde maaidatum en de kruidenrijke vegetatie de vestiging van weidevogels positief beïnvloed. Er is de afgelopen jaren al een goed begin gemaakt om in de kleine gebiedjes met ANLb-beheer plasdrassen te creëren of uit te breiden. In samenwerking met Wetterskip Fryslân wordt al veel gedaan aan het toepassen van hoog waterpeil en hier komen jaarlijks nieuwe peilvakken bij waar met een hoger waterpeil geëxperimenteerd wordt.

Helaas heeft ook hier predatie een negatief effect op de broedresultaten. Naast het kunnen beheren van de steenmarter en het uitbreiden van het ANLb-areaal in dit gebied denken we de komende jaren de verschillende gebiedjes robuuster te maken waar de weidevogels naar verwachting van zullen profiteren.

Totaal oppervlakte ontheffingsgebied: +/- 1000 ha.

Op onderstaande kaart een overzicht van de kleine gebiedjes met ANLb-beheer en het areaal kruidenrijk grasland waar geen ANLb-beheer op is afgesloten.

Figuur 2. Bovenstaande kaart geeft een drietal gebiedjes weer waar de meeste mogelijkheden liggen en waar ook de meeste weidevogels broeden.

Per gebied volgt nu een uiteenzetting van concrete en minder concrete plannen die de komende jaren zullen gaan plaatsvinden.

Gebied 1:

De percelen 1,2 en 3 in figuur 3 weergegeven betreft land op afstand van een boer die enthousiast is om het voor een gedeelte in te richten voor de weidevogels. Al deze percelen hebben kruidenrijke randen van 5 meter breed via het ANLb-beheer. Op de percelen met nr 1 zal vanaf 2024 een combinatie van mais (4,2ha en kruidenrijke randen (1,6 ha) gerealiseerd worden. De randen zullen (afhankelijk van perceel grootte) naar schatting 20m breed gaan worden. De percelen 2 en 3 (samen 2,7 ha) blijft grasland waarbij er op perceel 3 een greppel (0,2 ha) nat gemaakt wordt middels een plasdraspomp.

Nog een concreet plan voor 2024 is het optimaliseren van de bestaande plasdras (0,6 ha) incl. het aanbrengen van een tweetal broedeilandjes (6). Tevens zullen de greppels in perceel nr 3a vernat worden middels een plasdraspomp. De tussenliggende sloot zal verhoogd gaan worden zodat het water het land op loopt. Dit alles wordt gerealiseerd met een bijdrage van het Dynamo Fonds van €10.000,- en zal afhankelijk van het weer begin 2024 van start gaan in samenwerking met de plaatselijke vogelwacht.

De percelen met nr 4 zijn kruidenrijk (15 ha) en worden pas laat gemaaid (na 1 juni). Op deze percelen ligt geen ANLb-beheer en is ook niet perse nodig mocht het huidige beheer niet veranderen. De percelen met nr 5 worden beweid zodra het weer het toelaat. Vaak valt dit samen met wanneer de eerste kuikens er zijn van de Kievit. Door het toevoegen van extra vernatting, beweiding in aangrenzende percelen en maisland gecombineerd met randenbeheer, wordt er een robuuster mozaïek gecreëerd waar alle soorten hun plekje vinden.

Figuur 3. Gebiedje 1 met daarop aangegeven het areaal ANLb-beheer en areaal kuikenland en kruidenrijk zonder ANLb-beheer

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

Gebied 2:

In dit gebiedje bevinden zich veel grutto's. De bestaande plasdrassen (3) liggen strategisch prima. Er is veel mozaïek aanwezig en de potentie is groot in het gebied. De huidige boer (5) melkt waterbuffels en heeft concrete plannen om het gebied in te richten voor de weidevogels. Het perceel (4) van 6 ha is afgelopen najaar ingezaaid met een kruidenrijk mengsel die vervolgens beweid zal gaan worden met waterbuffels. Concrete plannen voor 2024 zijn er om op perceel 1 de greppels te vernatten (0,5 ha) middels een plasdraspomp i.c.m. uitgestelde maaidatum tot 1/15 juni (ongeveer 7 ha). Verder zullen de percelen (lichtgroen) nog meer verschraait worden om de kruidenrijkdom te bevorderen. Door het toevoegen van extra vernatting en beweiding door de waterbuffels worden er verschillende habitatten gecreëerd waarbij alle soorten baat bij hebben. De brede vaart (6) heeft een zeer hoog waterpeil waarbij er voor 2024 plannen zijn om de waterbuffels over een lengte van 500m te laten poedelen. Door het in en uitlopen van de waterbuffels vanuit het water het land op, ontstaat er een zeer gevarieerde oeverzone waarbij er perfecte omstandigheden gecreëerd worden voor kuikens.

Figuur 4. Gebiedje 2 met daarop aangegeven het areaal ANLb-beheer en areaal kuikenland en kruidenrijk zonder ANLb-beheer

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

Gebied 3:

Dit gebied is al voor een groot deel ingericht voor de weidevogels. Alle percelen met een nummer vallen in een peilvak waar het grondwater het hele jaar door hoog staat waarbij zowel de omringende als de tussensloten een hoog waterpeil hebben. Door de hoge grondwaterstand kan het niet intensief beheerd worden. Onder het ANLb areaal vallen de percelen met nummer 1, 2 en 5 waarvan de percelen 1 bestaan uit 5 ha kruidenrijk grasland en de percelen met nr 2 bestaan uit grasland met rustperiode van 1 april tot 15 juni (ongeveer 9,5 ha). De percelen met nr 3 (ongeveer 22 ha) worden laat gemaaid en zijn licht kruidenrijk. Het huidige beheer verandert niet waardoor de vegetatie hetzelfde zal blijven. De (paarse) percelen zijn nat en kruidenrijk (10 ha) zonder ANLb pakket. De intentie voor 2024 is om hiervan 3 ha in uitgestelde maaidata op af te sluiten. Voor 2024 zullen in de percelen met nr 5 een greppelplasdras komen (0,4 ha). Mogelijk kan hier in de toekomst (2025) meer ANLb beheer (10 ha) afgesloten worden waarbij de betreffende boer heeft aangegeven hier voor open te staan.

Figuur 5. Gebiedje 3 met daarop aangegeven het areaal ANLb beheer en areaal kruidenrijk en kruidenrijk zonder ANLb-beheer

1.2 Aantal steenmarters

Kijken naar de resultaten van het nestmonitoring onderzoek van 2023 schatten wij in dat de onderstaande richtlijn van de provincie Fryslân betreffende het aantal steenmarters in dit gebied aardig overeenkomt.

- 1-1,5 steenmarter per 100 hectare ontheffingsgebied
- Als buffer kan daar 1-2 steenmarter bij op worden geteld.

Wij vragen een ontheffing aan voor het vangen van 12 steenmarters en zouden graag de mogelijkheid zien dit aantal uit te breiden wanneer dit aantal voor 1 juni is bereikt.

2 Beheer

Het beheer moet op orde zijn. Leidraad hiervoor de is de Weidevogelnota 2014-2020 / 2021-2030 en dan met name de kuikenlandnorm. Stuur naast een motivatie kaarten mee van het beheer in 2023 en het concept voor 2024.

2.1 Motivatie

Het mozaïek Jutrijp-Hommerts ligt ingesloten tussen het Natura 2000 gebied "de witte en zwarte brekken" (ten oosten), "de Gouden Boaium" (ten zuidwesten) en aanvalspan grutto gebied "Idsegea" (ten westen). Het is een open gebied met weinig opgaande begroeiing waardoor luchtpredatoren weinig plekken vinden om zich te vestigen.

Het beheer is "nog" niet optimaal voor de weidevogels maar daar zijn en worden plannen gemaakt voor de komende jaren. Boeren in het gebied zijn bereidwillig en enthousiast hier hun bijdrage aan te leveren. De verwachting is dat door vooral vernatting van de greppels in combinatie met de uitgestelde maaidatum en de kruidenrijke vegetatie de vestiging van weidevogels positief beïnvloedt. Doordat er in het mozaïek relatief veel maispercelen zijn welke een grote aantrekkingskracht hebben op de vestiging van Kieviten creëren we ook een sterke luchtmacht om de luchtpredatoren minder kans te geven. Door hier aangrenzend en er omheen uitgestelde maaidata met vernatting te realiseren wordt het nog geschikter voor de grutto en andere weidevogels en zal het mozaïek nog optimaler ingericht kunnen worden.

Het gebied Jutrijp-Hommerts scoort op de norm voor voldoende kruidenrijk kuikenland per gruttopaar, in werkelijkheid veel hoger door de aanwezigheid van percelen die al jarenlang kruidenrijk zijn maar waar geen ANLb beheer op afgesloten is. Op onderstaande kaart zijn deze percelen aangegeven. In totaal is er ongeveer 82 ha kuikenland (rood geruit) geschikt voor gruttokuikens. Van deze 82 ha is ongeveer 40 kruidenrijk grasland. Dit is veelal land op afstand voor boeren uit de regio waar meestal laat gemaaid wordt of land waar het grondwaterpeil hoog ligt waardoor het extensiever beheerd wordt. Deze percelen zijn al jarenlang kruidenrijk.

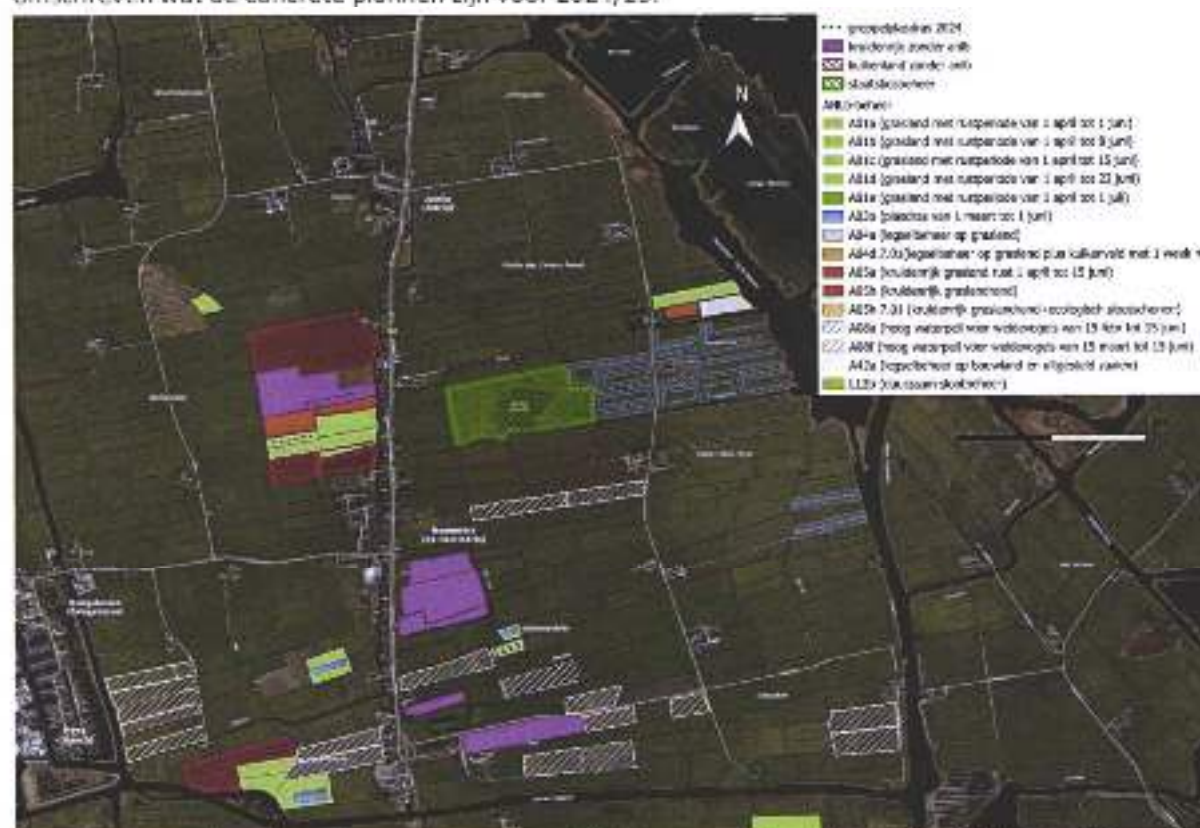
Figuur 6.
 Bovenstaande kaart geeft het areaal kuikenland en kruidenrijk grasland waar geen ANLb-beheer op afgesloten is. Niet al het kuikenland is zichtbaar door overlap van het kruidenrijke grasland.

Daarnaast bevindt zich in het gebied al veel hoog waterpeil en samen met Wetterskip Fryslân wordt er op meer plekken geëxperimenteerd met hogere waterpeilen.

Helaas heeft ook hier predatie een negatief effect op de broedresultaten. Vooral de steenmarter is aan een opmars bezig de laatste jaren. Vermoedens van de vogelwacht worden door de nestmonitoring die is uitgevoerd in 2023, bevestigd dat de steenmarter wel degelijk schadelijk is voor weidevogellegfels in dit gebied. Wanneer we de steenmarter kunnen gaan beheren, verwachten we dat we de weidevogelpopulatie in de 'lift' kunnen krijgen.

2.2 Beheer Jutrijp-Hommerts 2023

In de onderstaande afbeelding is het afgesloten beheer voor het jaar 2023 in Jutrijp-Hommerts gevisualiseerd. Dit betreft ANLB percelen, percelen van Staatsbosbeheer en kruidenrijk/kuikenland zonder ANLB. Ten opzichte van het beheer in 2022 is er op enkele plaatsen meer vernatting gerealiseerd in de vorm van (greppel) plasdrassen. Voor 2024/25 zijn er plannen om nog meer aan vernatting te doen en daarnaast willen we bestaande kruidenrijke percelen die gunstig liggen in het gebied behouden door er ANLB-beheer op af te sluiten. Daarnaast willen we het bestaande beheer verder optimaliseren. Dit houdt in dat we voor de percelen waar het pakket grasland met rustperiode tot 1-15 juni op afgesloten is, verder versralen zodat de vegetatie tot in juni geschikt wordt voor kuikens om in te verblijven. In hoofdstuk 1 (pag. 6-8) is reeds per gebiedje omschreven wat de concrete plannen zijn voor 2024/25.

Figuur 7. Weidevogelmozaïek Jutrijp-Hommerts met de verschillende typen weidevogelbeheer. Niet alle beheer is zichtbaar door overlap bij meerdere pakketten per perceel. Rust houdt in dat er geen landbewerkingen plaatsvinden vanaf 1 april tot minimaal 1 juni. Tevens is in dit overzicht ook het kruidenrijke areaal aangegeven waar geen ANLB-beheer is afgesloten. Voor het beheer met legenda zie bijlage 120_Jutrijp-Hommerts.pdf

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

In onderstaande tabel zijn de verschillende onderdelen getoetst aan de in de Weidevogelnota 2021-2030 gestelde criteria. Als we alleen kijken naar het areaal ANLb-beheer dan voldoen we niet aan de 0,7 ha kruidrijk per paar Grutto. Gaan we het areaal kruidrijk waar geen ANLb-beheer op afgesloten is meenemen dan voldoen we wel deze norm.

Totaal ha. mozaiek	ANLb-beheer ja/nee	Opmerking: dit komt uit "werkgebieden" "scan-office"	Opmerking: dit komt uit "werkgebieden" "scan-office"	aantal ha. Kulkenland	aantal ha. Kruidrijk	voldoet aan 0,7 ha. kruidrijk op totaal kulkenland / per paar Grutto?	aantal paar Grutto	voldoet aan min 1,4 ha. / Gruttopaar?	aantal brp Grutto / 100 ha. ANLb (<10=lecht >20 is top)
		totaal ha. BFVW mozaiek (ha. Via SCAN ICT of BFVWapp)	Netto ANLb beheer ha. mozaiek (ha. Via SCAN ICT of BFVWapp)						
	ja	2144	132	86	19	0,3	44	2,0	33
	nee	2144	132	82	40	0,9	44	1,9	33
	totaal	2144	132	168	59	1,2	44	3,8	33

Tabel areaal ANLb-beheer + areaal zonder ANLb + totaal

Zoals in hoofdstuk 1 (pag. 6-8) reeds is beschreven hebben we voor 2024 concrete plannen m.b.t. het creëren van meer vernatting in de vorm van greppelplasdrassen.

In gebied 1 gaan we concreet meerdere greppels vernatten verspreid over twee percelen. De doelstelling is om 0,5 tot 1 greppelplasdras te realiseren.

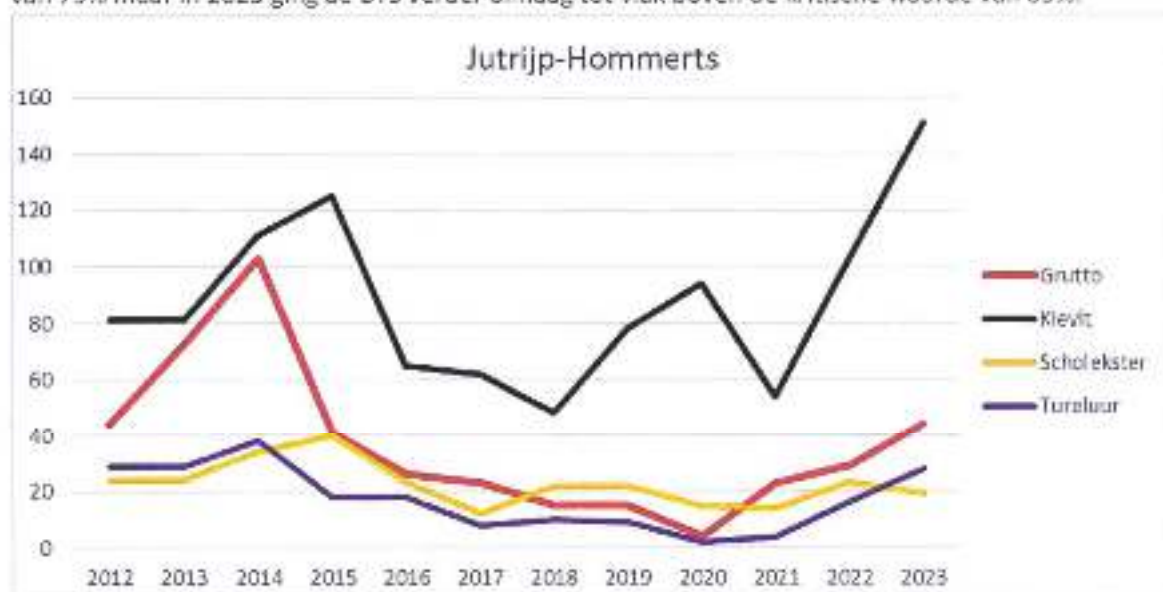
In gebied 2 zal er ook een extra greppelplasdras komen waarbij we ongeveer 0,5 ha extra vernatting willen creëren.

In gebied 3 zal er voor ongeveer 0,5 ha aan greppelplasdras getreëerd worden.

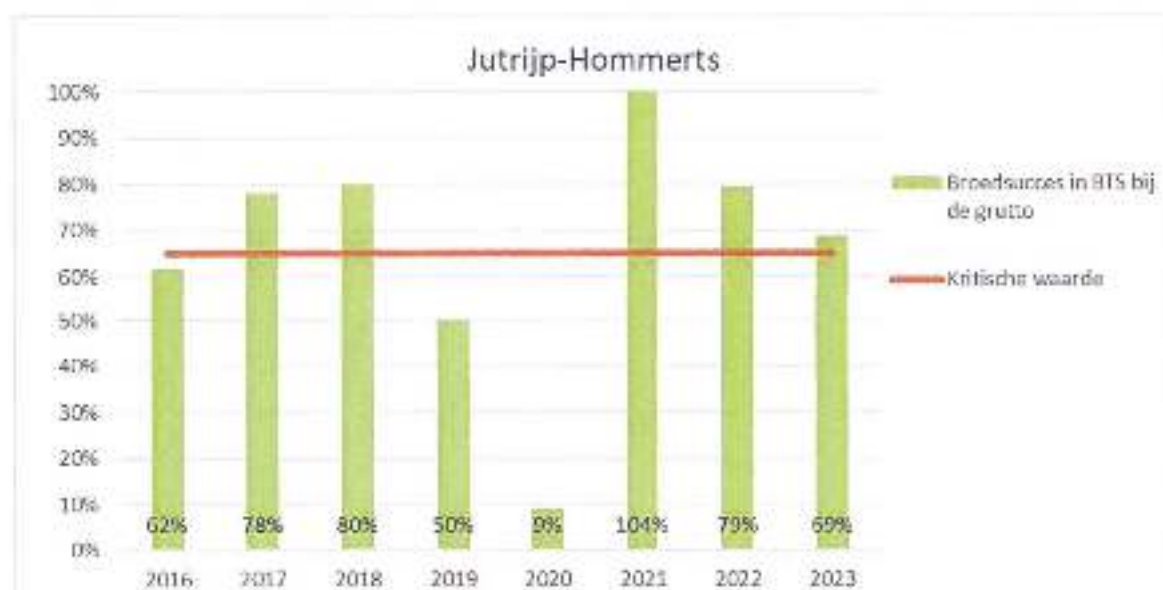
3 Monitoringsgegevens

Voor het uitkomstpercentage gaat het met name om de monitoringsgegevens van 2021. Neem ook de BTS cijfers hierin mee. Neem ook de uitkomstpercentages en BTS gegevens van de afgelopen 3 tot 5 jaar mee. Deze laatste gegevens zijn niet bepalend voor het meedoen met de pilot, maar wel van belang voor een trendbepaling en biedt achtergrondinformatie over het weidevogelgebied.

In 2020 was het BTS van de grutto dramatisch, er werden praktisch gezien geen kuikens vliegvlug. Ter compensatie was 2021 een topjaar maar dat gold voor heel Fryslân. 2022 was ook een goed jaar met een BTS van 79% maar in 2023 ging de BTS verder omlaag tot vlak boven de kritische waarde van 65%.

Grafiek populatieontwikkeling steekspers

Grafiek versimpeld broedsucces

4 Percentage monitoringsonderzoek 2023

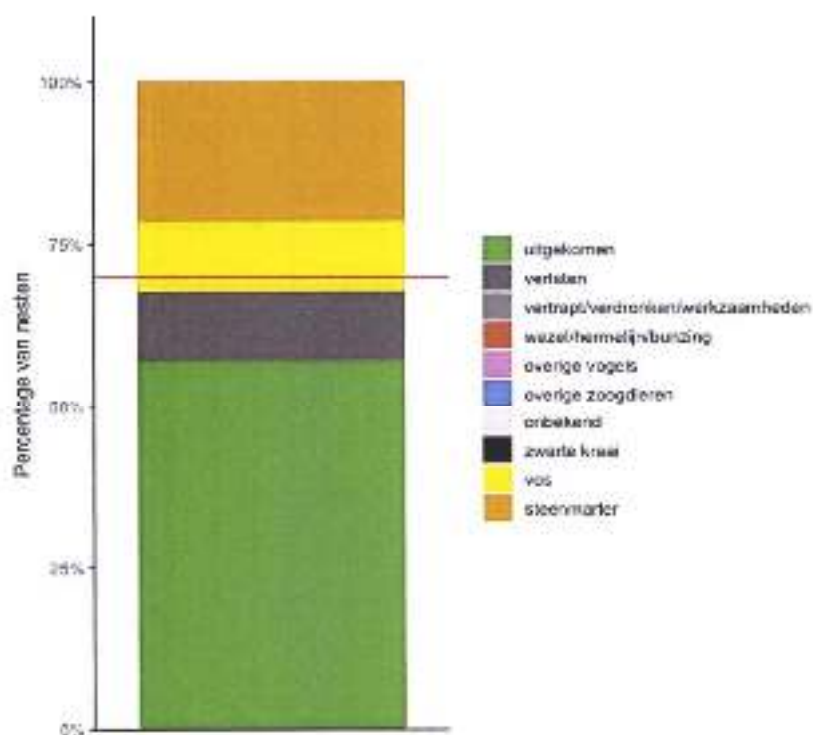
Het percentage zoals bepaald in het monitoringsonderzoek in 2023.

In totaal werden in Hommerts Jutrijp 28 nesten gevolgd.

Tabel 4.1 Broedresultaat van de met cameravallen gevolgte nesten in Hommerts Jutrijp.

broedvogel	gevolgd	uitgekomen	gepredeerd	verlaten	vertrapt	verdrinken	werkzaamheden	totaal verlies	Uitkomstpercentage
Totaal	28	16	9	3	0	0	0	12	57
grutto	3	3	0	0	0	0	0	0	100
kievit	22	13	8	1	0	0	0	9	59
scholekster	2	0	1	1	0	0	0	2	0
turleuur	1	0	0	1	0	0	0	1	0

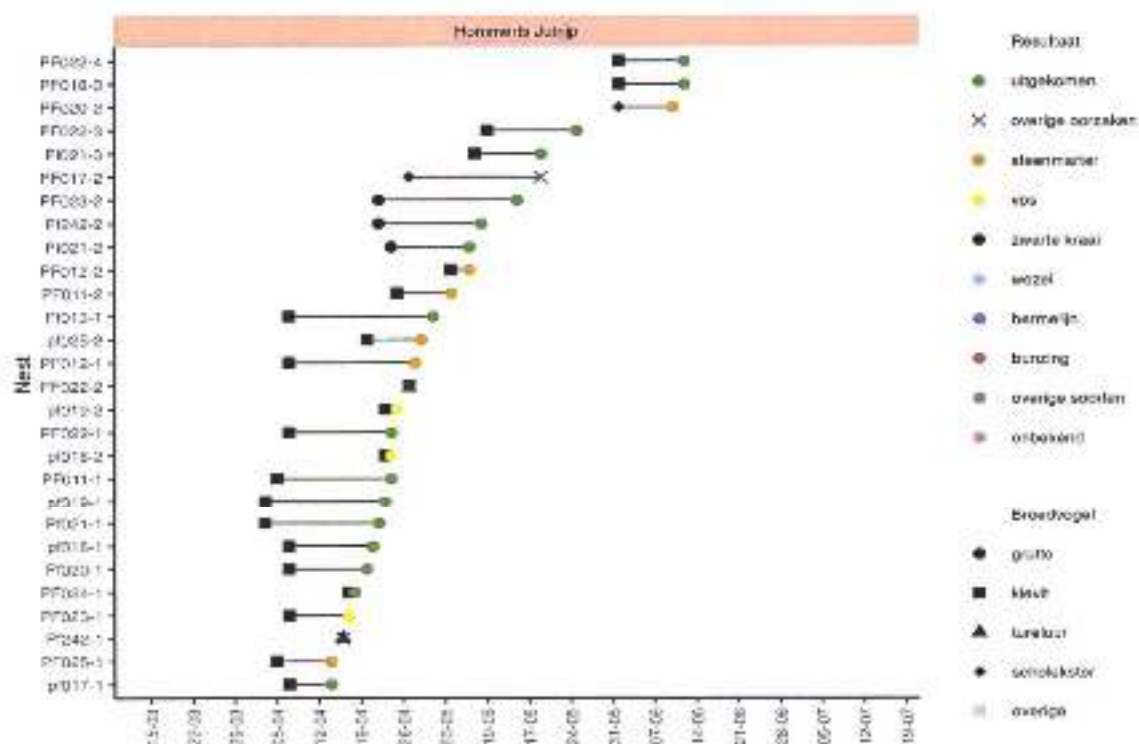
Aan de hand van de cameravalbeelden was het in veel gevallen mogelijk om de soort predator te identificeren. In kaart 4.1 en tabel 4.2 worden per soort broedvogel de soorten nestpredatoren en de bijbehorende aantallen gepredeerde nesten weergegeven die door middel van de cameravallen zijn vastgesteld.

Figuur 4.1 Resultaat van de met cameravallen gevolgte nesten.

Figuur 4.2 Locaties van de met cameravallen gevolgde nesten en predator/nestresultaat in Hommerts Jutrijp

Figuur 4.3 Verloop van met cameravallen gevolgde nesten in Hommerts Jutrijp

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

Tabel 4.2 Aantallen gepredeerde nesten en soorten predatoren bij de met cameravallen gevangde nesten in onderzoeksgebied Hammerts Jutrijp.

broedvogel	Totaal aantal gepredeerd	steenmarter	vos	onbekend	Aandeel steenmarter in predatie (%)
totaal	9	6	3	0	67
kroet	8	5	3	0	62
scholekster	1	1	0	0	100

In de samenvattende tabel 4.3 wordt aangegeven hoeveel nesten er zijn gevolgd, wat het uitkomstpercentage was, en wat het aandeel steenmarters hadden in de predatie was.

Tabel 4.3. Samenvatting van de resultaten ten aanzien van nestoverleving en steenmarterpredatie. Gegeven is uitkomstpercentage, aandeel van steenmarter in de gepredeerde nesten (% van gevolgte nesten dat door steenmarter verloren ging), en het aantal gevolgte nesten.

onderzoeksgebied	Aandeel steenmarter in nestverlies (%)	uitkomstpercentage	aantal gevolgte nesten
Hammerts Jutrijp	21	57	28

Bron: rapport_Westergo_Hammerts Jutrijp_2023-09-26.docx (Zie bijlage)

6 Predatiebeheer

Geef aan op welke wijze het beheer ten aanzien van vos en zwarte kraai is geregeld in het gebied. Motiveer dit door aan te geven welke inspanning wordt verricht en ondersteun dit eventueel met afschattcijfers.

6.1 Inleiding

De afgelopen jaren zijn er op diverse plekken maatregelen getroffen om de predatie van weidevogels en nesten te voorkomen. Dit heeft enigszins resultaat gehad, maar nog steeds niet voldoende. Het is daarom nog steeds van belang dat we de predatoren blijven bestrijden met alle wettelijke middelen die voor handen zijn. Tevens doen wij er zoveel mogelijk aan om de predatie te voorkomen.

In het gebied is er een ontheffing van de vergunning voor het jagen op de vos met lichtbak. Er zijn meerdere jagers in het gebied actief en de communicatie onderling met boeren en vogelwacht is goed. Tevens wordt een bestuursfunctie van de vogelwacht ingevuld door een plaatselijke jager.

Het mozaïek Jutrijp-Hommerts wordt vertegenwoordigd door een beheer/mozaïekregisseur, vaak met ondersteuning van nazorgers, jagers en niet te vergeten de boeren c.q. beheerders.

Tevens betrekken we de TBO's ook meer bij het beperken van de predatie. Bijvoorbeeld geen riet- en maaiselbulten laten liggen in terreinen en ruigtes maaien en kort houden.

6.2 Methoden tot beperking predatie

De maatregelen zijn in hoofdlijn ingedeeld in drie categorieën;

1. Preventieve maatregelen tegen predatiekans,
2. Preventieve maatregelen tegen predatoren,
3. Aantalsregulatie van predatoren.

Maatregelen uit een volgende categorie moeten niet eerder worden uitgevoerd dan nadat maatregelen uit de eerdere categorie zijn uitgevoerd. Daarbij hoeven niet alle maatregelen uit een categorie te zijn uitgevoerd. Uitzonderingen daarop is maatregelen 1a welke een harde voorwaarde is om vervolgstappen in predatiebeheer te kunnen nemen.

6.3 Preventieve maatregelen tegen predatiekans

1.a Realiseer voldoende kuikenland

Meer en meer realiseren we robuustere gebieden met meer zwaar beheer c.q. kuikenland, bij voorkeur aansluitend bij TBO gebieden. Om dit te realiseren zijn de meeste graslanden op een enkele perceel na, 15 juni (uitgesteld maaien) met veel last minute beheer naar 1 juli.

1.b Verhoog het slootwaterpeil

De afgelopen jaren is er behoorlijk meer vernatting bij gekomen met het realiseren van plasdrassen maar vooral door het toepassen van hoog water peil. Omdat het mozaïek onder het veenweidegebied valt vinden er reeds maatregelen plaats t.b.v het verhogen van de peilen in de sloten. Daarnaast wordt er op meerdere plekken geëxperimenteerd met het project HAKLAM (hoger als het kan en lager als het moet) in samenwerking met Wetterskip Fryslân.

1.c Beperk het bezoek van nesten

Steeds vaker wordt in kuikenland het aantal nesten niet meer opgezocht maar geschied de inventarisatie door telling van broedparen.

1.d Plaats geen markeringsstokken bij nesten

Stokken worden alleen nog geplaatst in percelen die vroeger gemaaid worden en waar nog nesten aanwezig zijn of op momenten dat de boer moet maaien. Stokken plaatsen wordt steeds minder toegepast.

6.4 Preventieve maatregelen tegen predatoren

2.a Verwijder opgaande elementen

Om dit te realiseren wordt binnen Jutrijp-Hommerts op meerdere plekken diverse opstand gesnoeid en zijn tevens enkele bouwwerken opgeruimd. Dit is een continue proces welke we coördineren met de verschillende grondelgenaren.

2.b Ruim dekkingsmogelijkheid van predatoren op

Met name rond boerenerven is het soms rommelig en dit geeft predatoren optimale mogelijkheden om de winter door te brengen. Aandachtspunt om boeren hier op te wijzen. Daarnaast rommel hoekjes in het veld, kuilbalen/kuilbulten, opslag van (oude) werktuigen en schuurtjes in het veld zijn lokaal een probleem. Elk jaar wordt hierop gewezen maar dit blijven aandachtspunten.

In het veld kijken we ook naar andere mogelijke verblijfplaatsen om die zo ongeschikt mogelijk te maken voor predatoren, zoals het dichtmaken van kanaalplaatvloeren die als damstrekken worden toegepast. Ook kunnen duidelijke looproutes worden afgeschermd met gaas.

2.c Maai riet en ruigte kort

In dit gebied valt het relatief mee hoeveel rietruigtes er zijn maar langs meren en grote vaarten zijn ze nog volop aanwezig. Hier en der worden deze jaarlijks gemaaid door de boeren. Soms heeft het maaien functie om de openheid te vergroten maar in de meeste gevallen is het met name wenselijk om predatoren minder vestigingsmogelijkheden te geven.

2.d Beperk het loslopen van honden en katten

Er zijn geen grote problemen bekend met honden, lokaal wel incidenten met loslopende honden bij een doodlopend weggetje midden in de polder. Hier zijn borden geplaatst maar dit is niet altijd afdoende. Betere voorlichting en communicatie beperken deze incidenten. Het gesprek aan gaan als er signalen van nazorgers of mozaïekregisseurs komen in het veld.

Bij katten kan onderscheid gemaakt worden in drie categorieën:

1. verwilderde katten die geen binding meer hebben met een eigenaar. Dit is een zorg, doordat er steeds meer gebruik wordt gemaakt van camera's die 's nachts opnames maken blijkt wel dat de omvang van het aantal dieren die 's nachts in de polder rond struint groot is.

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

2. Boerderijkatten die worden gehouden door boeren/deelnemers van het collectief. Deze groep kan ook voor veel problemen zorgen, preventie in de vorm van voorlichting gewenst. Maximaal aantal katten stellen in goed overleg gebeurt lokaal ook, jager heeft in Friesland de mogelijkheid om op te treden met het geweer, het is zeer wenselijk om dit zo te houden.
3. Katten uit het dorp, preventief optreden door dit onder aandacht te brengen in lokale kranten, dorpskranten. Adviseer om katten 's nachts binnen te houden en in elk geval een belletje om te doen.

Om dit te realiseren/optimaliseren zou een castratie aanbod van het collectief dit probleem duidelijker maken.

2.e Beperk voedselbronnen (buiten broedseizoen)

Een aandachtspunt is het openlaten van maïsbulten die kraaiachtigen de winter door helpen. Maïskulien collectief afdekken is in de praktijk vaak niet haalbaar. Ook waterstanden dienen hoger te worden gezet om ongedierte weg te houden in herfst en winterperiode zoals ratten, muizen en hermelijnen.

2.f Nestboom buizerd, havik, ooievaar verwijderen

Blijkt in de praktijk zeer lastig. Buizerd en Havik heeft hoogste bescherming status. Hierbij zou begeleiding vanuit de provincie Fryslân gewenst zijn. Het moet niet een doel worden om alle bomen te verwijderen maar met name de bomen die dichtbij kernen van weidevogels zijn gelegen.

Nestbomen van ooievaars zijn niet van toepassing. Nestbomen van buizerds en andere roofvogels bevinden zich vaak daar waar geen mogelijkheid is tot rooien. In de wintertijd dienen nesten verwijderd te worden.

6.5 Aantalsregulatie van predatoren

Aantalsregulatie van predatoren, al dan niet met behulp van een geweer, mag alleen door jagers worden uitgevoerd. Het agrarisch collectief zal hiervoor derhalve de hulp van jagers moeten inschakelen. Het collectief kan daartoe contact opnemen met de lokale Wildbeheereenheid (WBE).

3.a Verwilderde kat

Op basis van een aanwijzing die is afgegeven door provincie Fryslân, mogen verwilderde katten met het geweer worden bestreden of worden gevangen met behulp van doorloopkooien. In dit gebied hebben we over het algemeen weinig last van verwilderde katten. Daarnaast draagt de campagne "poes in de mand" ook bij aan de afwezigheid van verwilderde katten in het veld.

3.b Zwarte kraai

Zodra de echte kraaien binnen schootsafstand van de hagelgeweren verschijnen, kunnen ze door de jagers worden geschoten. De jagers in het gebied zijn zeer actief op zwarte kraaien en weten de overlast binnen de perken te houden. Dit is ook terug te zien in de afschotcijfers (tabel 5). Daarnaast blijft het belangrijk dat de boer goed communiceert met zijn/haar jager.

3.c Vos

Op meerdere plaatsen zijn klepvallen c.q. vossenvangpijpen geplaatst. Dit met wisselend resultaat. Er wordt in dit gebied met behulp van lichtbak, restlichtversterker of warmtebeeld camera afschot gepleegd. Ook worden er drijfjachten georganiseerd en wordt er d.m.v. aanzitten geschoten. Komende jaren blijven inzetten op aanleg kunstbouwen en/of klepvallen en daarnaast ook vangkooien ter ondersteuning.

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

De vos blijft een grote predatiedruk geven in het zuidelijke deel van het werkgebied van collectief Westergo. De focus bij de jagers is vooral op vossen gericht en we kunnen ze met grote inspanning relatief kort houden.

3.d Steenmarter

De steenmarter is de laatste jaren ook een zeer grote predator. Er is in 2020, 2021, 2022 en 2023 in meerdere mozaïeken binnen Westergo monitoring gedaan om ook nog eens het daadwerkelijke bewijs hiervan aan te tonen. Westergo strekt zich uit van Franeker tot aan Lemmer en overal worden steenmarters op camera's vastgelegd wat aangeeft dat deze predator een steeds groter probleem wordt voor de weidevogels!

LEIWERBURG
14-01-2023

Marter: nóg een bedreiging grutto

Van alle bedreigingen voor de weidevogels is de steenmarter ook van de laatste. Hoe schadelijk is de roze predator voor grutto en kraai?

Heerlijk, lekker en gezond. Dat is de steenmarter. De roze predator is een van de grootste bedreigingen voor de weidevogels. De roze predator is een van de grootste bedreigingen voor de weidevogels. De roze predator is een van de grootste bedreigingen voor de weidevogels.

6.6 Maatregelen en afschotcijfers

In de onderstaande tabel de maatregelen en afschotcijfers voor het mozaïek Jutrijp-Hommerts van januari tot november 2023.

Naam Mozaïek	Predatiepreventie				Predatiepreventie			Predatoren waarneming			Predatie-beëindiging		
	Bosbouw				Beheerperiodes			waarneming			afschot		
	tegen gaan vestiging kraai/marter/kat				optimalisatie gebied			per soort			per soort		
	voorscho kraai/kat	rommel hoekjes	reductie w/katten	heest boom	100 oever	kuthalen	rommel hoekjes	verwilderde kat	steen marter	buisling	zwarte kraai	vos	ontwetting vos
Jutrijp-Hommerts	13	ca. 20	ca. 10	ca. 5	10 km	nihil	20	ca. 10	20	0	251	35	1A

Tabel 5. Maatregelen en afschotcijfers.

7 Betrokkenen

Voor de uitvoering van de pilot is het daarnaast van belang om te weten welke personen betrokken zullen zijn bij de pilot (vangen en doden). Deze gegevens worden verder niet openbaar gemaakt, maar zijn wel van belang voor de provincie en ten aanzien van de ecologische ondersteuning.

Onderstaand een overzicht van de personen die op het moment van schrijven bij de uitvoer in Jutrijp-Hommerts betrokken zijn. Zodra het uiteindelijke plan voor de uitvoer in de praktijk is opgesteld zal deze lijst worden aangevuld met terreinbeheerders, ANLb deelnemers, jagers en vrijwilligers.

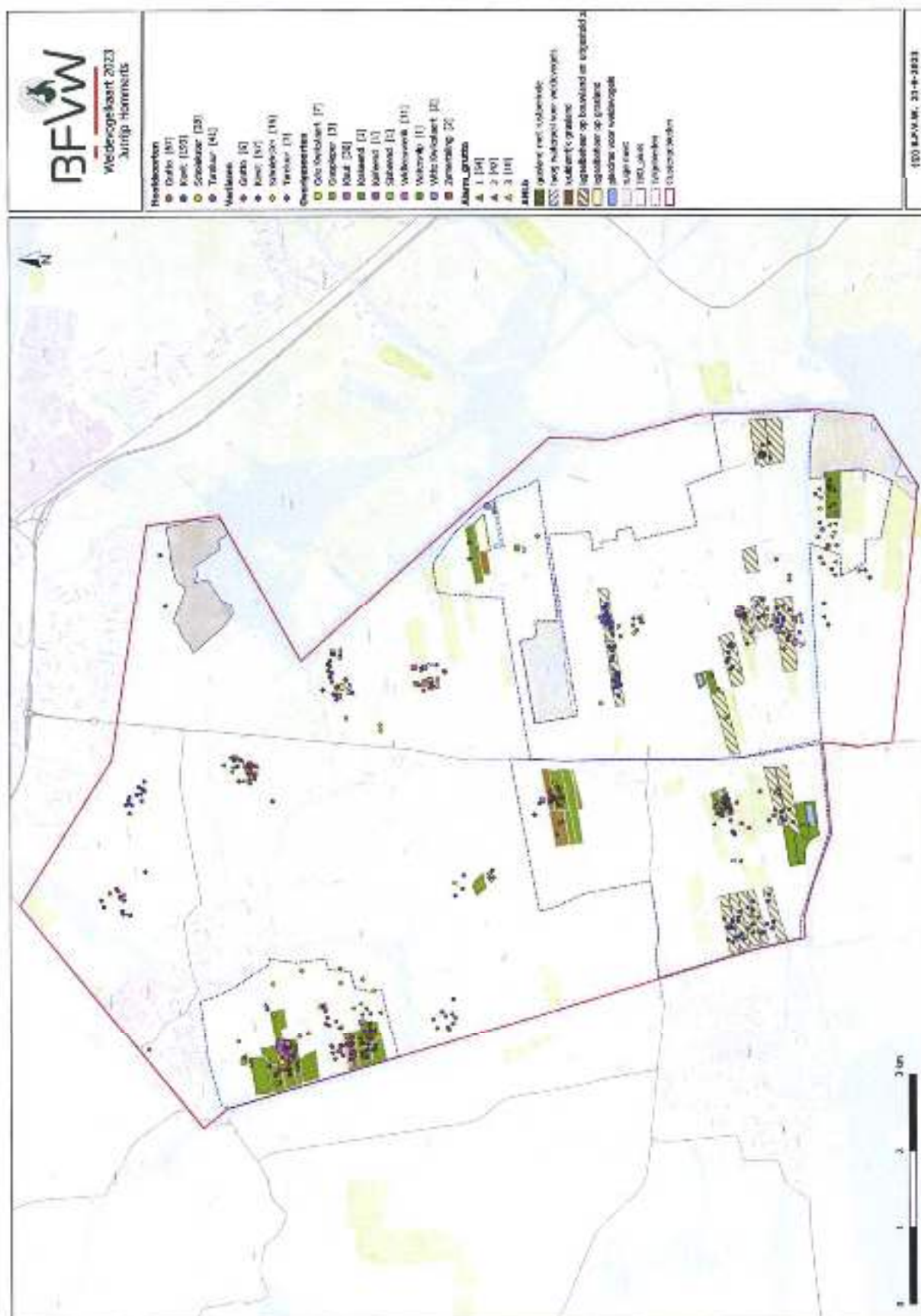
Naam	Organisatie	Functie	Telefoon nr.	E-mailadres
Johannes van Stralen	ANC Westergo	Projectleider	0615482832	johannesvstralen@gmail.com
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				

Tabel 6. Gegevens betrokken personen.

8 Bronnen

Bij de totstandkoming van dit document is gebruik gemaakt van de onderstaande bronnen;

- Voortgangsrapportage Collectief Westergo 2021/2022.
- Nestmonitoring 2023 (Rapport_Westergo_Hommerts-Jutrijp_2023-09-26)
- Rapport cameramonitoring collectieven 2019
- NESTPREDATIE WEIDEVOGELS IN FRYSLÂN EN GRONINGEN IN 2017 – 2021 - EEN SAMENVATTENDE RAPPORTAGE VAN UITGEVOERDE PREDATIE-ONDERZOEKEN – 15 februari 2022
- ANALYSES TEN BEHOEVE VAN DE EVALUATIE VAN DE PILOT STEENMARTERBEHEER IN FRYSLÂN – 13 september 2022
- AW-notitie 22-288_Predatie bij weidevogels en betekenis Vos en Zwarte kraai
- AW-notitie_Nieuwste inzichten uitrasteren weidevogelgebied
- RAPPORTAGE TERREINGEBRUIK STEENMARTERS IN WEIDEVOGELGEBIEDEN IN FRYSLÂN EN GRONINGEN – 2020 – 30 november 2020
- Staat van instandhouding Fryslân Beoordeling steenmarter Provincie Fryslân – 11 oktober 2022
- BFWW

Westergo

Agrarische Natuur
Coöperatie

Secretariaat: Postbus 186
9200 AD Drachten
KvK: 62695835
IBAN: NL31RABO0302193685

Datum: 10 november 2023
Betreft: Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden steenmarter Harlingen in 2024

Geachte heer/mevrouw,

In het afgelopen jaar heeft ons collectief inspanningen gepleegd op het inventariseren van de oorzaken van het nestverlies onder weidevogels en de rol van verschillende predatorsoorten daarin. In de monitoring van nesten in een aantal onderzoeksgebieden kwam naar voren dat een aanzienlijk deel van de weidevogelnesten werd gepredeerd door steenmarters.

Ook in natuurgebied het Hegewiersterfjild bij Harlingen is zo'n inventarisatie uitgevoerd. Ook daar werd vastgesteld dat een belangrijk deel van de nesten door steenmarters werd gepredeerd. Het succes van het weidevogelbeheer wordt hierdoor in deze gebieden voor een deel teniet gedaan.

Om de weidevogels tegen een overmatige predatie te beschermen vragen wij u, mede namens Natuurmonumenten, om aan ons een ontheffing te verlenen voor het vangen en doden van steenmarters. Bijgevoegd treft u de onderbouwing hiervoor aan.

Met vriendelijke groet,

Johannes van Stralen

Medewerker ANC Westergo

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter Harlingen

Datum: 10 november 2023
Mozaïek: Harlingen
Door: Agrarische Natuur Coöperatie Westergo
Contactpersoon: Johannes van Stralen
Tel. Nr.: 06 15482832
E-mail: johannesvstralen@gmail.com

Inhoudsopgave

1	Gewenst gebied	4
1.1	Harlingen	4
1.2	Aantal steenmarters	5
2	Beheer	6
2.1	Motivatie	6
2.2	Beheer Harlingen 2023	6
3	Monitoringsgegevens	8
4	Percentage monitoringsonderzoek 2023	9
6	Predatiebeheer	13
6.1	Inleiding	13
6.2	Methoden tot beperking predatie	13
6.3	Preventieve maatregelen tegen predatiekans	13
6.4	Preventieve maatregelen tegen predatoren	13
6.5	Aantalsregulatie van predatoren	14
6.6	Maatregelen en afschotcijfers	15
7	Betrokkenen	15
8	Bronnen	15

1 Gewenst gebied

Geef op kaart het gewenste gebied aan met logische grenzen (wegen, vaarten, bebouwing e.d.). Het oppervlak van minimaal 100 hectare mag inclusief een bufferzone zijn om het beheerde gebied. Hou hierbij wel rekening met het feit dat er een aantoonbaar verband moet zijn met de verblijfplaats van de steenmarter en het beheerde weidevogelgebied. Hierbij kan een zone van maximaal 1 kilometer worden aangehouden zonder barrières. Tip: Hou het gebied ook behapbaar voor de pilot.

1.1 Harlingen

In de onderstaande afbeelding is het gewenste gebied voor de ontheffing voor het vangen en doden van de Steenmarter in Harlingen aangegeven.

Figuur 1: Ontheffingsgebied Harlingen

Binnen dit ontheffingsgebied ligt natuurgebied het Hegewiersterfijld welke in beheer is van Natuurmonumenten. Het gebied herbergt een zeer hoge dichtheid aan broedvogels en het beheer is optimaal omdat het volledig is ingericht voor wad- en weidevogels. Ieder jaar worden er maatregelen getroffen om het gebied open te houden en krijgen bomen en struwelen geen kans. Door de aanwezigheid van kolonies visdieven, kluten en kokmeeuwen krijgen luchtpredatoren ook bijna geen kans, echter door de hoge dichtheid aan broedvogels heeft het een hoge aantrekkingskracht op grondpredatoren zoals de steenmarter die de broedresultaten negatief kunnen beïnvloeden.

Totaal oppervlakte ontheffingsgebied: +/- 410 ha.

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

1.2 Aantal steenmarters

Kijken naar de resultaten van het nestmonitoring onderzoek van 2023 schatten wij in dat de onderstaande richtlijn van de provincie Fryslân betreffende het aantal steenmarters in dit gebied aardig overeenkomt.

- 1-1,5 steenmarter per 100 hectare ontheffingsgebied
- Als buffer kan daar 1-2 steenmarter bij op worden geteld.

Wij vragen een ontheffing aan voor het vangen van 5 steenmarters en zouden graag de mogelijkheid zien dit aantal uit te breiden wanneer dit aantal voor 1 juni is bereikt.

2 Beheer

Het beheer moet op orde zijn. Leidraad hiervoor is de Weidevogelnota 2014-2020 en 2021-2030 dan met name de kuikenlandnorm. Stuur naast een motivatie kaarten mee van het beheer in 2023 en het concept voor 2024.

2.1 Motivatie

Het Hegewiersterfjild is een natuurgebied wat ligt tussen Harlingen en Kimsward. In 1997 is het gebied in beheer gekomen van Natuurmonumenten. Het is een gebied wat uiterst geschikt is voor wad- en weidevogels. Tevens is het een belangrijk rustpunt voor trekvogels. In de afgelopen jaren is er hard gewerkt dit gebied nog geschikter te maken voor deze vogels, door middel van aankoop van landbouwgronden en door het afgraven van de rijke toplaag.

Het gebied is ongeveer 140 ha. groot. Volledig ingericht op wad- en weidevogels. Eerst als broedgebied en vervolgens fungeert het als kuikenland. Vogels zijn ook volledig toegewezen op de hectares van het natuurgebied, met aan de noordkant de stad, het westen de zee, het zuiden de bouwhoek en het oosten intensieve veehouderij met geen of weinig ANlb. In het voorjaar hanteren we hoge waterpeilen, zijn er veel plasdrassen, zowel tijdelijk als permanent. Er wordt beperkt gewerkt met ruige stalmest in het voorjaar en in het gebied komt geen drijf- of kunstmest op de graslanden.

Door de hoge aantallen vogels in het gebied (er broedden ook 100den kluten, visdieven en 1000den kokmeeuwen) heeft het gebied een hoge aantrekkingskracht voor predatoren. De indruk is dat met name de steltlopers hier last van hebben. Doordat er zoveel zit is het lastig vastleggen hoe groot de invloed van steenmarter is. Uit de nestmonitoring 2023 is gebleken dat de steenmarter met zekerheid is vastgesteld in het gebied. Om ook naar de toekomst toe de veiligheid voor de wad- en weidevogels in dit gebied te waarborgen is het van belang de steenmarter buiten het gebied te houden.

2.2 Beheer Harlingen 2023

Het beheer in het Hegewiersterfjild is volledig afgestemd op de weidevogels. Naast een grote plasdras zijn er meerdere kleine plasdrassen en greppelplasdrassen aanwezig. Het 140 ha grote gebied bestaat volledig uit vochtig weidevogelgrasland waarbij de percelen omringd zijn door sloten met een hoog waterpeil. Door het beperkt uitrijden van ruige stalmest wordt er mozaïek gecreëerd en is er voor alle stadia in het broedseizoen geschikt biotoop voor de weidevogels.

Er mag volgens de pachtcontracten gemaaid worden vanaf 1 juli maar meestal wordt er pas na 15 juli gemaaid mits de percelen worden vrijgegeven door de beheerders.

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

Figuur 2: Natuurgebied Hegewiersterfild Natuurmonumenten met de verschillende typen beheertypes. Bron: Natuurbeheerplan Fryske 2023-2024.

mozaiek	opmerking: bron natuur- monumenten		opmerking: bron natuur- monumenten		Kruidenrijk		Kuikeland	broedpaar / 100 ha.
	totaal ha. Beheergebied	Netto beheer ha. Beheergebied	wantal ha. Kuikeland +	wantal ha. Kruidenrijk	voldoet aan 0,7 ha. kruidenrijk op totaal kuikeland / per paar Grutto?	aantal paar Grutto	voldoet aan min 1,4 ha. / Gruttopaar?	aantal brp Grutto / 100 ha. (<10=slach >20 is top)
Harlingen	140	140	130	130	1,4	90	1,4	64,3

Tabel: areaal weidevogelnota 2023

3 Monitoringsgegevens

Voor het uitkomstpercentage gaat het met name om de monitoringsgegevens van 2023. Neem ook de BTS cijfers hierin mee. Neem ook de uitkomstpercentages en BTS gegevens van de afgelopen 3 tot 5 jaar mee. Deze laatste gegevens zijn niet bepalend voor het meedoen met de pilot, maar wel van belang voor een trendbepaling en biedt achtergrondinformatie over het weidevogelgebied.

In 2021 was het BTS van de grutto in het gehele Hegewiersterfjild 81%. Het BTS is gebaseerd op alarmtelronde 2. In 2022 is het gebied opgesplitst in Noord en Zuid. Het BTS voor de grutto in Noord was 62% en in Zuid 92%. Het BTS in 2023 was voor de grutto in Noord slecht met 32%. In zuid was het heel goed met 94%.

Gehele Hegewiersterfjild 2021		23-apr	2-mei	2-jun	16-jun	N terr	BTS	
Scholekster				10	26	36		
Kievit		19	20	33	20	94		
Grutto				45	48	69	81%	
Tureluur				41	35	51	80%	
					(en 17 juni)			
Hegewiersterfjild Noord 2022		29-apr	12-mei	20-mei	24-mei	9-jun	N terr	BTS
Scholekster			1		8	21	32	
Kievit	24	35	43	36	35	58		
Grutto		7	34	36	35	58	62%	
Tureluur			16	31	32	47	68%	
Hegewiersterfjild Zuid 2022		29-apr	12-mei	20-mei	2-jun	13-jun	N terr	BTS
Scholekster				1	10	8	10	
Kievit	6	5	21	13	13	20		
Grutto		4	14	12	12	13	92%	
Tureluur			5	12	16	16	100%	
Hegewiersterfjild Noord 2023		20-apr	2-mei	12-mei	22-mei	1-jun	N terr	BTS
Scholekster					5	13	41	
Kievit	1	9	18	33	20	69		
Grutto		1	8	40	23	72	32%	
Tureluur				17	23	55	42%	
Hegewiersterfjild Zuid 2023		20-apr	2-mei	12-mei	22-mei	1-jun	N terr	BTS
Scholekster					2	3	16	
Kievit	1	16	17	36	15	29		
Grutto			1	24	17	18	94%	
Tureluur			1	14	13	28	46%	

Tabel. Broedresultaten 2021-2023 Hegewiersterfjild. Bron: Natuurmonumenten.

4 Percentage monitoringsonderzoek 2023

Het percentage zoals bepaald in het monitoringsonderzoek in 2023.

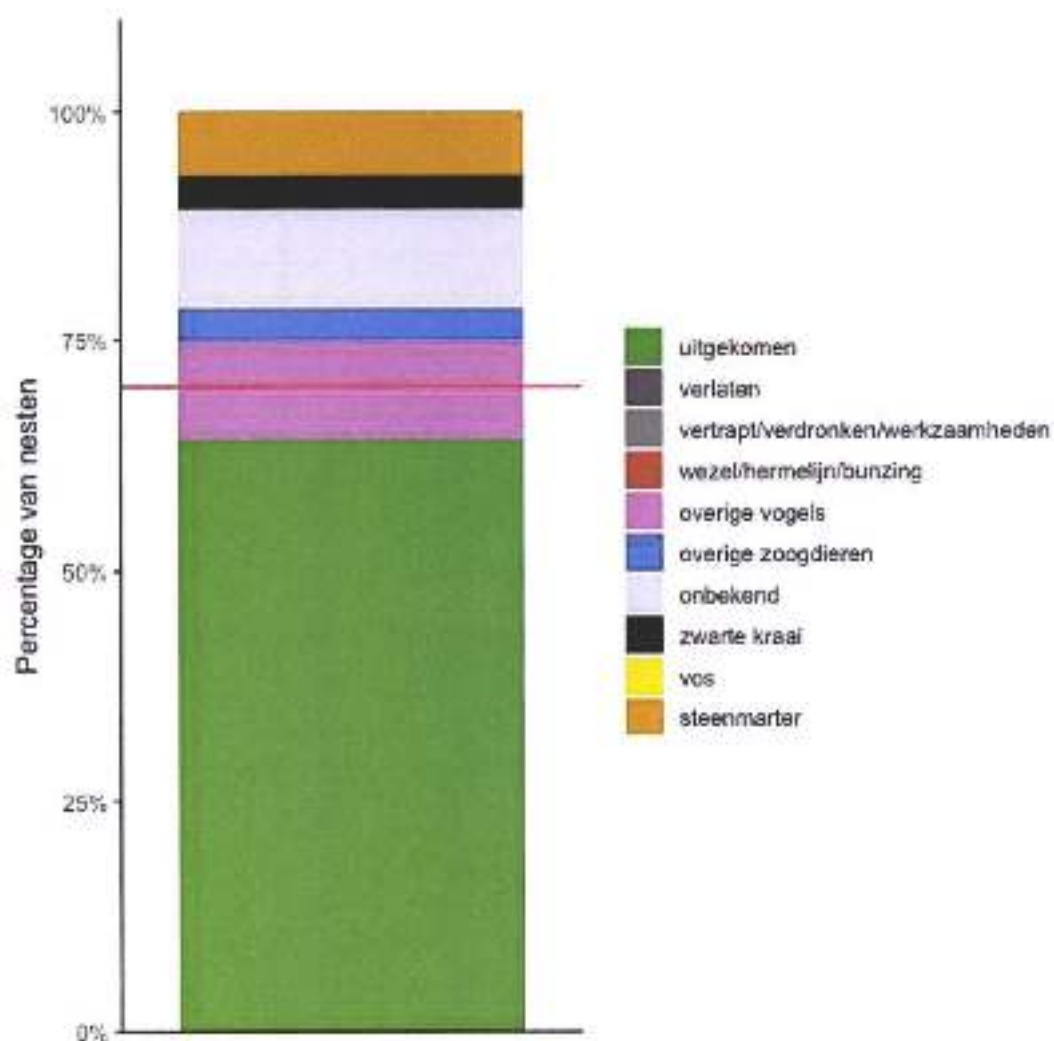
In totaal werden in Harlingen 28 nesten gevolgd.

Tabel 4.1 Broedresultaat van de met cameravallen gevolgde nesten in Harlingen.

broedvogel	gevolgd	uitgekomen	gepredeerd	verlaten	vertrapt	verdronken	werkzaamheden	totaal verlies	Uitkomstpercentage
Totaal	28	18	10	0	0	0	0	10	64
grutto	4	1	3	0	0	0	0	3	25
kievit	13	10	3	0	0	0	0	3	77
kluut	6	5	1	0	0	0	0	1	83
echolekster	3	2	1	0	0	0	0	1	67
tureluur	2	0	2	0	0	0	0	2	0

Aan de hand van de cameravalbeelden was het in veel gevallen mogelijk om de soort predator te identificeren. In kaart 4.1 en tabel 4.2 worden per soort broedvogel de soorten nestpredatoren en de bijbehorende aantallen gepredeerde nesten weergegeven die door middel van de cameravallen zijn vastgesteld.

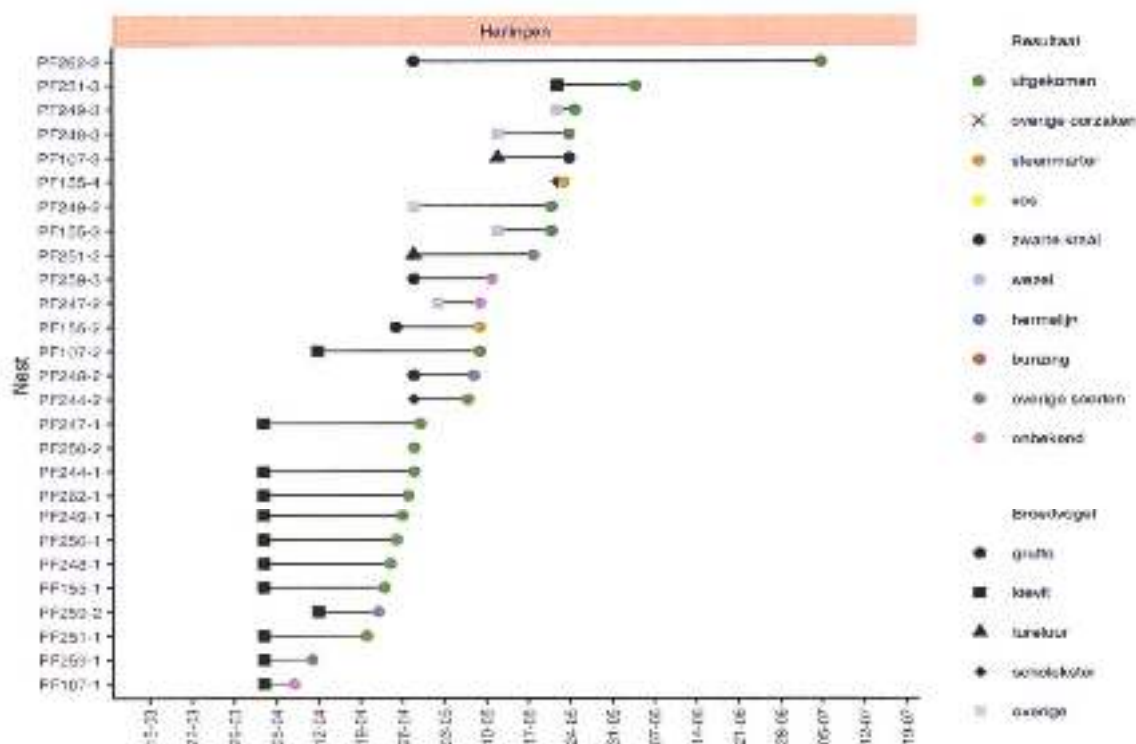
Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

Figuur 4.1 Resultaat van de met cameravallen gevolgde nesten.

Figuur 4.2 Locaties van de met cameravallen gevolgde nesten en predator/nestresultaat in Harlingen

Figuur 4.3 Verloop van met cameravallen gevolgde nesten in Harlingen

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

Tabel 4.2 Aantallen gepredeerde nesten en soorten predatoren bij de met cameravallen gevolgde nesten in onderzoeksgebied Harlingen.

broedvogel	Totaal aantal gepredeerd	steenmarter	vos	kokmeeuw	onbekend	grijs gans	bruine rat	zwarte kraai	Aandeel steenmarter in predatie (%)
totaal	10	2	0	2	3	1	1	1	20
grutto	3	1	0	1	1	0	0	0	33
kievit	3	0	0	1	1	1	0	0	0
kluut	1	0	0	0	1	0	0	0	0
scholekster	1	1	0	0	0	0	0	0	100
tureluur	2	0	0	0	0	0	1	1	0

In de samenvattende tabel 4.3 wordt aangegeven hoeveel nesten er zijn gevolgd, wat het uitkomstpercentage was, en wat het aandeel steenmarters hadden in de predatie was.

Tabel 4.3. Samenvatting van de resultaten ten aanzien van nestoverleving en steenmarterpredatie. Gegeven is uitkomstpercentage, aandeel van steenmarter in de gepredeerde nesten (% van gevolgde nesten dat door steenmarter verloren ging), en het aantal gevolgde nesten.

onderzoeksgebied	Aandeel steenmarter in nestverlies (%)	uitkomstpercentage	aantal gevolgde nesten
Harlingen	7	64	28

Bron: rapport_Westergo_Harlingen_2023-09-26.docx (Zie bijlage)

6 Predatiebeheer

Geef aan op welke wijze het beheer ten aanzien van vos en zwarte kraai is geregeld in het gebied. Motiveer dit door aan te geven welke inspanning wordt verricht en ondersteun dit eventueel met afschattcijfers.

6.1 Inleiding

Ten behoeve van de bescherming van de weidevogels in het gebied, wordt een intensief predatiebeheer uitgevoerd. Dit bestaat enerzijds uit preventieve maatregelen zoals het verwijderen van opgaande beplanting en behoud van de openheid van het gebied. Daarnaast vindt een intensief beheer van zwarte kraaien en vossen plaats, waarbij wordt gestreefd naar een nulstand voor deze soorten binnen het gebied. Inzake de bestrijding van vossen, wordt er actief gebruik gemaakt van kunstlicht in de nachtelijke uren.

6.2 Methodes tot beperking predatie

De maatregelen zijn in hoofdlijn ingedeeld in drie categorieën:

1. Preventieve maatregelen tegen predatiekans,
2. Preventieve maatregelen tegen predatoren,
3. Aantalsregulatie van predatoren.

Maatregelen uit een volgende categorie moeten niet eerder worden uitgevoerd dan nadat maatregelen uit de eerdere categorie zijn uitgevoerd. Daarbij hoeven niet alle maatregelen uit een categorie te zijn uitgevoerd. Uitzonderingen daarop is maatregelen 1a welke een harde voorwaarde is om vervolgstappen in predatiebeheer te kunnen nemen.

6.3 Preventieve maatregelen tegen predatiekans

1.a Realiseer voldoende kuikenland

Bijna 130 ha aan vochtige weidevogelgrasland zorgt ervoor dat er optimaal kuikenland aanwezig is. Er wordt pas gemaaid na 1 juli en vaker nog vanaf 15 juli.

1.b Verhoog het slootwaterpeil

Overal in het gebied hebben de sloten een hoog waterpeil. Daarnaast zijn er verschillende soorten plasdrassen aanwezig die afhankelijk van het weer bijgestuurd worden indien nodig.

1.c Beperk het bezoek van nesten

In het gebied worden geen nesten opgezocht maar geschied de inventarisatie door telling van broedparen volgens de BMP methode.

1.d Plaats geen markeringsstokken bij nesten

Doordat er geen nesten worden opgezocht hoeven er ook geen stokken geplaatst worden. Hierdoor is de verstoring minimaal.

6.4 Preventieve maatregelen tegen predatoren

2.a Verwijder opgaande elementen

Op meerdere plekken binnen het gebied wordt indien nodig jaarlijks onderhoud uitgevoerd om opgaande elementen geen kans te geven. Dit is een continue proces waar jaarlijks op gecontroleerd wordt.

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

2.b Ruim dekkingsmogelijkheid van predatoren op

Aandachtspunten zijn met name rondom boerenerven/woningen aan de rand van het gebied. Hier is het soms rommelig en dit geeft predatoren optimale mogelijkheden om de winter door te brengen. In het veld worden mogelijke verblijfsplaatsen zo ongeschikt mogelijk gemaakt voor predatoren, zoals het dichtmaken van kanaalplaatvloeren die als damstrekkingen worden toegepast. Ook kunnen duidelijke looproutes worden afgeschermd met gaas.

2.c Maai riet en ruigte kort

Daar waar het kan worden veel rietruigtes kort gemaaid, echter rondom de grote plasdras is dat niet altijd wenselijk omdat hier ook andere soorten vogels een broedplaats vinden.

2.d Beperk het loslopen van honden en katten

Er zijn geen grote problemen bekend met honden en katten die in het gebied komen.

2.e Beperk voedselbronnen (buiten broedseizoen)

N.v.t.

2.f Nestboom buizerd, havik, ooievaar verwijderen

Blijkt in de praktijk zeer lastig. Buizerd en Havik heeft hoogste bescherming status. Bomen waarin roofvogels broeden die dichtbij kernen van weidevogels zijn gelegen zijn niet wenselijk. Helemaal niet bij een natuurgebied zoals het Hogewiersterfild waarbij alles is ingericht voor de weidevogels. In de afgelopen jaren is er eenmaal een vergunning verleend door de provincie voor het verwijderen van een Buizerdhorst.

6.5 Aantalsregulatie van predatoren

Aantalsregulatie van predatoren, al dan niet met behulp van een geweer, mag alleen door jagers worden uitgevoerd. Binnen dit gebied zijn hier afspraken over gemaakt met een schadebestrijder.

3.a Verwilderde kat

Op basis van een aanwijzing die is afgegeven door provincie Fryslân, mogen verwilderde katten met het geweer worden bestreden of worden gevangen met behulp van doorloopkooien.

3.b Zwarte kraai

De bestrijding van de Kraai is optimaal. In het voorjaar komt er wekelijks een schadebestrijder om er kraaien te schieten.

3.c Vos

De bestrijding van de Vos is optimaal. Op meerdere plaatsen zijn klepvallen c.q. vossenvangpijpen geplaatst en er liggen kunstbouwen op verschillende plekken in het gebied. De afgelopen 3 jaar zijn er geen vossen geschoten.

Onderbouwing ontheffingsaanvraag vangen en doden Steenmarter

3.d Steenmarter

De steenmarter is de laatste jaren ook een zeer grote predator. Er is in 2019, 2020, 2021 en 2022 in meerdere mozaïeken in Collectief Westergo monitoring gedaan om ook nog eens het daadwerkelijke bewijs hiervan aan te tonen. Hopelijk gaat dit een algehele ontheffing opleveren, voordat we nog meer last van deze predatoren krijgen.

6.6 Maatregelen en afschotcijfers

N.v.t.

7 Betrokkenen

Voor de uitvoering van de pilot is het daarnaast van belang om te weten welke personen betrokken zullen zijn bij de pilot (vangen en doden). Deze gegevens worden verder niet openbaar gemaakt, maar zijn wel van belang voor de provincie en ten aanzien van de ecologische ondersteuning.

Onderstaand een overzicht van de personen die betrokken zullen zijn bij de uitvoer in Harlingen. Zodra het uiteindelijke plan voor de uitvoer in de praktijk is opgesteld zal deze lijst indien nodig worden aangevuld met terreinbeheerders, ANLb deelnemers, jagers en vrijwilligers.

Naam	Organisatie	Functie	Telefoon nr.	E-mailadres
Gerard van Asselt	ANC Westergo	Projectleider	0683254687	gerardvanasselt@hotmail.com
Simon de Winter	Natuurmonumenten	Boswachter	0654295262	S.deWinter@Natuurmonumenten.nl
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				
n.t.b.				

Tabel 6. Gegevens betrokken personen.

8 Bronnen

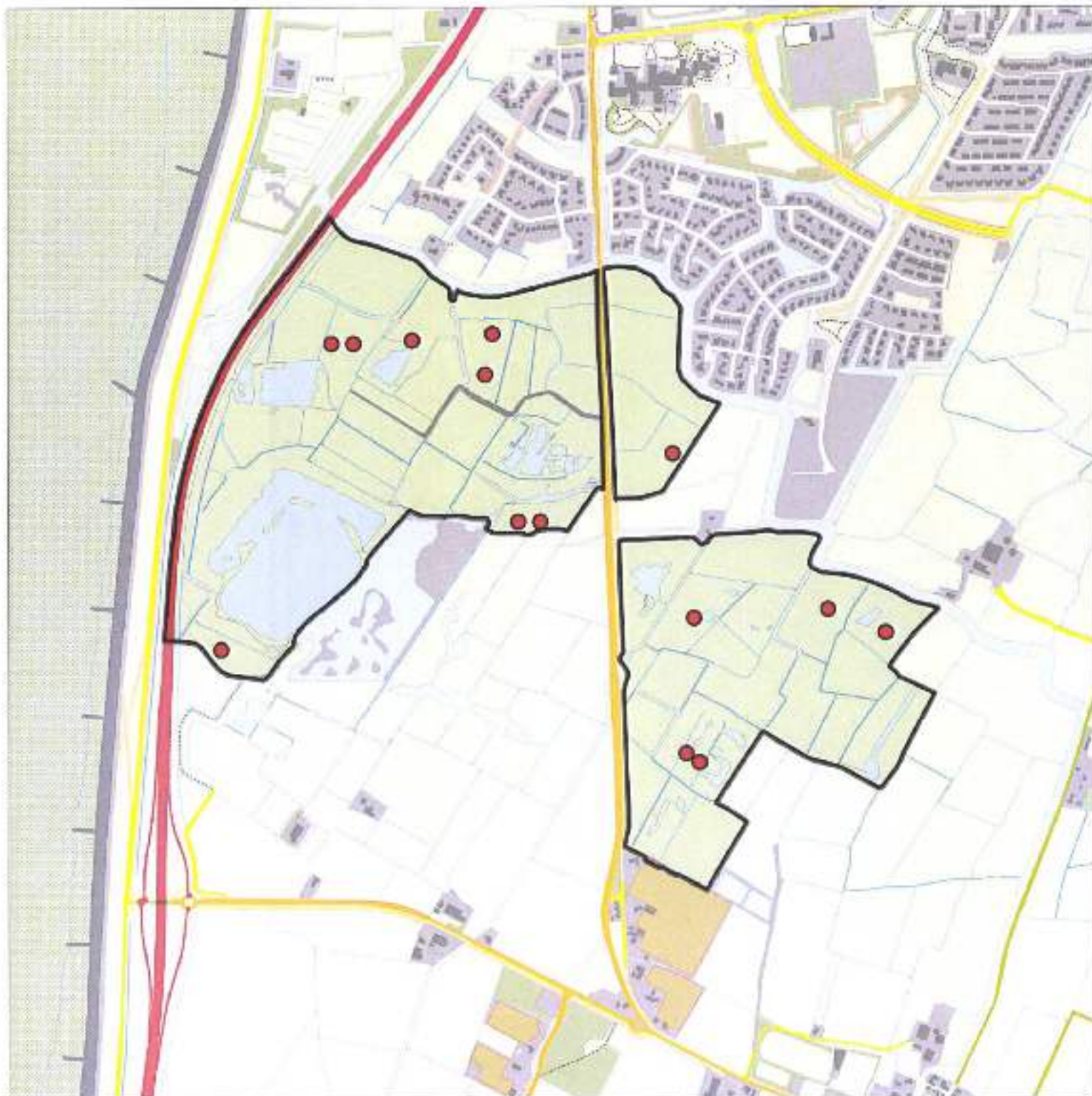
Bij de totstandkoming van dit document is gebruik gemaakt van de onderstaande bronnen;

- Nestmonitoring 2023 (Rapport_Westergo_Harlingen_2023-09-26)
- Rapport cameramonitoring collectieven 2019
- NESTPREDATIE WEIDEVOGELS IN FRYSLÂN EN GRONINGEN IN 2017 – 2021 - EEN SAMENVATTENDE RAPPORTAGE VAN UITGEVOERDE PREDATIE ONDERZOEKEN – 15 februari 2022
- ANALYSES TEN BEHOEVE VAN DE EVALUATIE VAN DE PILOT STEENMARTERBEHEER IN FRYSLÂN – 13 september 2022
- AW-notitie 22-288_Predatie bij weidevogels en betekenis Vos en Zwarte kraai
- AW-notitie_Nieuwste inzichten uitrasteren weidevogelgebied
- RAPPORTAGE TERREINGEBRUIK STEENMARTERS IN WEIDEVOGELGEBIEDEN IN FRYSLÂN EN GRONINGEN – 2020 – 30 november 2020
- Staat van instandhouding Fryslân Beoordeling steenmarter Provincie Fryslân – 11 oktober 2022
- Broedresultaten 2021-2023 Hegewiersterfjild Natuurmonumenten

Figuur 18. Artikel over de Steenmarter in de Leeuwarder Courant.

Bergeend 14 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

geldige waarnemingen				normbezaken			minimaal binnen		fusie-		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	datumgrens	afstand	
	X	X	X					3	1	25-4 km 10-7	1500

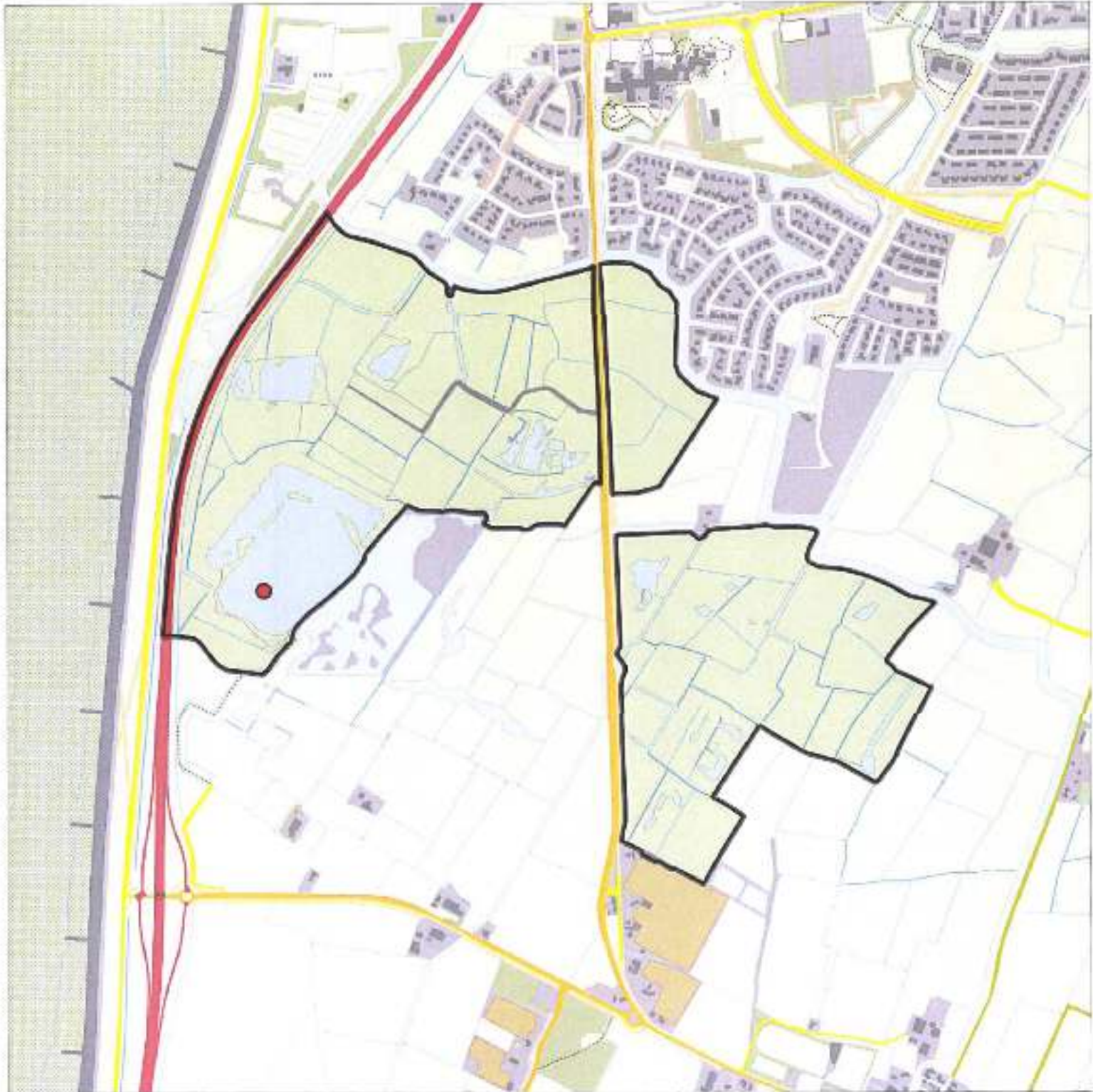

Sovon

1 : 30

Fuut 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				nombezoeken			minimaal binnen			fuze-	
adult	post	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	wekken	datumg.	datumgrens	afstand
X	X	X	X					2	1	10-1 om 10-6	YNI

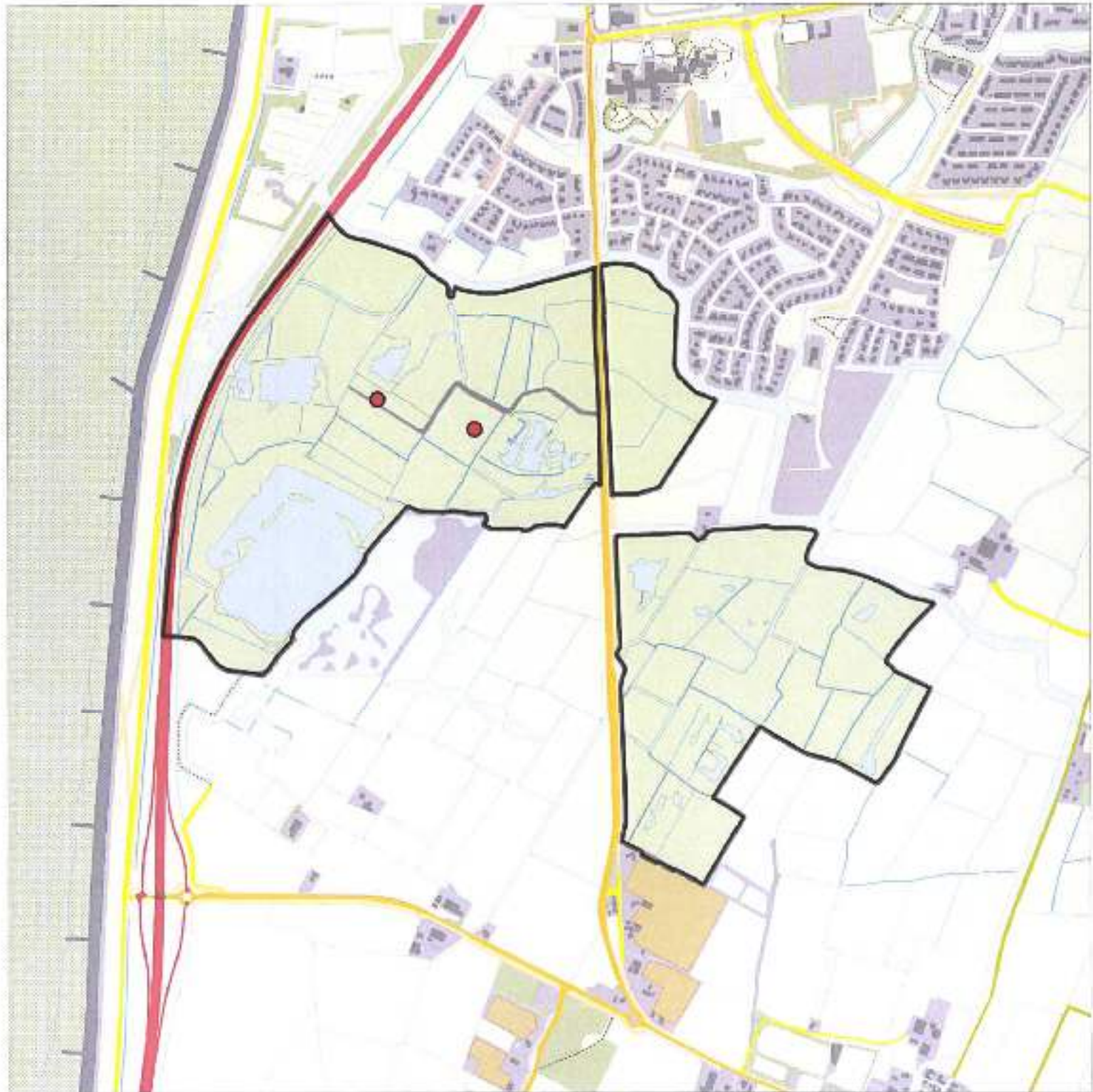

Sovon

2 / 30

Gele Kwikstaart 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

3438 HEGEWIERSTERFJLD

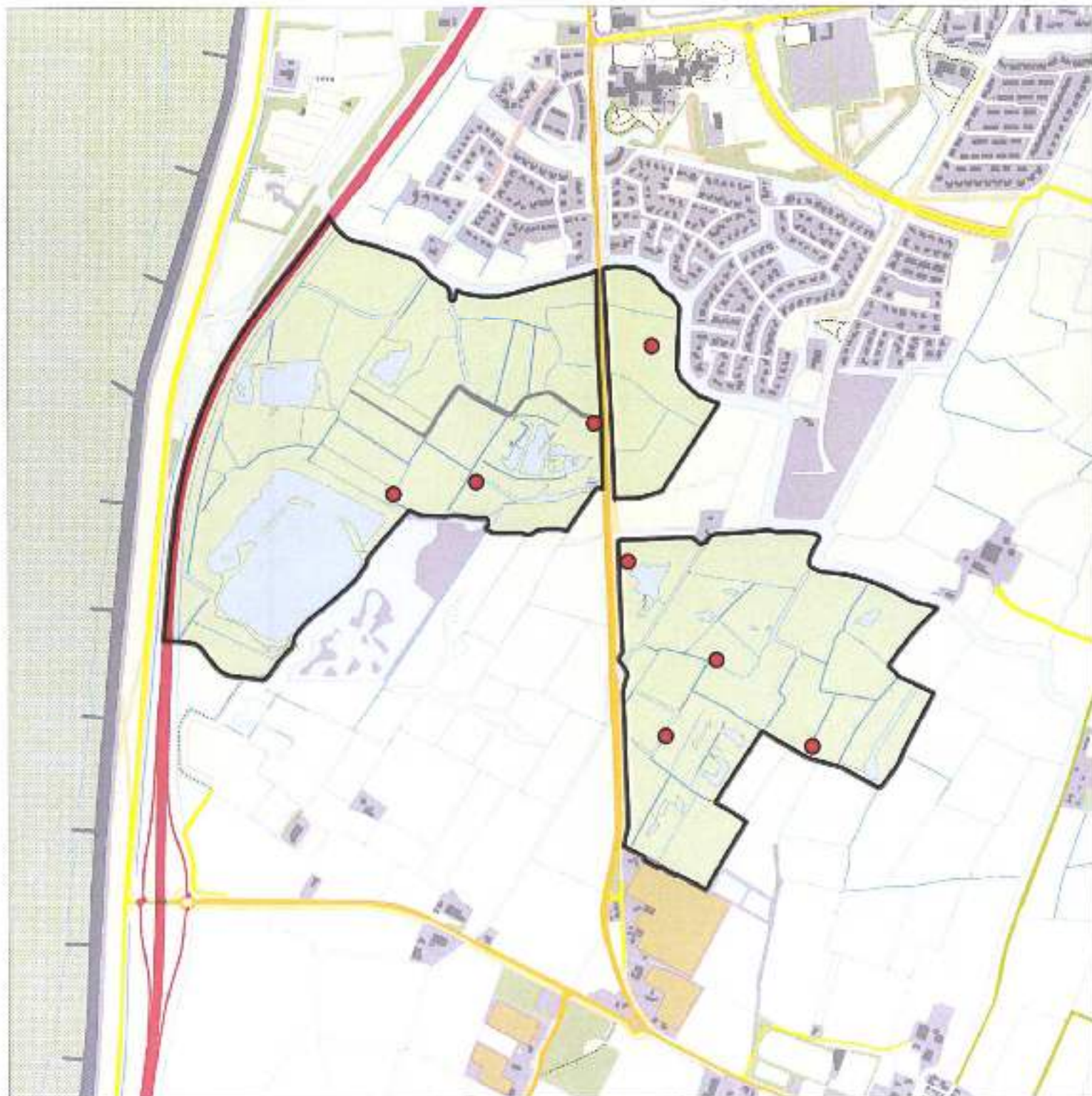
geldige waarnemingen					normbezoeken			minimaal binnen		tuin-
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	aanroep	datumgr.	afstand
-	-	X	X	Jk	1-6	7-13	14+	1	10-1 km 15-7	300
X	X			Jk	1-8	7-13	14+	1	20-5 km 15-7	300

0 0.3 0.6 km

Sovon

3 / 30

Graspieper 8 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

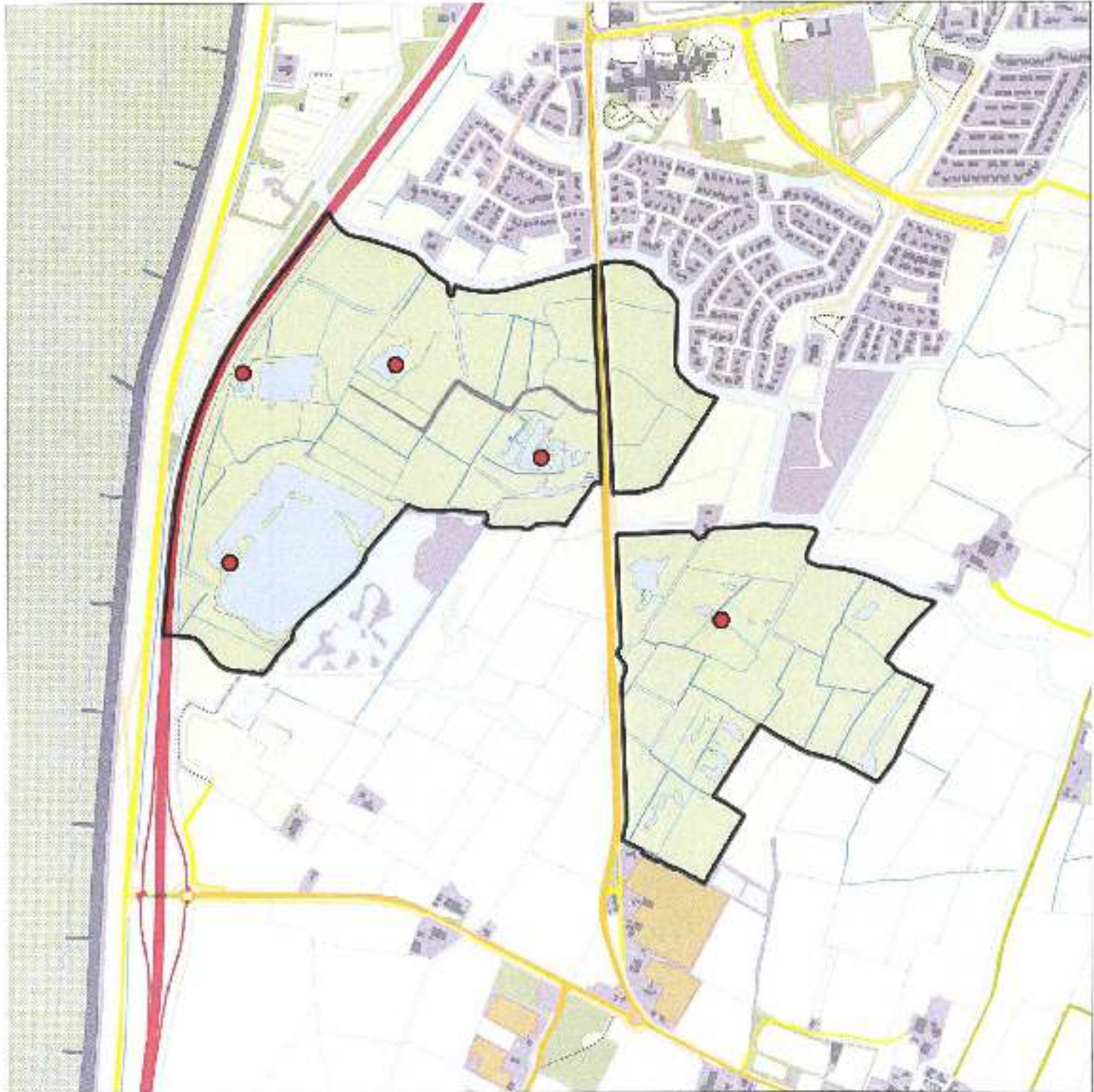
gedige waarnemingen				nomb bezoeken			minimaal binnen		tuin-	
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3	seizoen	datumgrens	afstand
		X	X	JA	1-9	10-12	13+	1	25-3 km 25-6	300
X	X			JA	1-9	10-13	14+	1	10-6 km 25-6	300

0 0.3 0.6 km

Sovon

4 / 30

Grauwe Gans 62 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

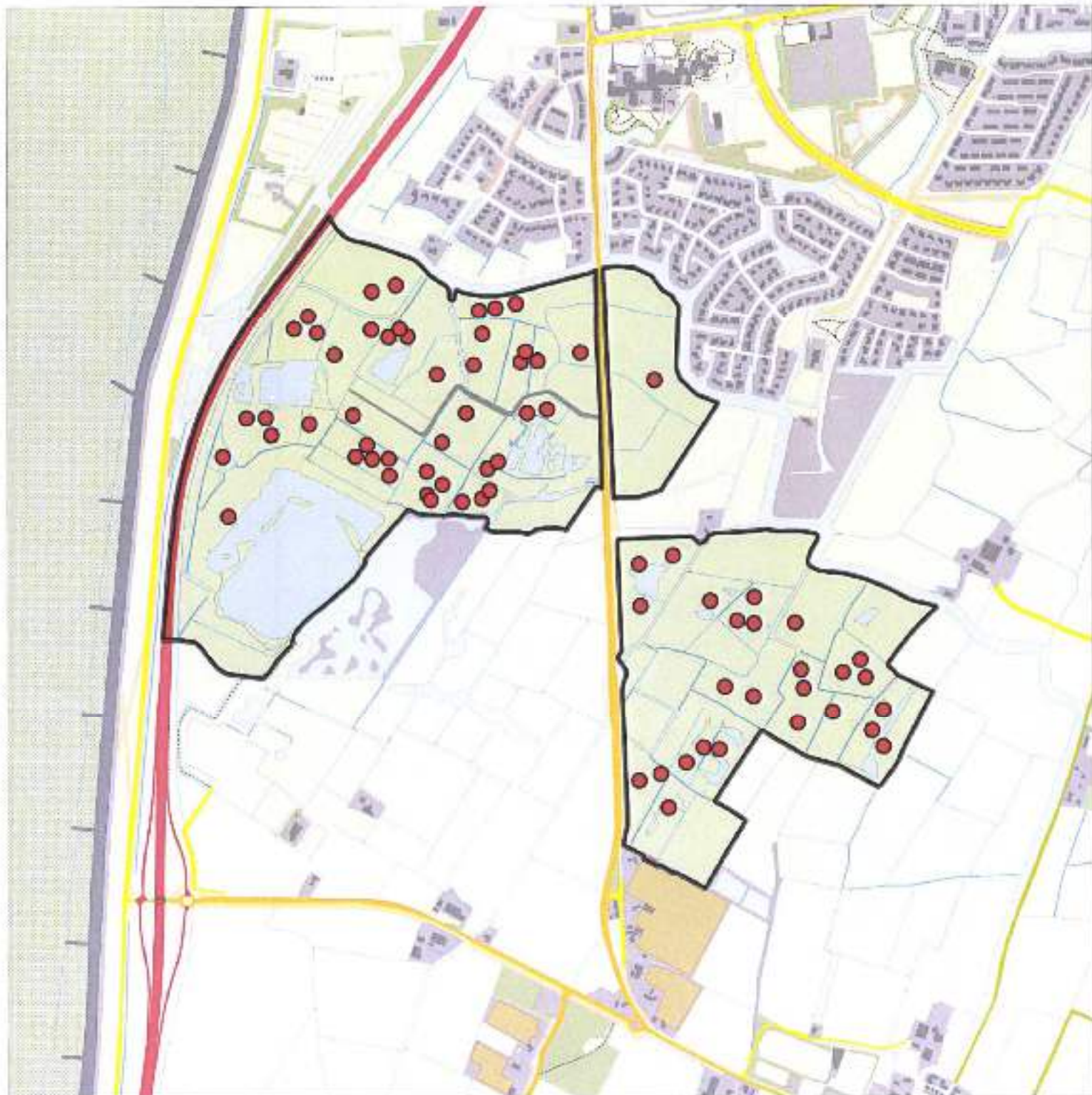
Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

ge digt waarnemingen				numbezoeken			minimaal binnen		fotio- afstand	
adult	paar	territoriaal	nest	ingraaf	1	2	3	soorten duurig.		duurgrens
	x	x	x					1	25-2 Om 15-4	5,0

Sovon

Grutto 72 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

geldige waarnemingen				normbezaken			minimaal binnen seizoen		datumgrens		fuusafstand
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	25-31m	11-5	1000	
X	X	X	X					2	1	25-31m 11-5	1000

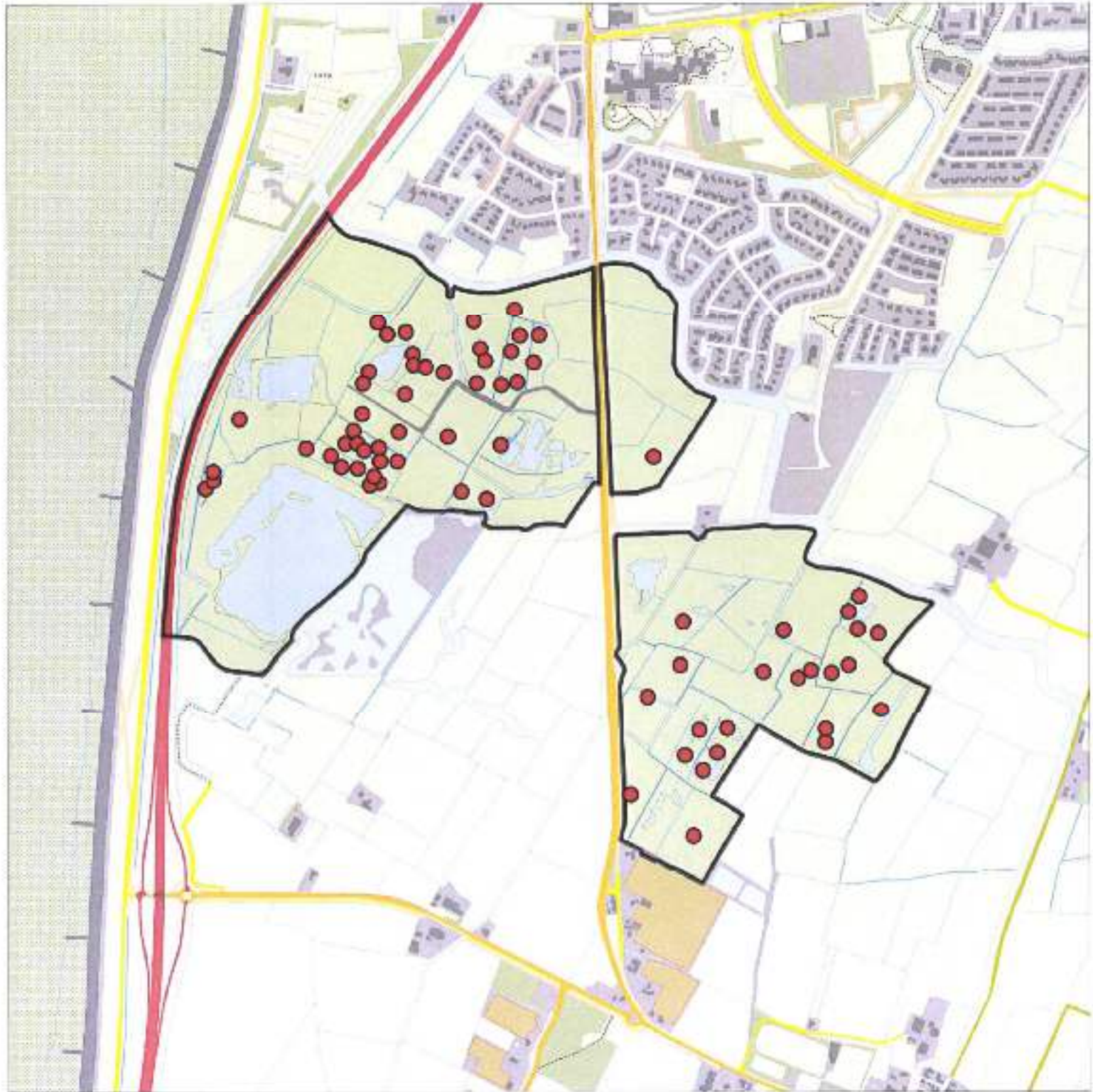
0 0.3 0.6 km

Sovon

67.30

Kievit 69 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

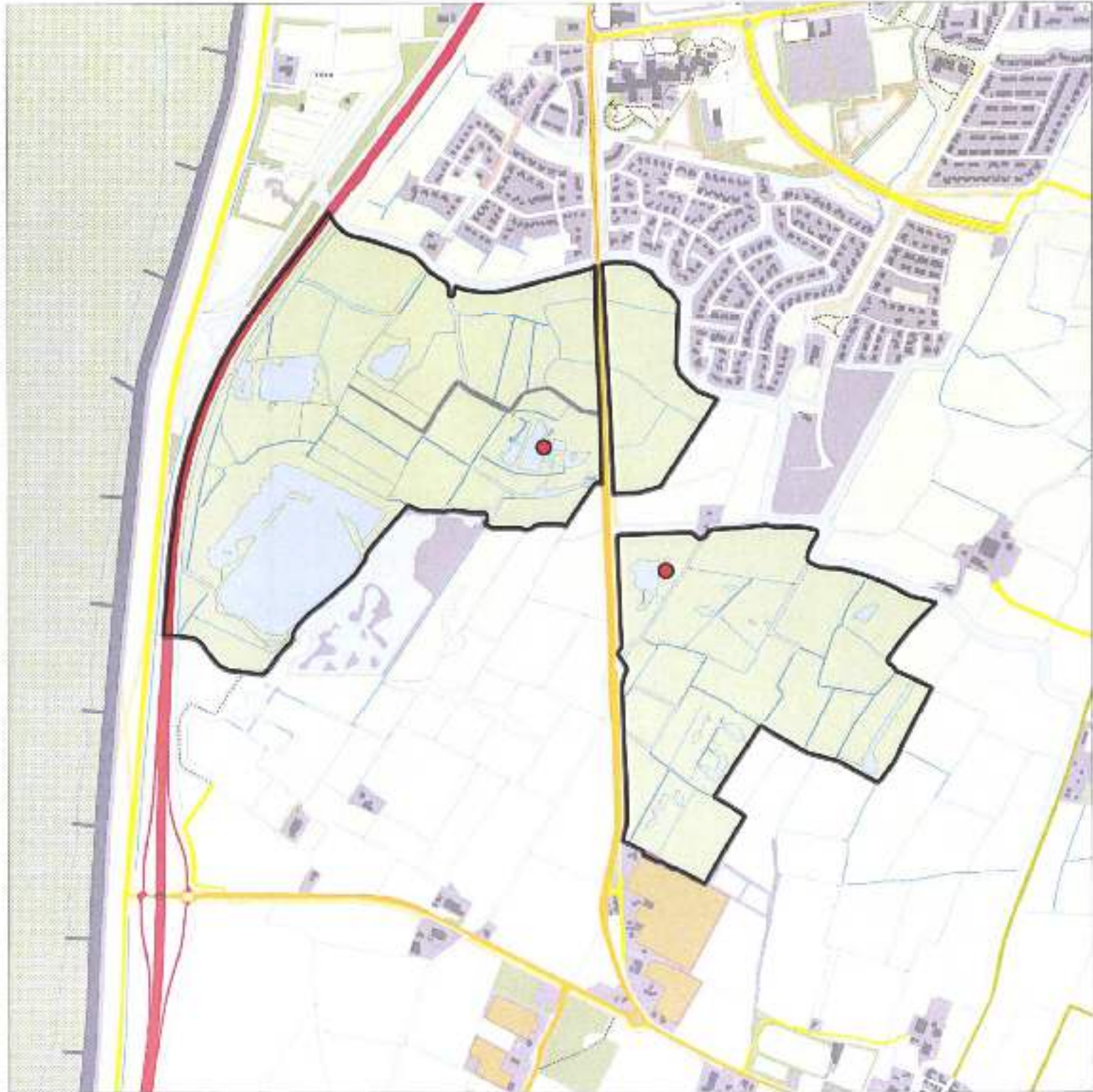
geldige waarnemingen				nombezoeken			minimaal binnen		totaal-	
adult	paar	tenborst	nest	migrant	1	2	avonden	datumg.	datumgrens	afstand
men	X	X	X				2	1	20.11m 10-2	1000

Sovon

7 / 30

Kleine Karekiet 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

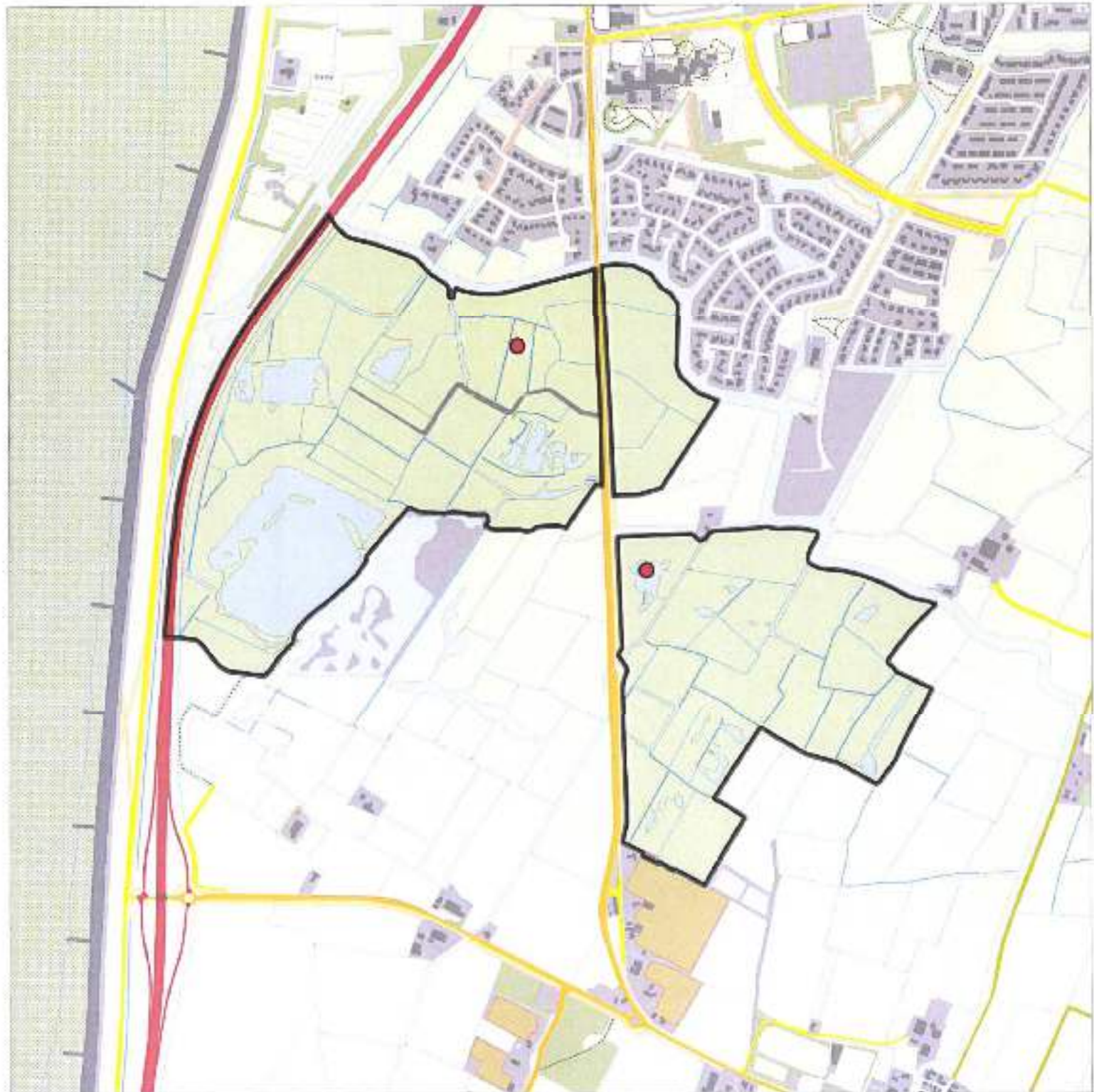
Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waardenlijzen				nombezoeken			minimaal binnen		toes- afstand		
adult	pair	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	swaaien		dalung.	dalunggrens
	X	X	X	JA	15	13	10+	1	1-5 km	0-7	100

Sovon

Kleine Plevier 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				noemb bezoeken			minimaal binnen		fysis-	
adult	paar	territoriaal	real	migrant	1	2	3	soorten	datumgrens	afstand
X	X	X	X					1	1-6 km 10-7	1000
								2	30-5 km 20-5	1000

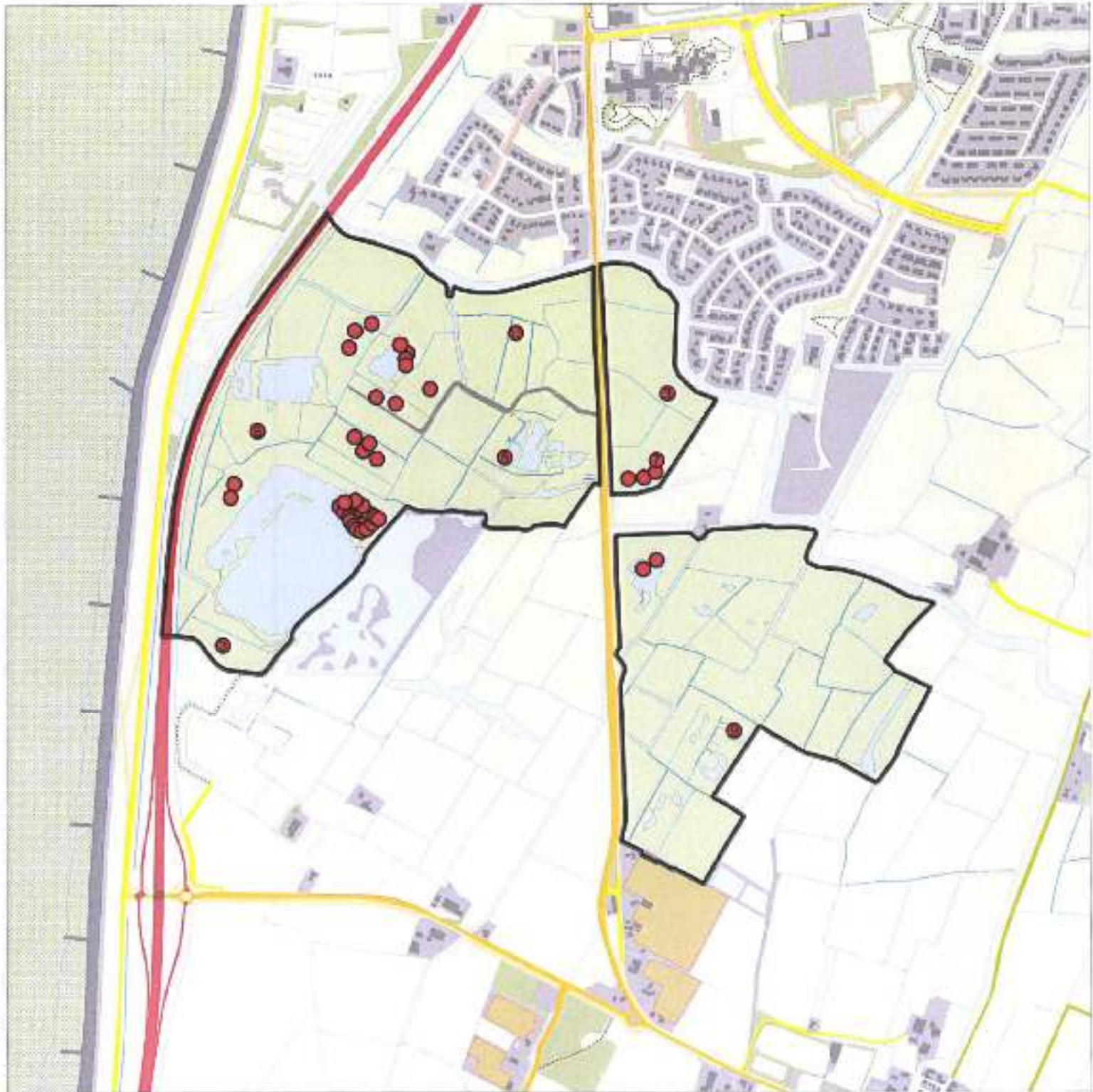

Sovon

0 / 30

Kluut 91 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				nombereken			minimaal binnen		fusie- afhand
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	selener datum	
X			X					1	15m 50

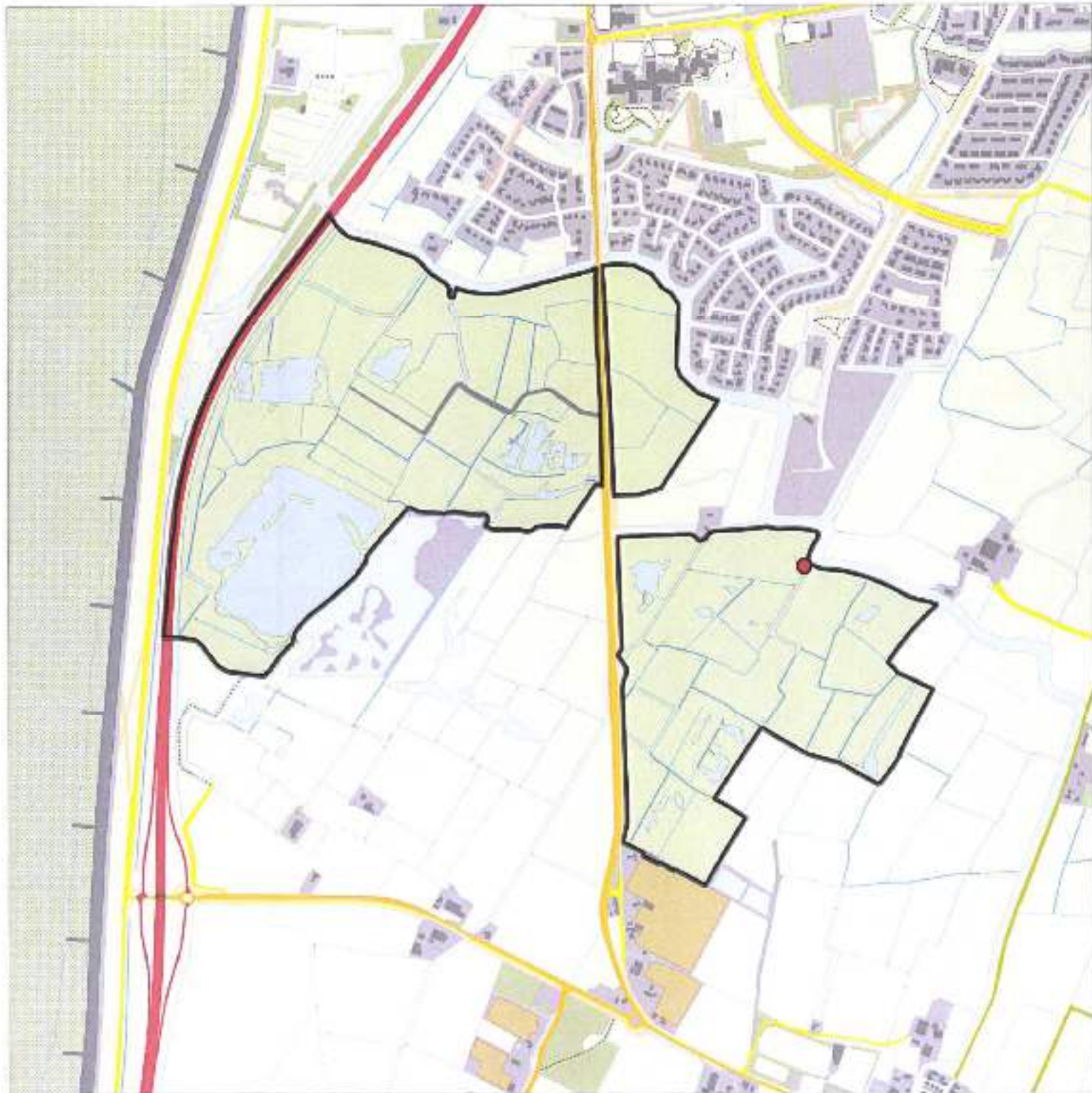

Sovon

10 / 30

Koekoek 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

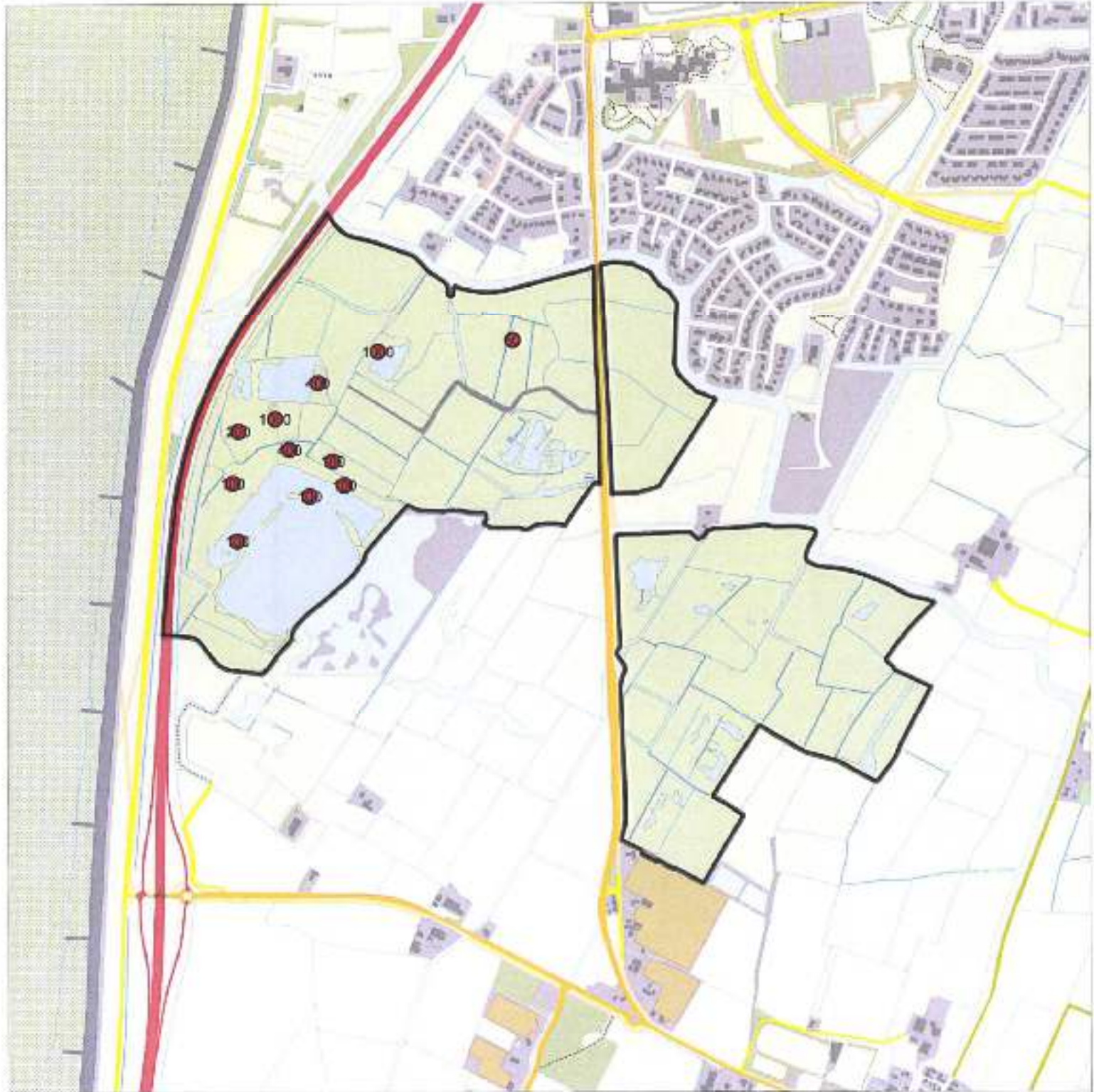
guldige waarnemingen				noembezoeken			minimaal binnen	hete-		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	keuzen	datumgrens	afstand	
-	-	X	X	JA	1-6	7-13	14+	1	5-6 km 20-6	1000

Sovon

Kokmeeuw 3550 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

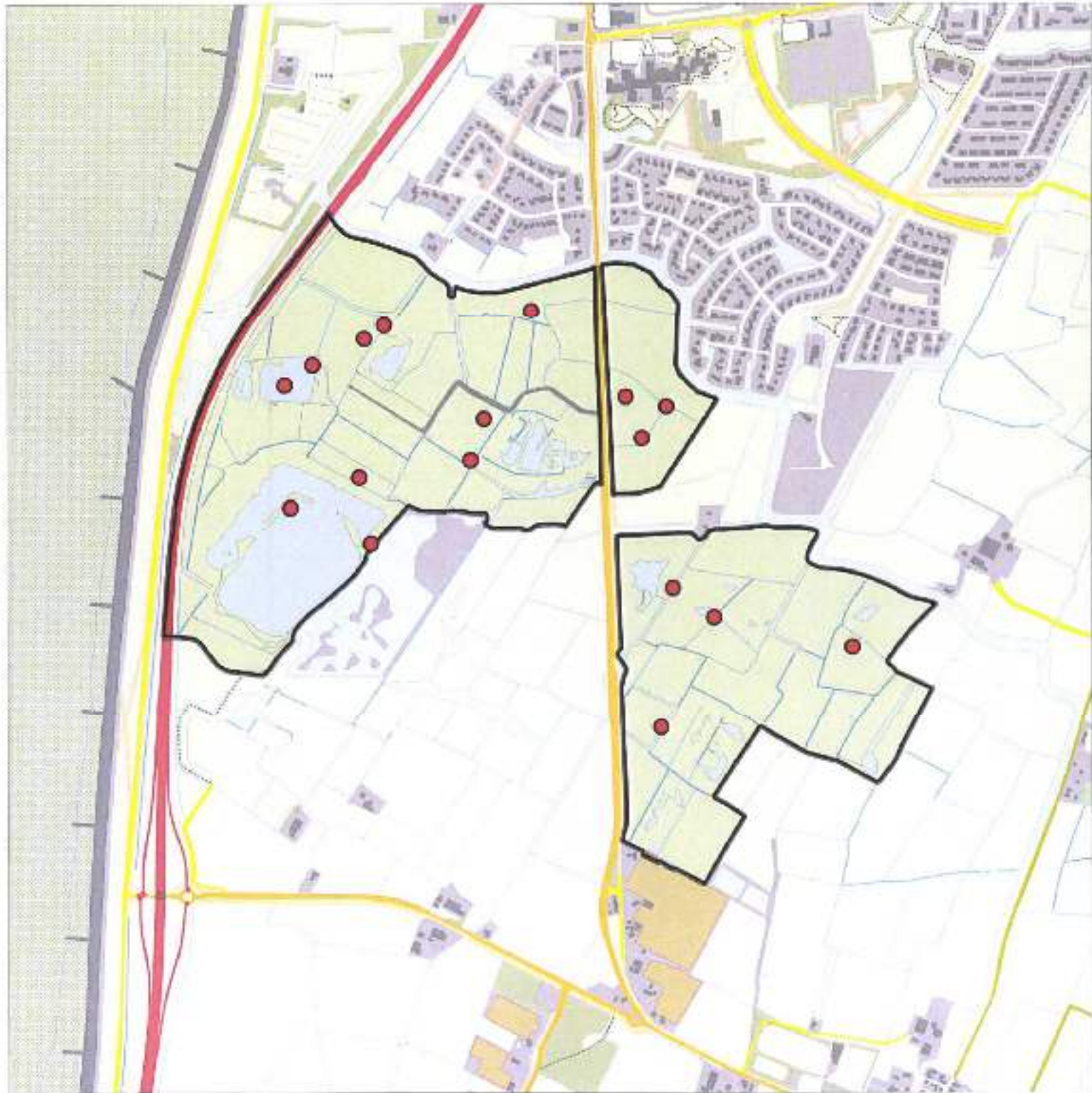
Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen			nrnbiszaken			minimaal binnen		fusie-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	seizoen	datmg.	afstand
	X	X	X					1	1-5 km 15-6

Sovon

Krakeend 17 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				normbzoeken			minimaal binnen		fuch-	
adult	paar	senhorizal	nest	1	2	3	sworen	duuring	datumprens	abteand
X	X	X	X				2	1	10-4 km 10-5	1000
X	X						2	2	10-4 km 10-5	1000

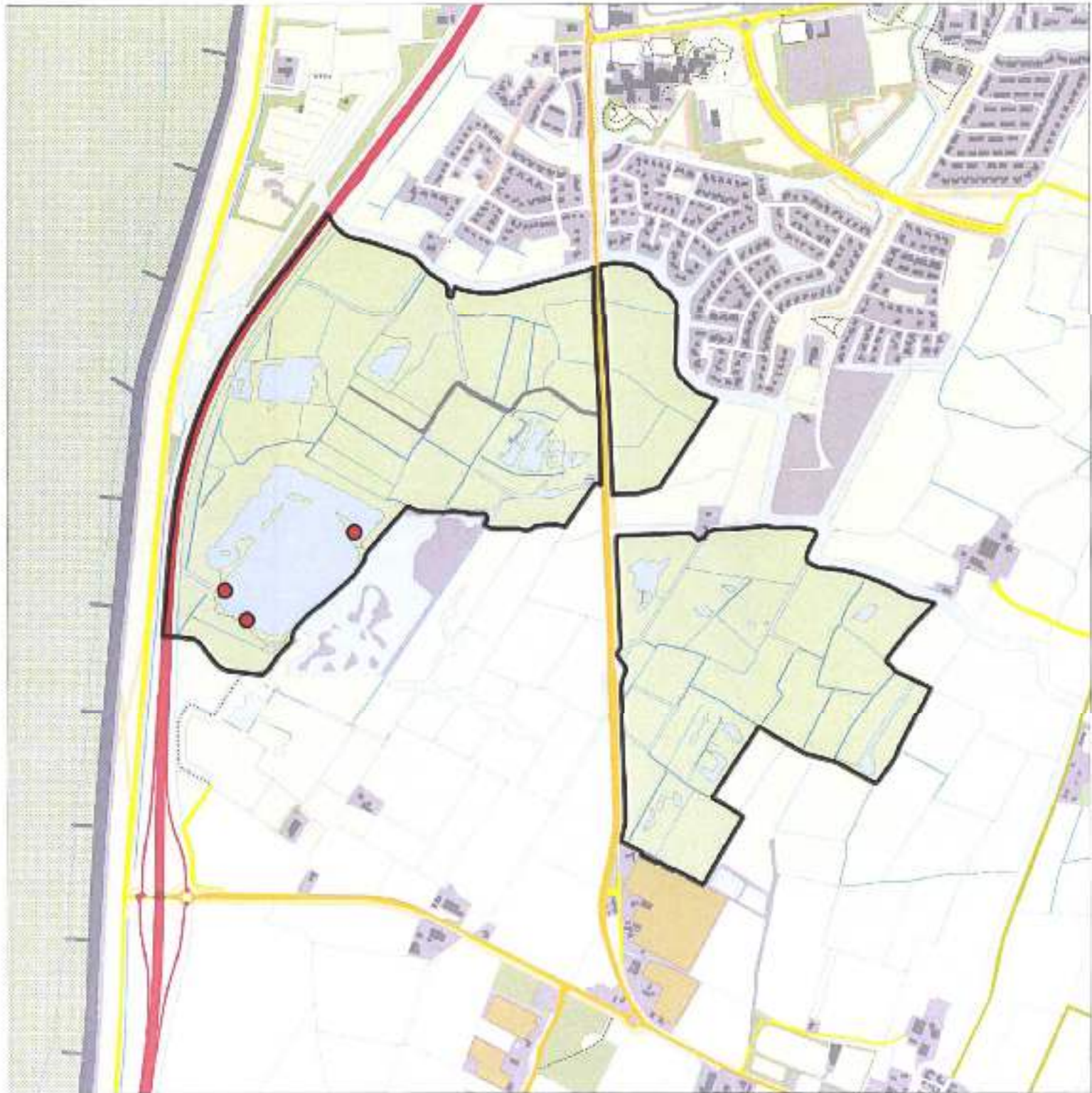

Sovon

13 / 30

Krooneend 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

3438 HEGEWIERSTERFJILD

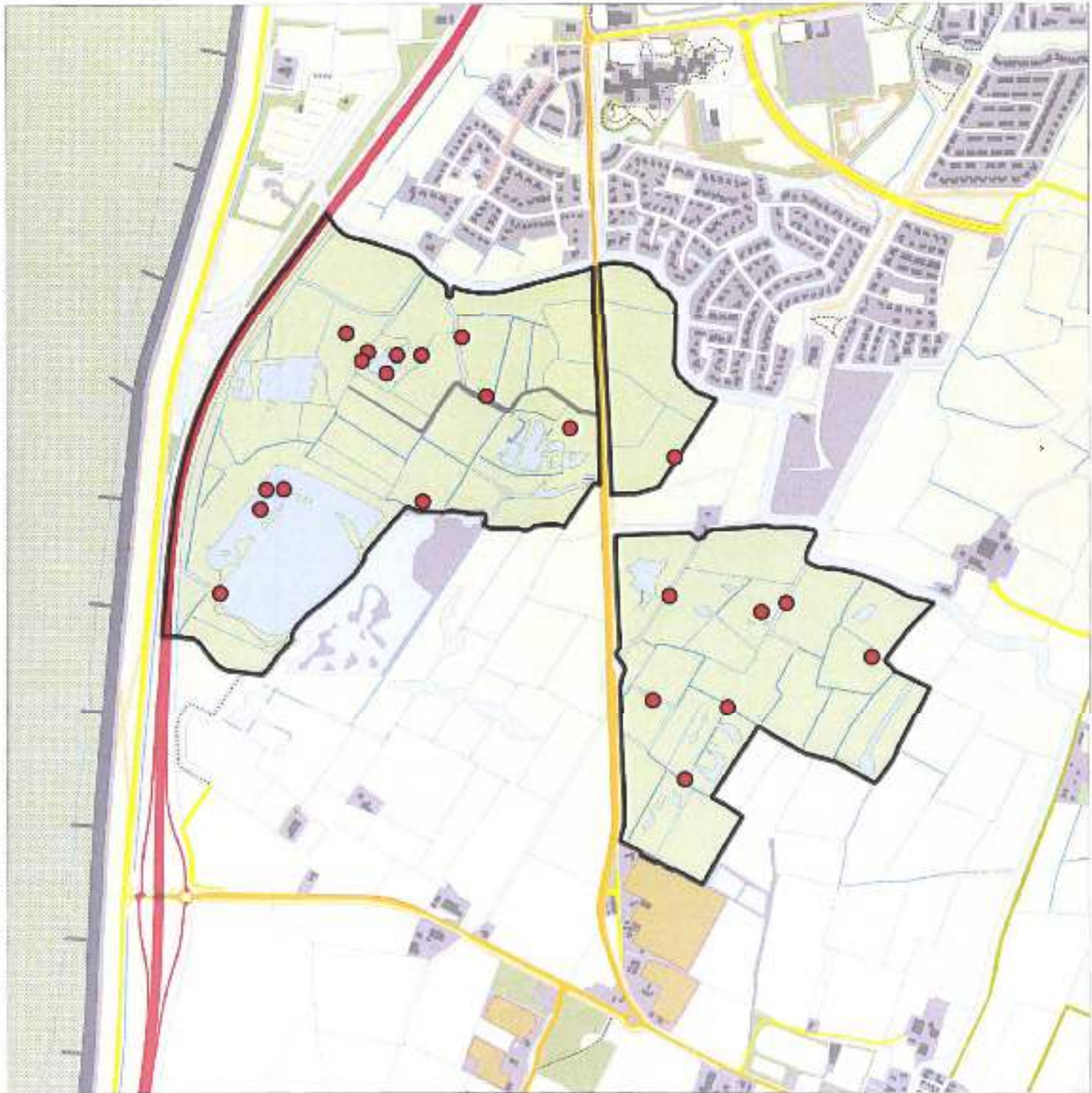
geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fucsi-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	seizoen	datum	datumgrens	afstand
X	X	X	X				2	1	15-3 tot 15-6	750

Sovon

14 / 30

Kuifeend 22 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

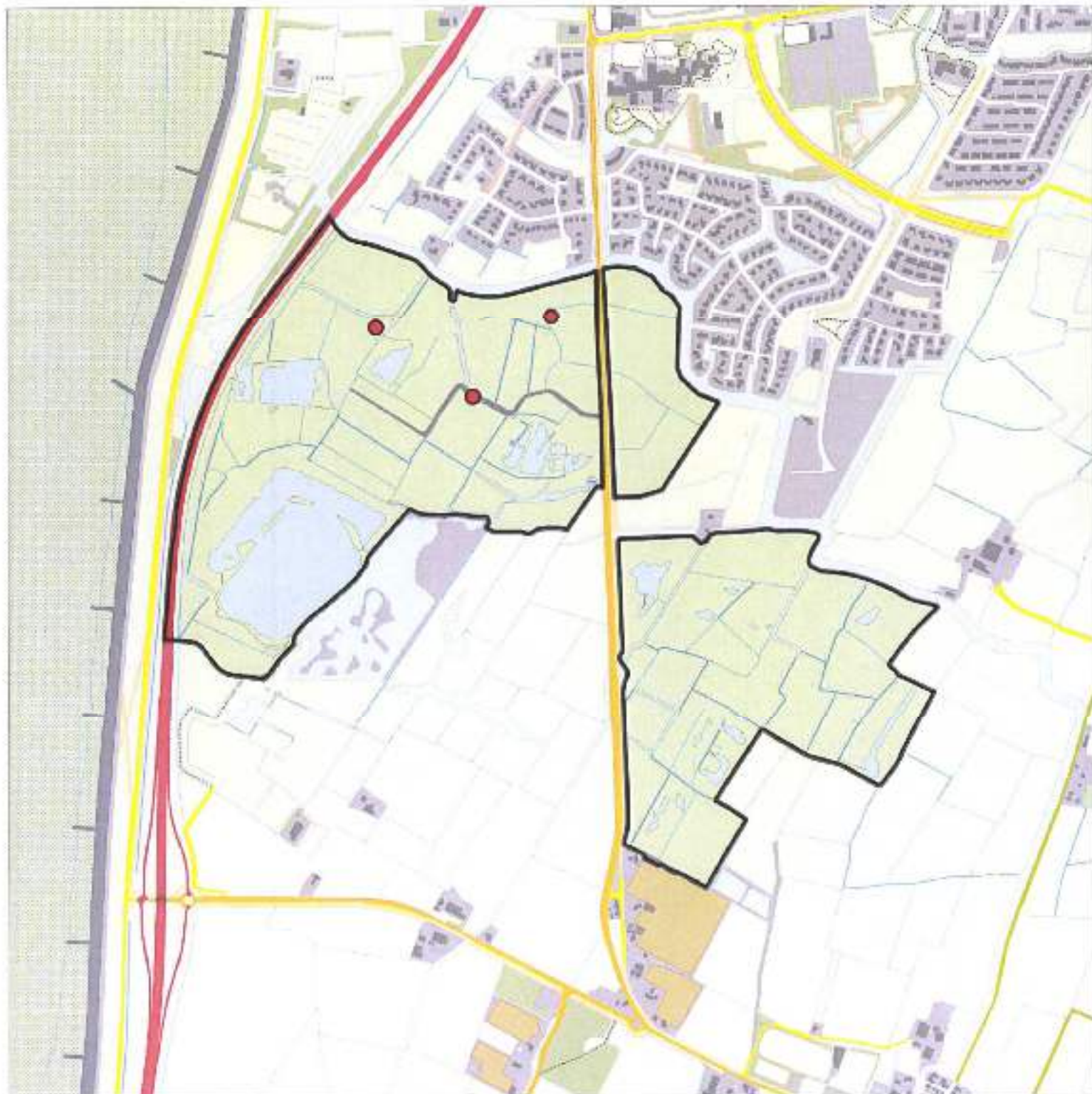
3438 HEGEWIERSTERFJLD

geldige waarnemingen				normalezoeken			minimaal binnen		fusie-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	soeken	datum	datumgrens	afstand
man	X	X	X				2	1	10-5 km 30-E	750

Sovon

Meerkoet 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

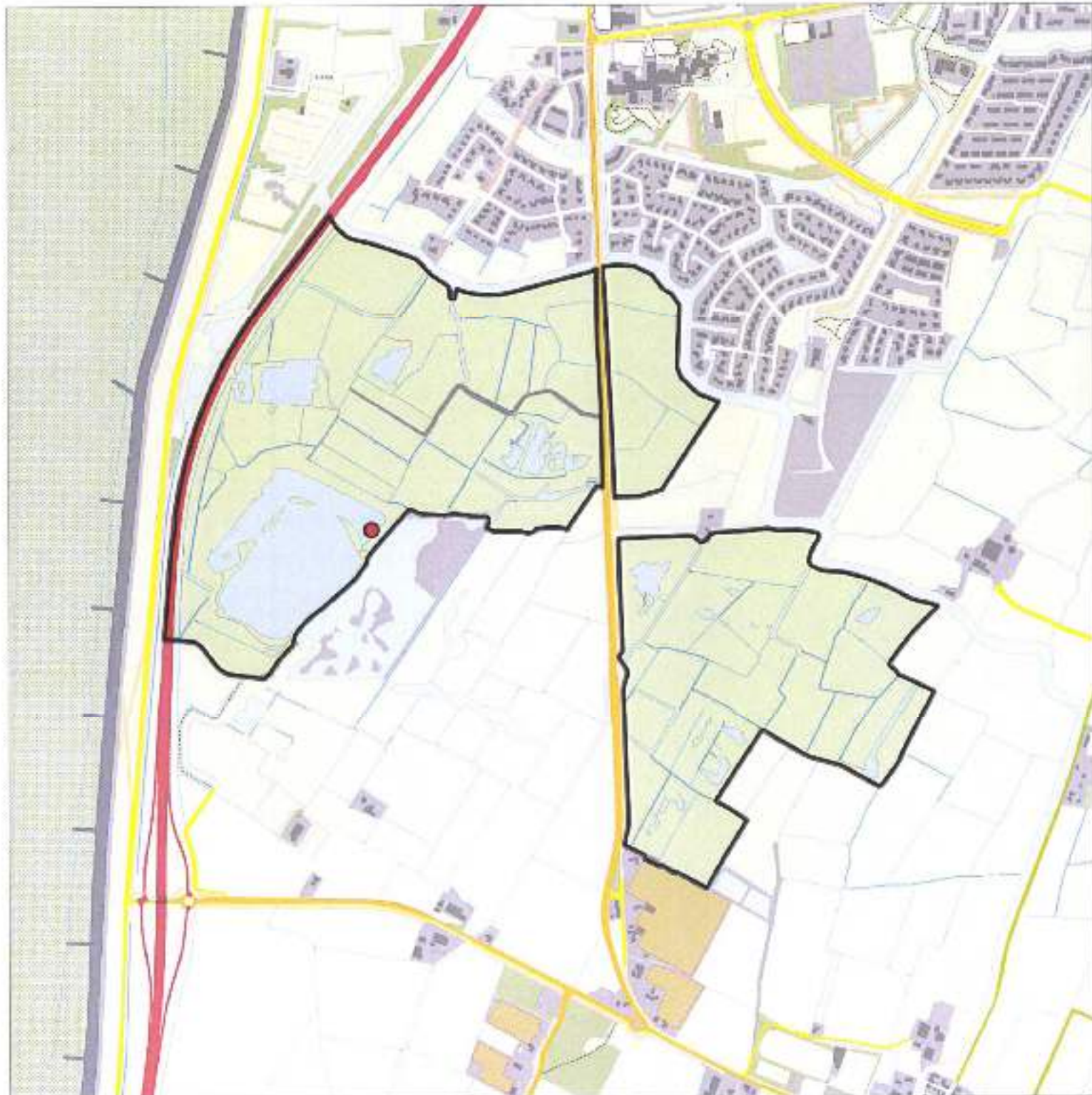
Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

geldige waarnemingen				nombezoeken			minimaal binnen		tuss-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	waarnen	datump	afstand
x	x	x	x					2	1	15-4 km 0-6

Sovon

Nijlgans 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

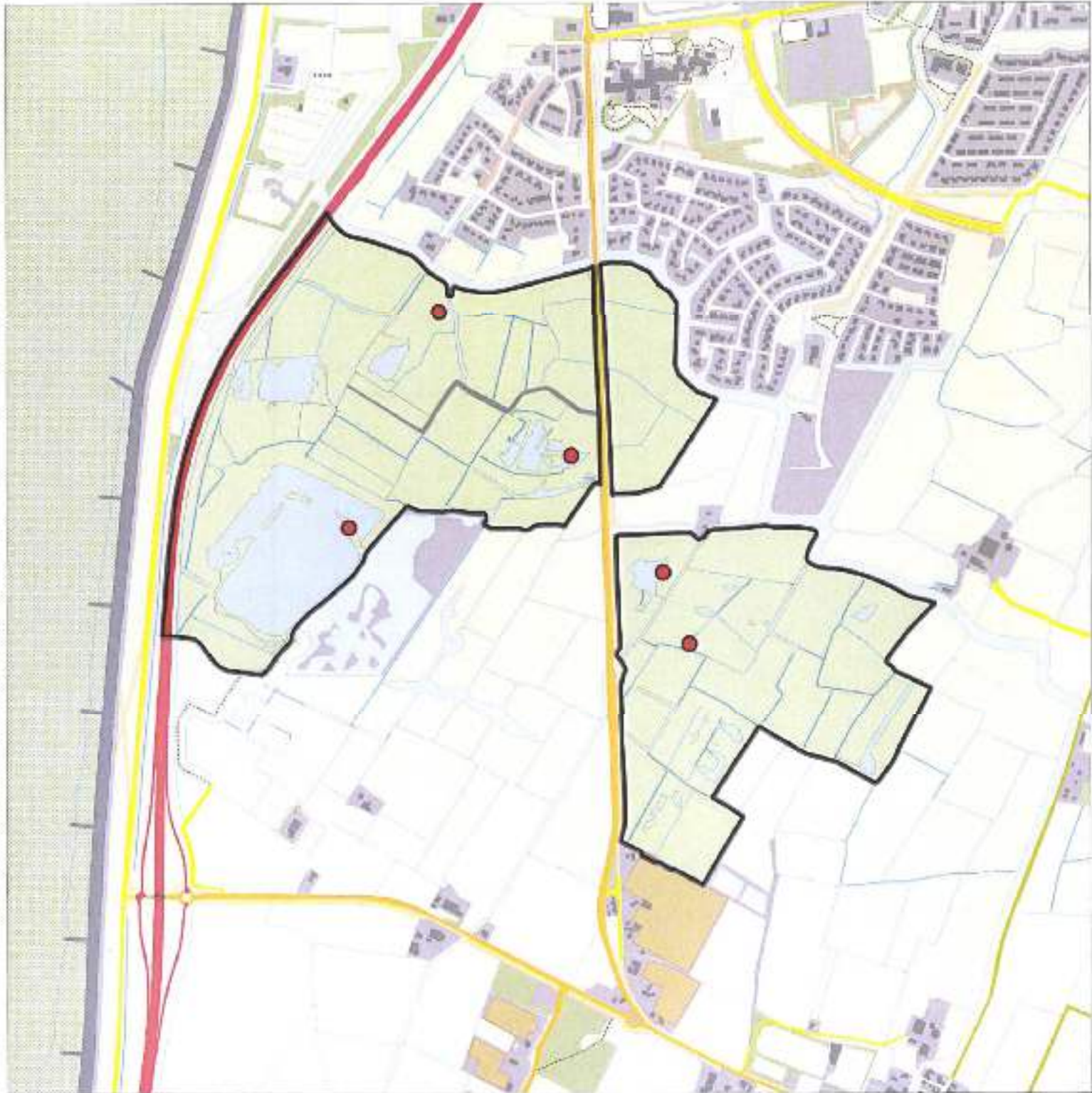
geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		toestel-	
adult	pair	territorial	nest	nijlgant	1	2	3	rekenen	afsluiting	afstand
-	x	x	x					2	-	10-3 km 15-5
										100

Sovon

Rietgors 5 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

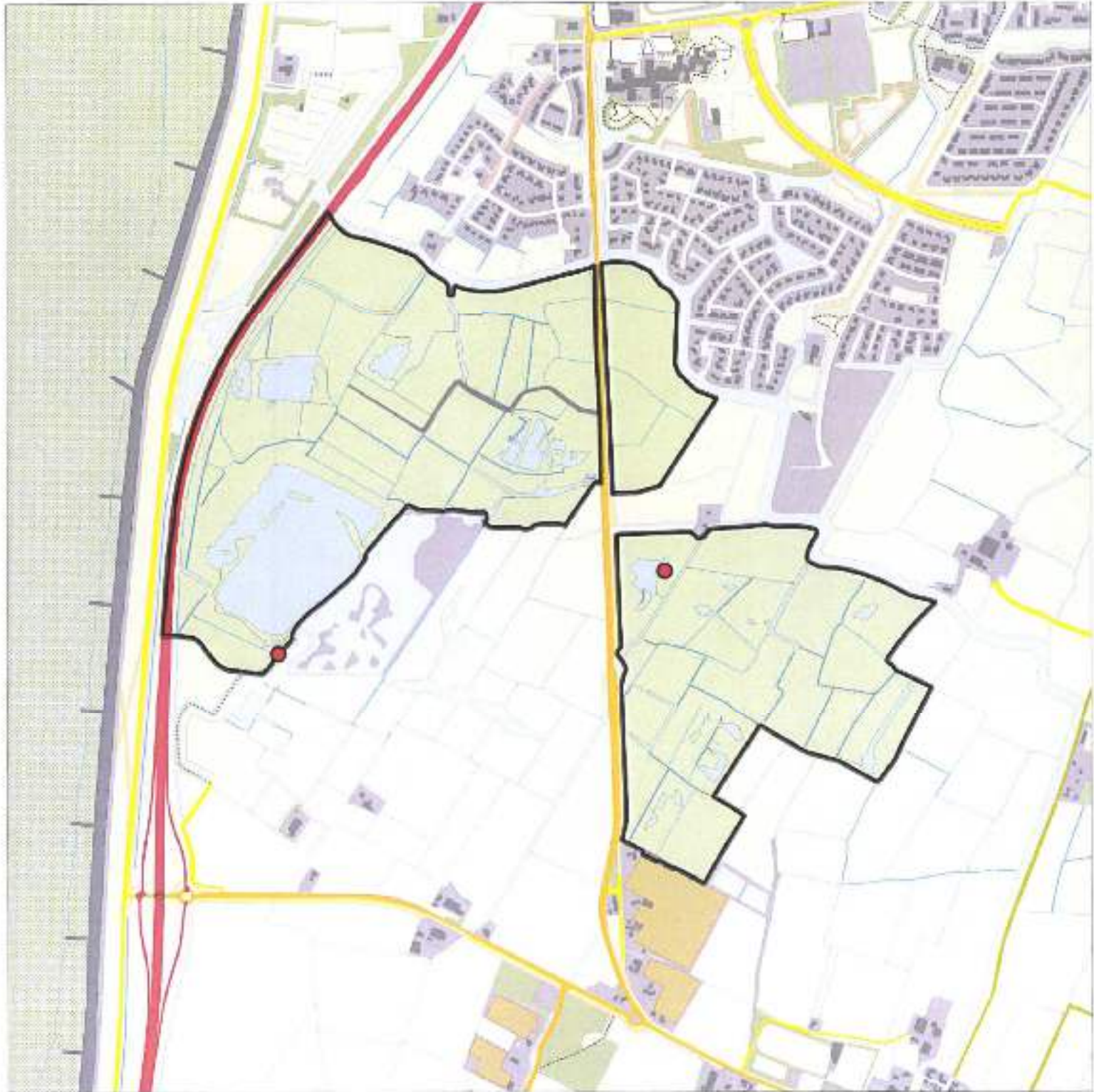
3438 HEGEWIERSTERFJLD

geldige waarnemingen				nomberekenen			minimaal binnen		toes- a/stand
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	
-	X	X	X		1-5	7-13	14+	1	10-1 tm 25-6

Sovon

Rietzanger 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

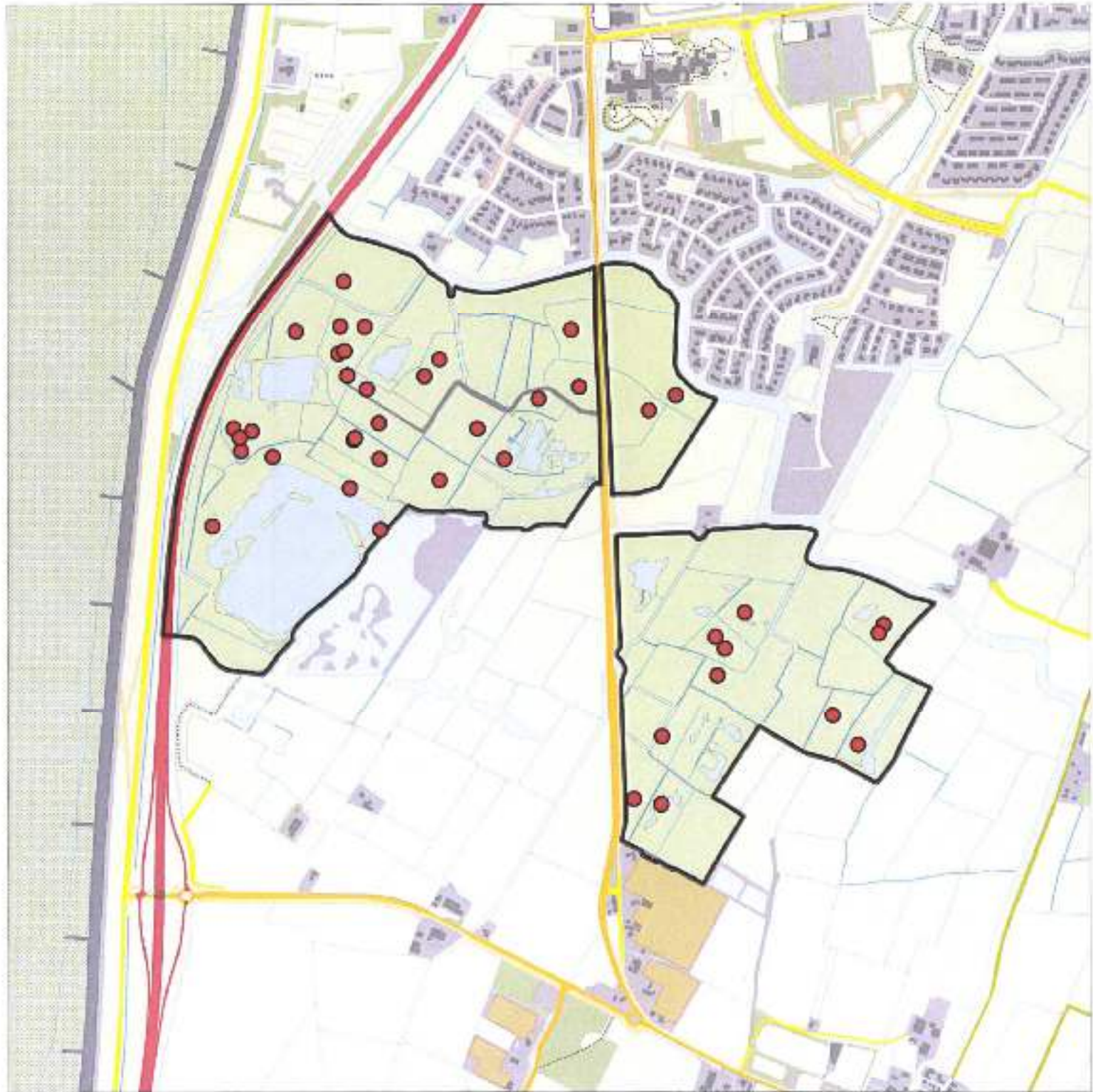
Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		toeslag afstand		
adult	paar	territoriaal	nest	migratie	1	2	3	seizoen		datum	datumgrens
-	-	X	X	JA	1-6	7-10	11+	1	15-4 km	5-7	200

Sovon

Scholekster 41 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

3438 HEGEWIERSTERFJILD

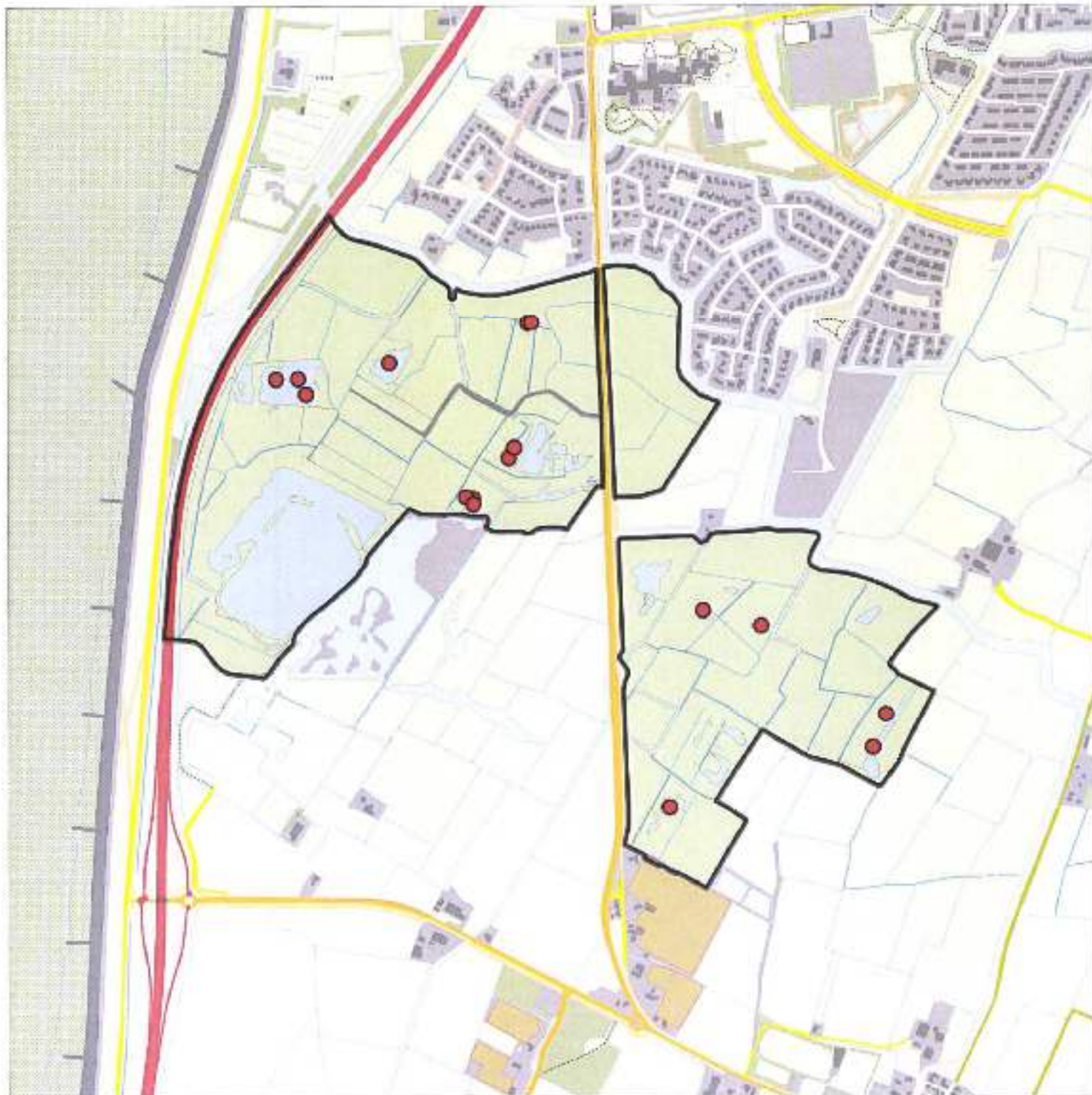
geldigde waarnemingen				nomsboezeken			minimaal binnen		fotobestanden		
adult	pair	territorial	nest	migrant	1	2	3	keuzen	datumg.	datumgrens	afstand
X	X	X	X					2	1	20.4 km 5.6	1000

Sovon

Slobeend 16 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

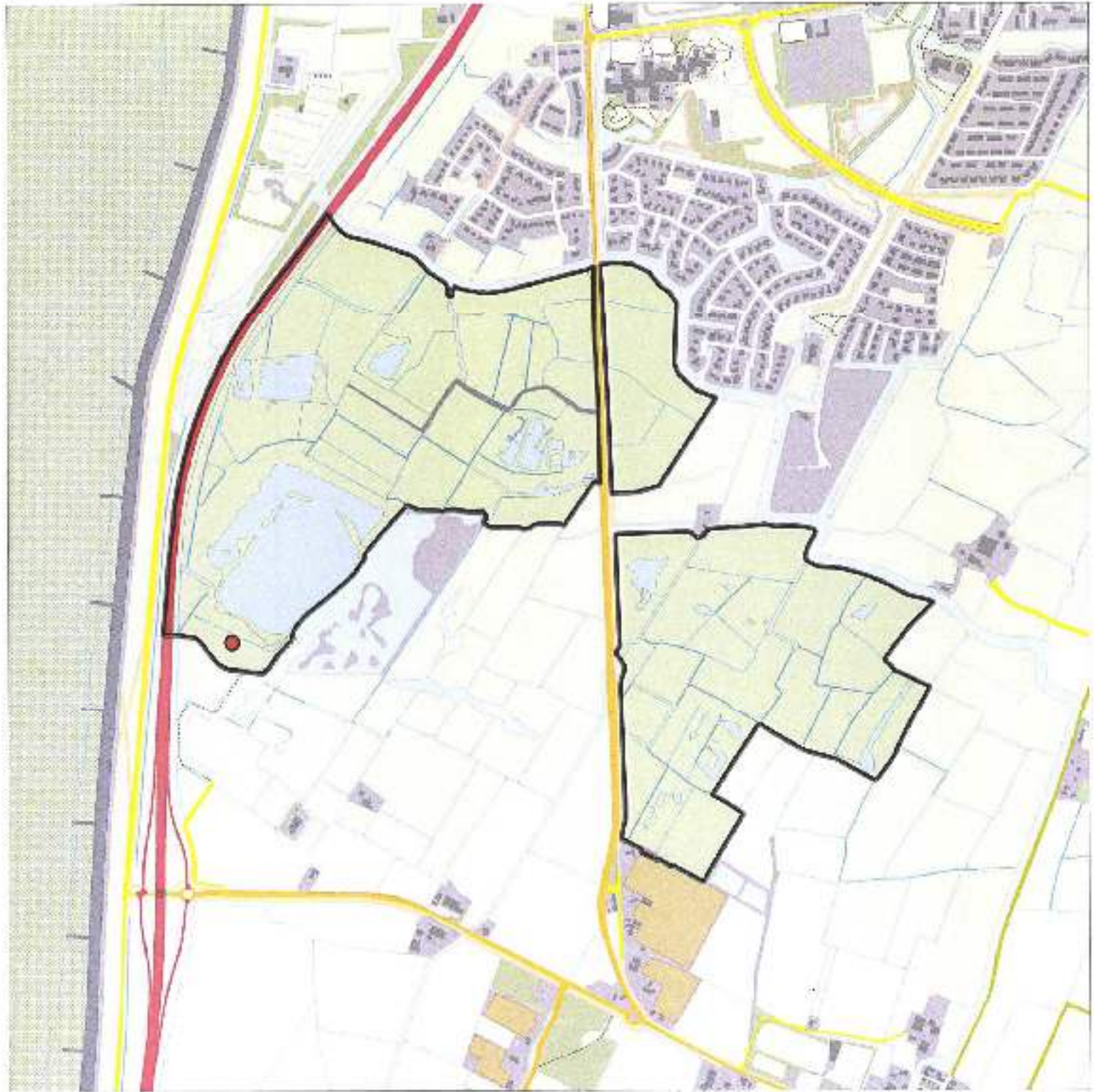
geldige waarnemingen				numbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand	
adult	patr	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumgrens
X	X	X	X					1	15-1 tot 25-8	750

Sovon

Steltkluit 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

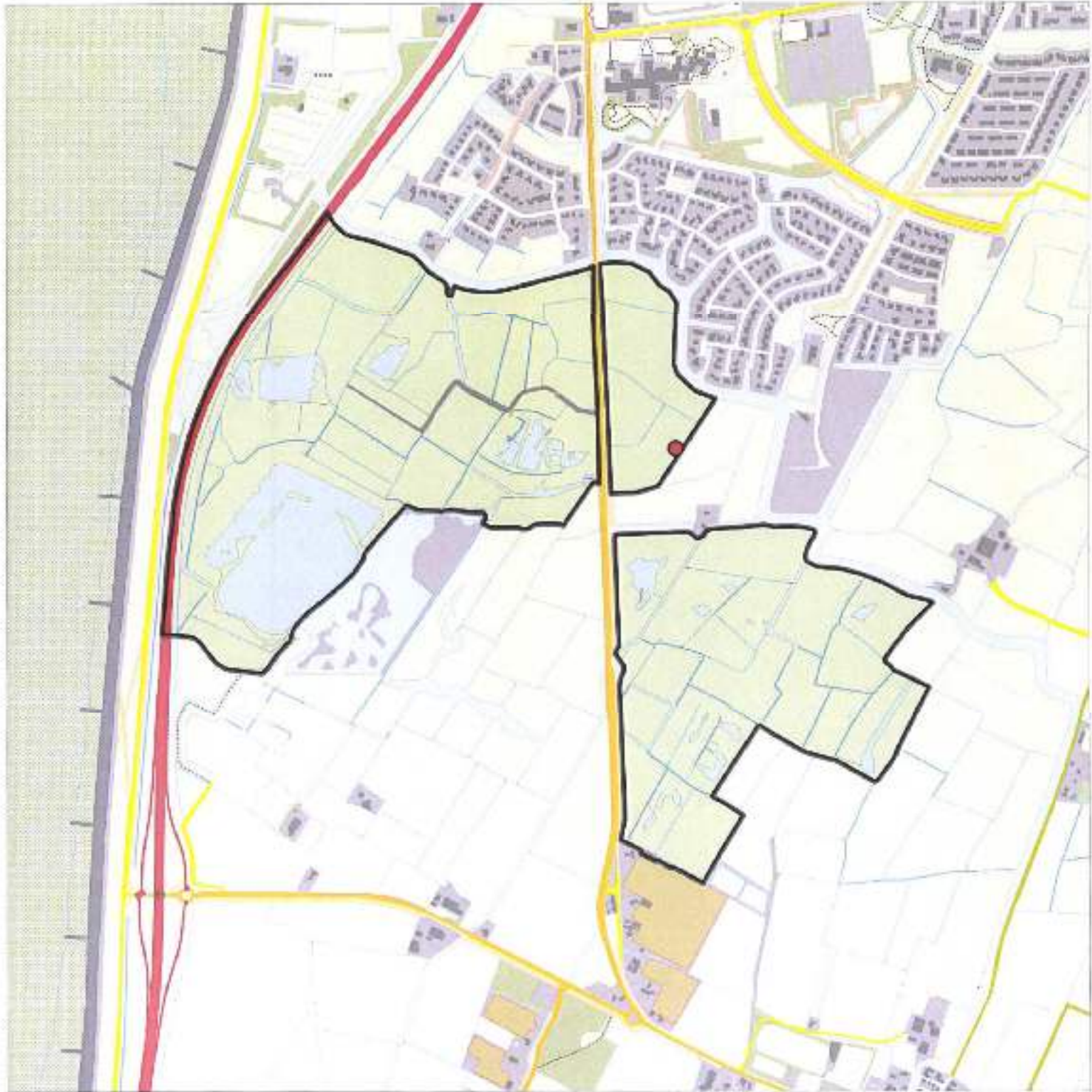
Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

ge dige waarnemingen				numbezoeken			minimaal binnen		fuste afstand
adult	paar	territoriaal	maal	ingang	1	2	3	schepen	
	X	X	X					2	10-5 Jun 13-7

Sovon

Tafeleend 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

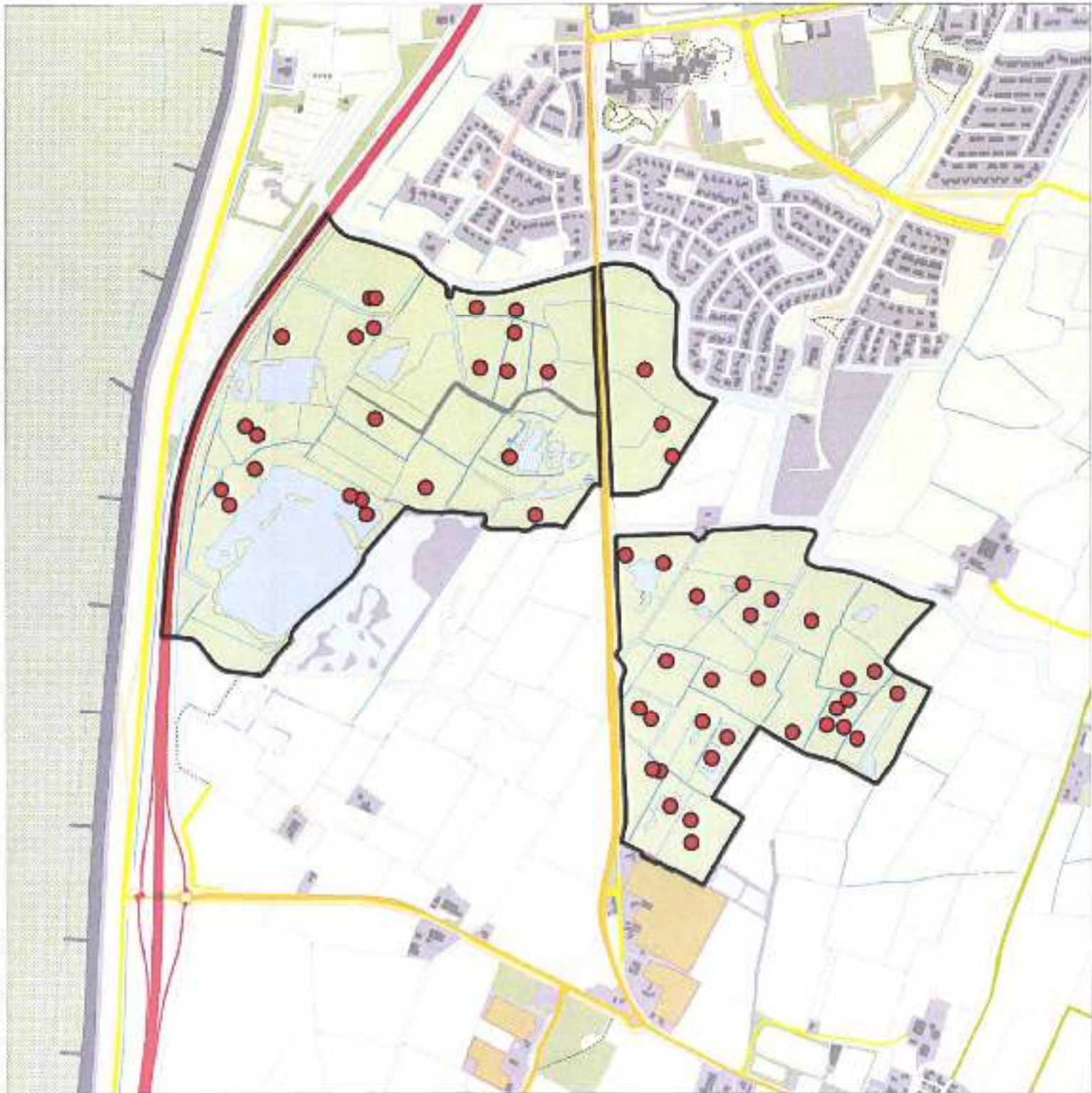
geldige waarnemingen			normbezoeken			minimaal binnen seizoen		datumgrens		tuin-afstand	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	datumgrens	afstand	
mar	X	X	X					2	1	10-51m 0-7	700

Sovon

Tureluur 55 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

3438 HEGEWIERSTERFJLD

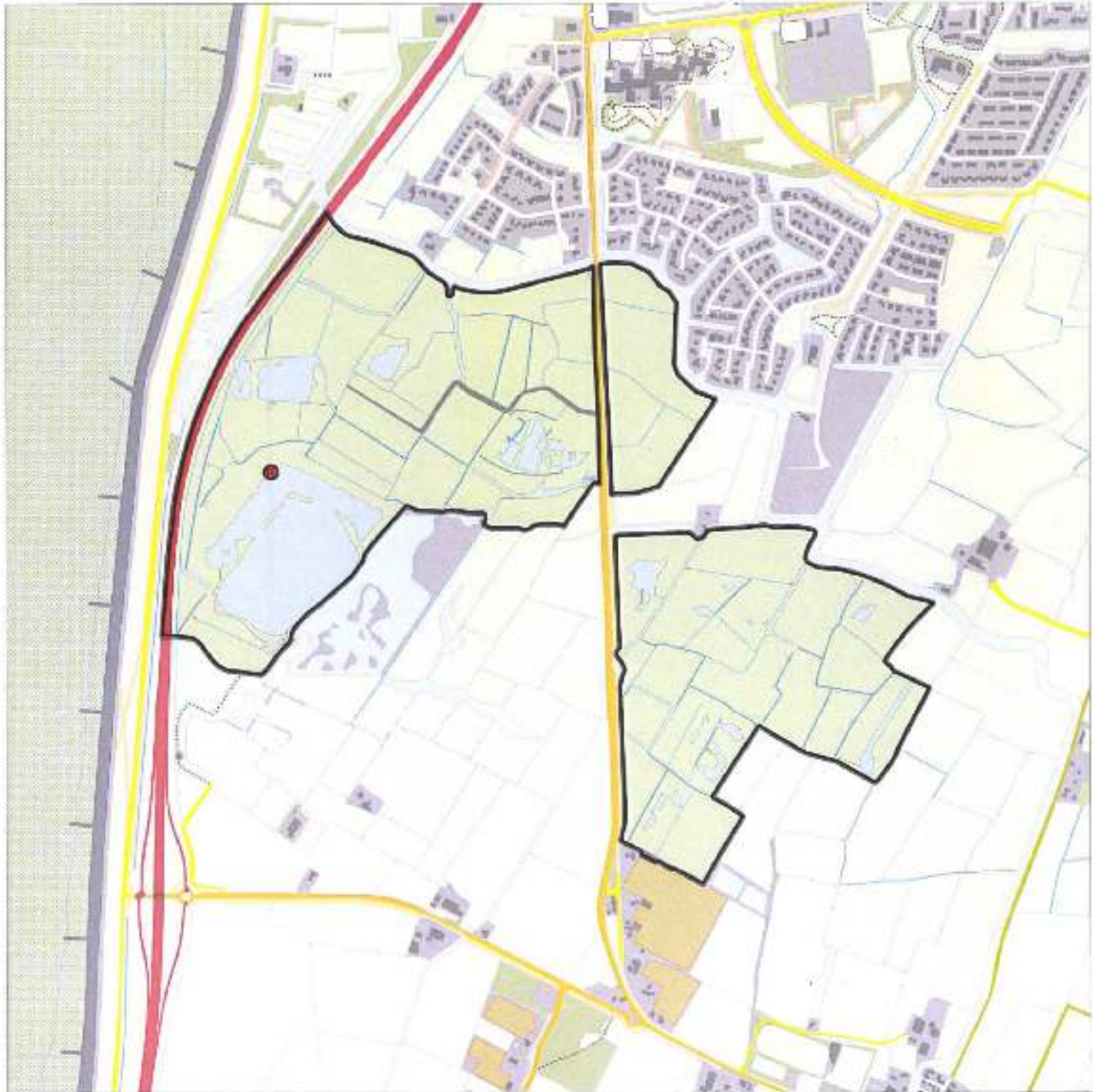
geldige waarnemingen				nomb bezoeken			minimaal binnen		twe-		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	avonden	datumgrens	afstand	
-	-	X	X					2	1	10-4 km 10-4	1000
X	X							2	1	10-5 km 10-5	1000

Sovon

24 / 30

Visdief 10 territoria

Legenda:

 Telgebied

 Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

3438 HEGEWIERSTERFJLD

guldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		toes- afstand		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	weiden		datumg.	datumgrens
	X	X	X						1	25-4 km	3-6

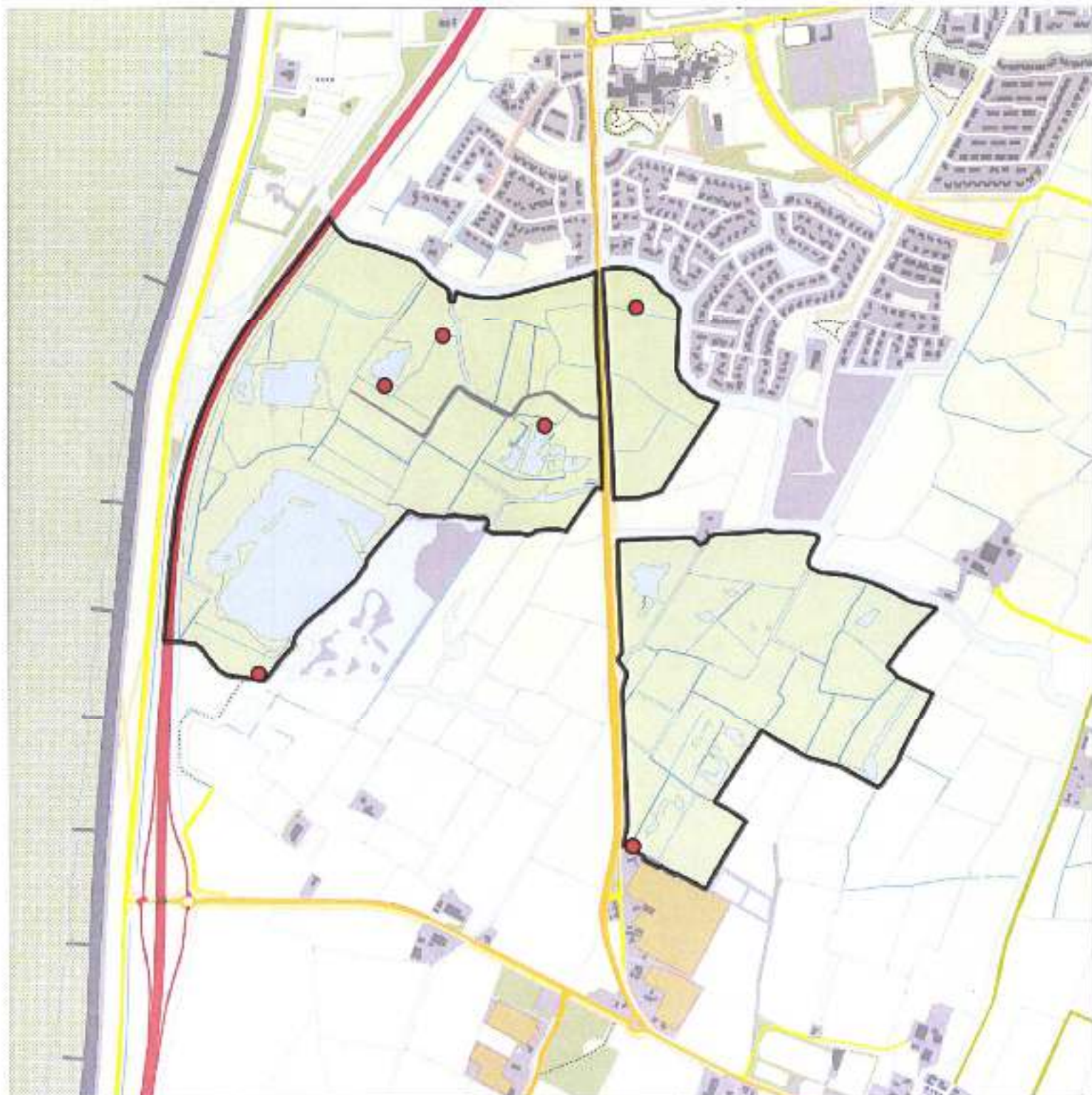

Sovon

20/30

Waterhoen 6 territoria

Legenda

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

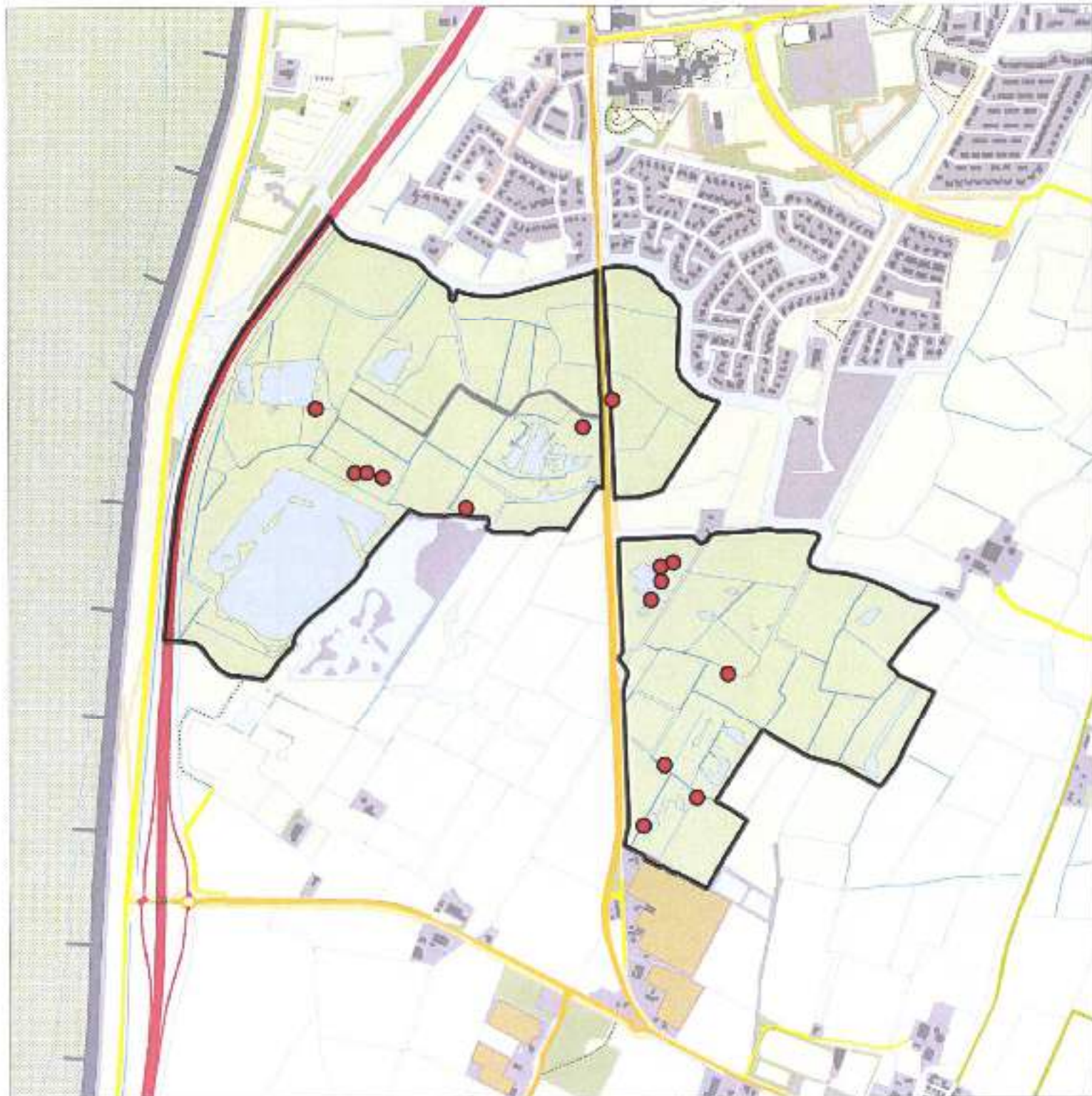
ge-digt waarnemingen				narr-bezoeken			minimaal binnen		fisie-afstand	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen datumg.		datumgrens
X	X	X	X					1	15-1 km 10-6	3-6

0 0.3 0.6 km

Sovon

26 / 30

Wilde Eend 15 territoria

Legenda

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

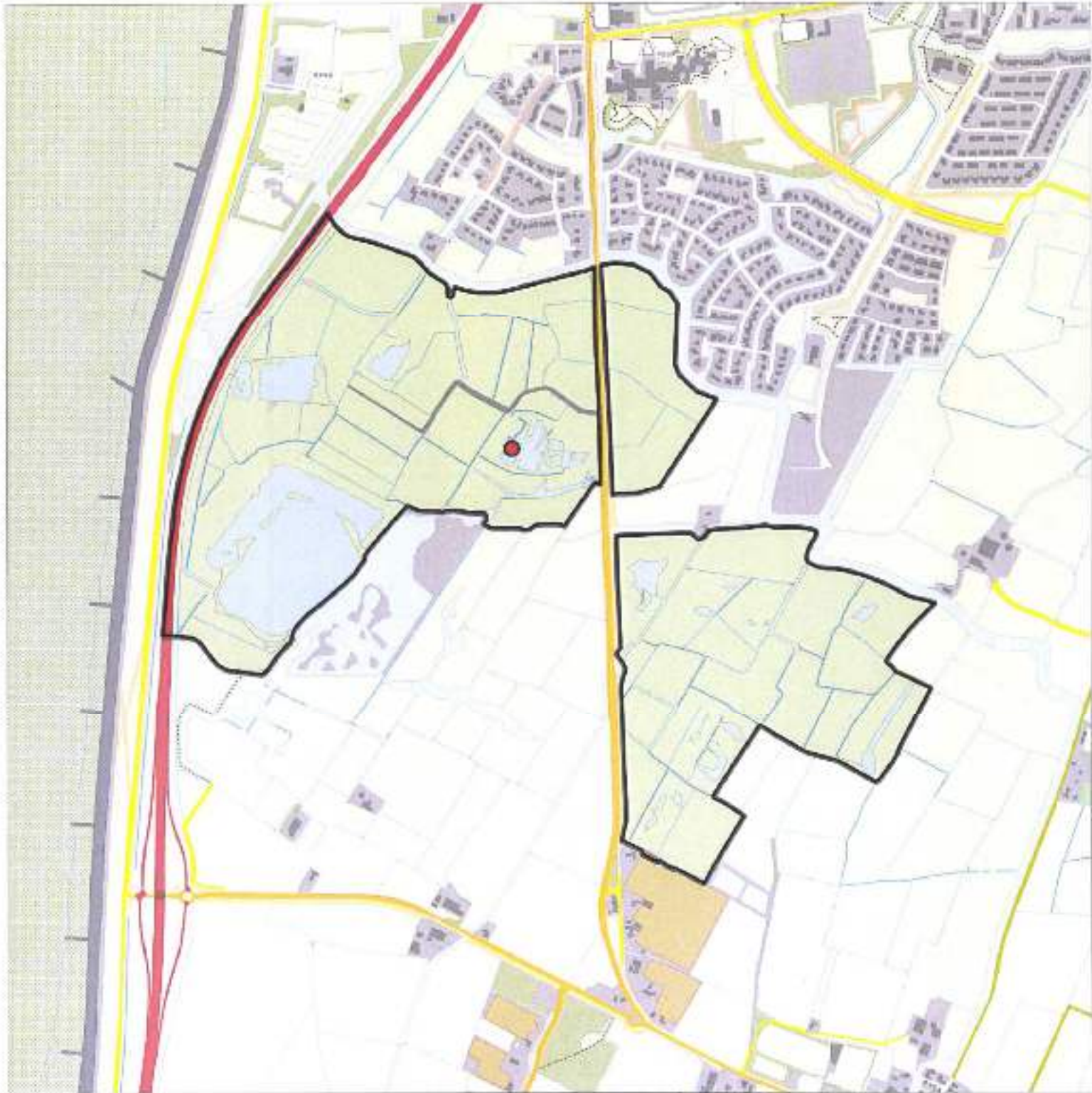
Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				normbereken			minimaal binnen		locatie-afstand		
adult	paar	terborchst	nest	migrant	1	2	3	keuzem. datum			
man	X	X	X					2	1	25-31m 10-5	253

Sovon

Wintertaling 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJLD

gedigte waarnemingen				numbezoeken			minimaal binnen			rust-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	setnest	deuring	deuringrest	afstand
		X	X					2	1	25-4 om 23-6	750
X	X	-	-					2	1	10-8 om 25-6	(N)

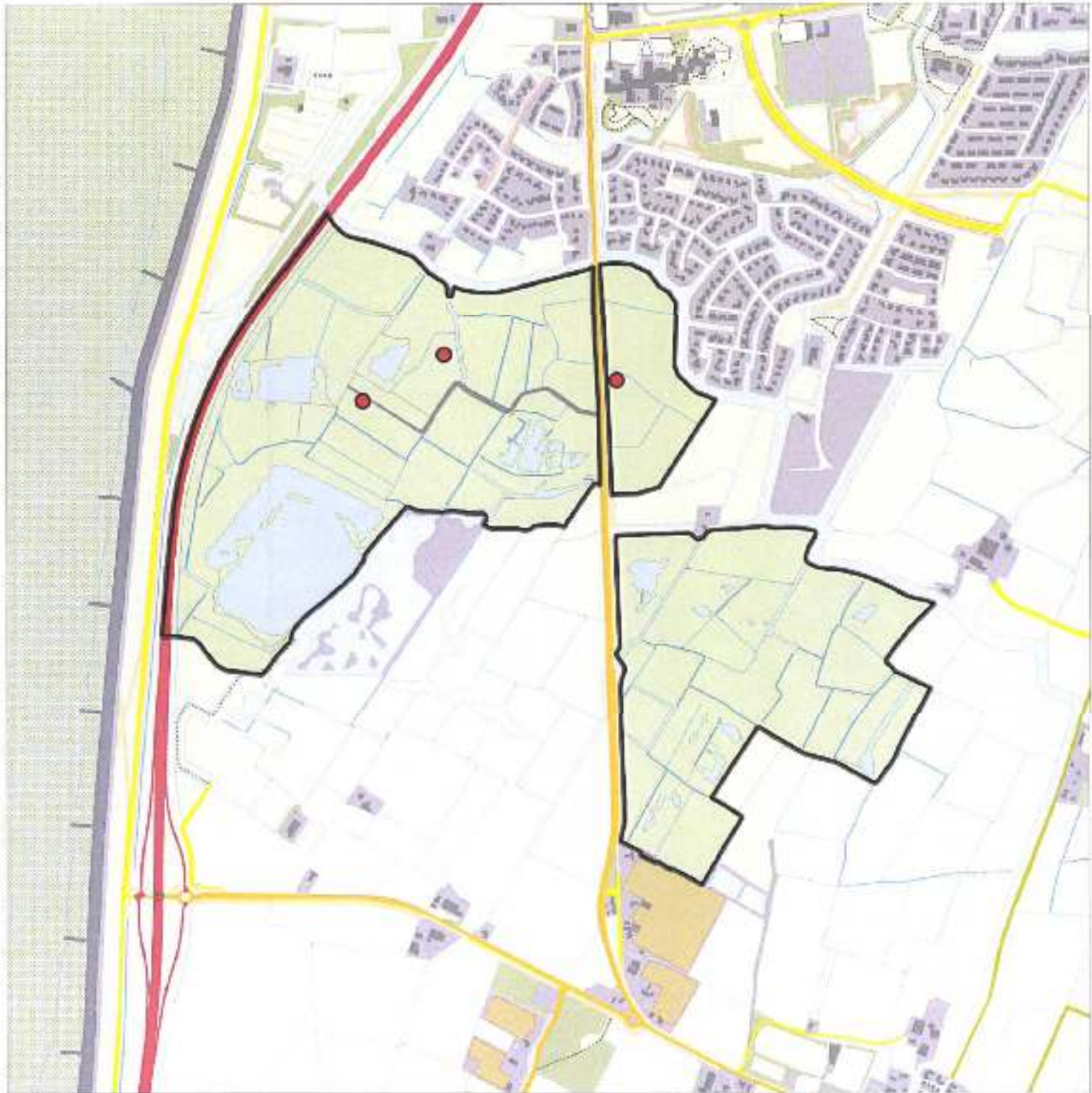

Sovon

28 / 30

Witte Kwikstaart 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

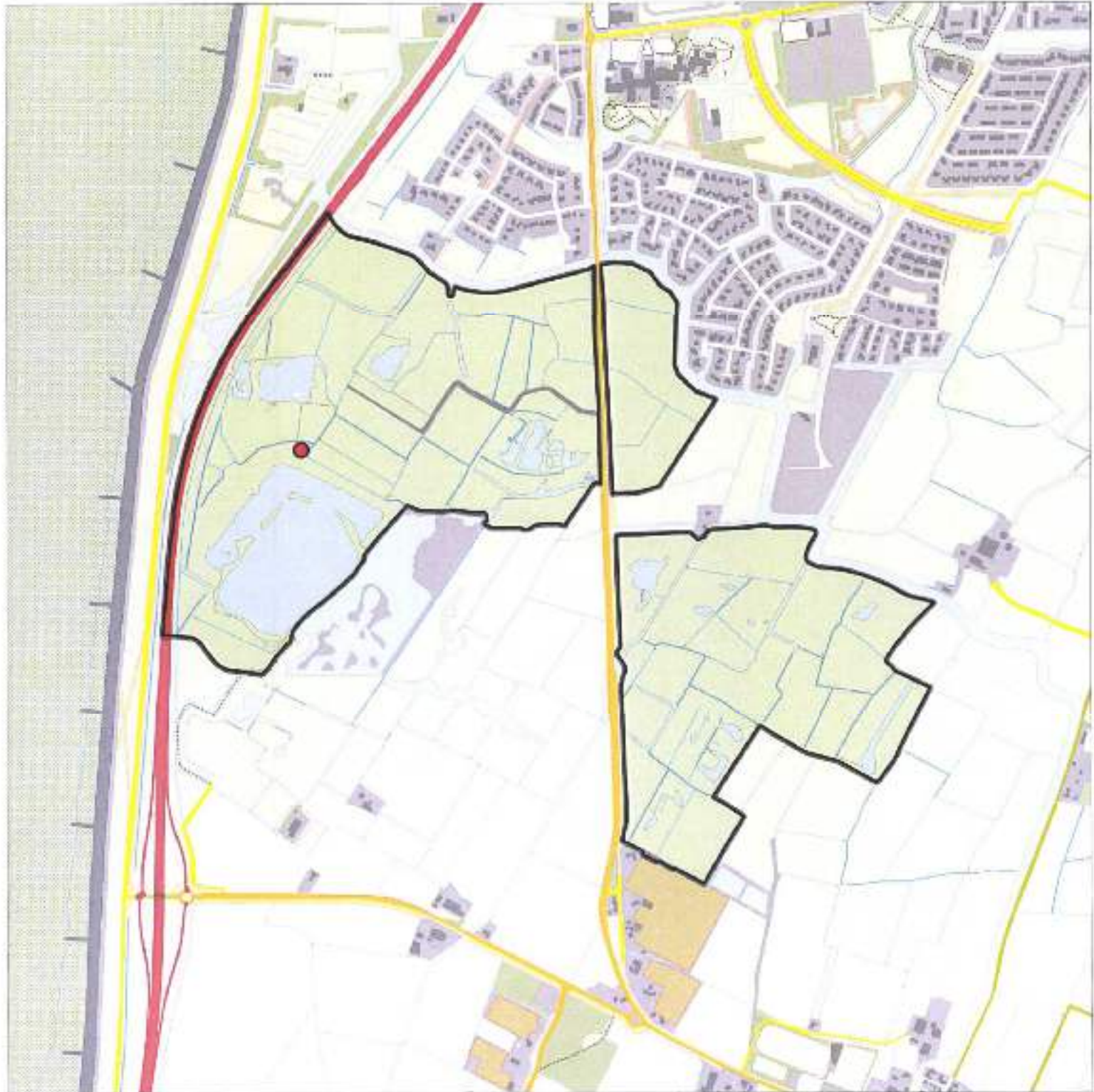
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				noembezoeken			minimaal binnen		tack- stand		
adult	paar	territorial	nest	migram	1	2	3	keuzen		datum	datumgrens
	x	x	x					2	1	20 21m 67	300

Sovon

Zwartkopmeeuw 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
3438 HEGEWIERSTERFJILD

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumg.
	X	X	X						1	1-5 Dec 2023

Sovon

Gele Kwikstaart 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		rust-afstand	
adult	paar	territoriaal	nest	migrat.	1	2	3	seizoen		datumgrens
		X	X	JV	1-6	7-13	14+	1	10-4 t/m 13-7	300
X	X			JW	1-6	7-13	14+	1	25-2 t/m 15-7	300

Sovon

Bergeend 10 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
6576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen			nombezoeken			minimaal binnen seizoen		huur-
adult	paar	territoriaal nest	migrant	1	2	3	datump.	afstand
x	x	x					2. 1	25-1 km 10-7 1900

Sovon

Bontbekplevier 4 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				nontbezoeken			minimaal binnen			twee-afstand
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	datumgrens	
X	X	X	X					1	25-4 (tm 13-7	1000
								2	25-5 (tm 25-8	1000

Sovon

Bosrietzanger 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				nomb bezoeken			minimaal binnen		fase-afstand
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	
-	-	X	X	JA	1-6	7-10	11+	1	5-5/6m 15-7

Sovon

Graspieper 6 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium
- Territoria buiten plot (n=1)

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				narrabezoeken			minimaal binnen		fotografische afstand	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumgrens
		X	X	JA	1-9	10-13	14+	1	25-3 tm 25-6	300
X	X			JA	1-9	10-13	14+	1	10-5 tm 25-6	300

Sovon

Grauwe Gans 9 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				nombezoeken			minimaal binnen seizoen	fusie-
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	afstand
	X	X	X					1
								25-2,5 km to-4
								500

Sovon

Grote Mantelmeeuw 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				noembezoeken			minimaal binnen		huste-		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	bezoeken	datum	datumgrens	afstand
	X	X	X					2	1	15-6 km 15-6	1000

Sovon

Grutto 18 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:

2023

Telgebied:

5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				nonnubezoeken			minimaal binnen		fusie- akkoord
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	
x	x	x	x					2	1

datumgrens
25-3/04/10-5

1900

Sovon

Kievit 29 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal bijeen		fok- afstand		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	soorten		datum	datumgrens
mar	X	X	X					2	1	25-31m 10-6	1000

Sovon

Kleine Plevier 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geltige waarnemingen				norbbezoeken			minimaal binnen		fusie-afstand		
adult	paar	territoriaal	ovoc	migrant	1	2	3	selzoen		datimg.	datimgrens
		x	x					1	1-5 km	0-7	
x	x							2	1	10-5 km	20-6

Sovon

Kluut 152 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		locatie-		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	aanwezen	datump.	datumgrens	afstand
-	X	-	X						1	1-5 km 0-6	

Sovon

Kneu 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		totaal	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	waarsch.	datumgrens	afstand
	X	X	X	JA	1-12	13+			20-4 km 15-7	500

Sovon

Koekoek 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				numbezoeken			minimaal binnen		fase:		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	telbaar	datumg.	datumgrens	afstand
		x	x	JA	1-6	7-13	14+		1	5-6 km 20-6	1900

Sovon

Kokmeeuw 2500 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				narrbezoeken			minimaal binnen		focust- afstand
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	3		
	x	x	x					1,00m 10 E	

Sovon

Krakeend 13 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fysiek-afstand		
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datum	
		X	X					2	1	10-4 km 10-E	100
X	X								2	10-4 km 10-E	100

Sovon

Krooneend 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	veloer	datum	afstand
X	X	X	X					?	15-31m 15-5	700

Sovon

Kuifeend 10 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		fusie-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	datump.	afstand
mar	X	X	X					7	1	10-6 km 30-8 750

Sovon

Meerkoet 4 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				nomb bezoeken			minimaal binnen			twe- afstand
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	elke datum	datumgrens	
X	X	X	X					2	1	15-4 t/m 5-6

Sovon

Nijlgans 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		terre-	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen	datumgrens	afstand
	x	x	x					2	1	1000m 10.5

Sovon

Pijlstaart 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normbezoeken			minimaal binnen		tuss- afstand	
adult	paar	territoriaal	nest	migrant	1	2	3	seizoen		datumgrens
x	x	x	x					2	5-5/1m 30-6	10/30

Sovon

Rietgors 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Geldig territorium

Periode:
2023

Telgebied:
5576 HEGEWIERSTERFJILD ZUID

geldige waarnemingen				normaalcouken			minimaal binnen	rust:		
adult	paar	territorial	nest	migrant	1	2	setroen	datums	afstand	
X	X	X	X		1-6	7-13	14+	1	10-4 km 25-5	200

Sovon